/ clădirea Societății Psihologice din Moscova \ DR V SODI&TVII AL SOCIETĂŢII FILOZOFICE Sf PETERSBURG^ ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE Și PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov AN XXV Editat de L M Lopatin Cartea (III) MNI-IUNIE- MOSCOVA Litografia tip a parteneriatului I N Kushnerv I K str Pimenovskaya, cu b com Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Doctrina lui Hegel despre realitatea și universalitatea gândirii Ivana Ilyin Vladimir Sergheevici Solovyov și prințul Evgeniy Nikola- evici Trubetskoy (Sfârşit) L Lopatina Despre panlogism la Spinoza V Shilkarsky Doctrina lui Rosemini a fiabilității și critica ideologiei sale V Erna Despre ciocnirea normelor morale W Waldenberg Religia monismului N Berdyaeva Critică și bibliografie i Pliant bibliografic Știri și note Societatea Psihologică din Moscova (Raport cu privire la întâlnirea anuală) Lista membrilor Societății de Psihologie Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers" Doctrina lui Hegel despre realitatea și universalitatea gândirii Realitatea gândirii Gândirea filosofică modernă, lucrând la înțelegerea și asimilarea marilor sisteme ale idealismului german, întâmpină o serie întreagă de greutăți profunde și serioase pe care trebuie să le depășească Aceste dificultăți se explică nu numai prin structura logică complexă a învățăturilor în sine, ci și prin originalitatea extraordinară a acelei experiențe filozofice interioare, în interpretarea științifică și teoretică a căreia s-au dezvoltat și s-au dezvoltat aceste învățături Pentru filozofia lui Hegel aceasta este de o importanță deosebită Întregul său sistem este dedicat expunerii teoretice a ceea ce i-a apărut în experiența sa mentală interioară, ceea ce i-a fost revelat cognitiv, sub forma adevărului absolut însuși Experiența interioară care i-a revelat adevărul a fost experiența gândirii; prin urmare, obiectul care i se prezintă trebuie să aibă inevitabil o formă logică, o formă de sens, un concept Cu toate acestea, gândirea pe care a dus-o era atât de saturată de opera imaginației, încât urâțenia pură a conceptului logic a făcut loc unei conglomerații ciudate de sens și imagine; era un sens figurat, sau un concept îmbrăcat invariabil într-o imagine În mod firesc, filosofia sa, fiind formată, ca și învățăturile lui Platon, în elementul unui "concept figurat *", a trebuit inevitabil să se abată de la modalitățile și tradițiile logicii formale: subiectul de gândire Questions of Philosophy, vol , Biblioteca "Runivers" Și Ilyin trebuia să-și piardă caracterul pur logic și să includă elemente estetice și ontologice Acest proces particular și profund instructiv de deraționalizare a conceptului a fost intensificat și complicat de identificarea categorică a procesului de gândire cu conținutul imaginabil, asupra căreia Hegel a insistat în mod conștient și fundamental Ca urmare a acestei identificări, conceptul figurativ însuși s-a transformat într-un proces de gândire, dar nu într-un om- subiectiv, ci într-un proces obiectiv, lipsit de limitări empirice și neînlănțuit la un conținut senzorial-finit Sufletul uman, pentru a avea parte de cunoștințele filozofice, trebuie, conform învățăturilor lui Hegel, să facă niște eforturi interioare care să sature gândirea cu opera imaginației, să facă să se stingă subiectivitatea rea a sufletului și să dea puterea de a gândit la o viață uitatoare de sine în conținut obiectiv Apoi sufletul intră în Sfera "gândirii speculative", înainte de a deschide o nouă ordine a lucrurilor, în contemplarea căreia se pierde, ca atare, și pentru aceasta câștigă o nouă viață, absorbită organic de puterea Esenței superioare Această Esență superioară este Substanța Divină însăși, raționalitatea speculativă rațională, realitatea absolută reală și pătrunzând creativ toată ființa, ca o forță unică și universală Odată cu intrarea în

domeniul gândirii speculative, se deschid o nouă ordine a vieții și o nouă ordine a relațiilor Sufletul recunoaște posibilitatea de a urca la "viața obiectivă" fără, aparent, să-și părăsească limitele și, în orice caz, fără a se preda voinței contemplației senzuale care fragmentează și împrăștie totul În limitele sufletului însuși, se dezvăluie o nouă Sferă, plină de conținut și semnificație extraordinare, care îi permite sufletului să se dezbrace de lanțurile limitării personale și ale subiectivității proaste și să se dea adevăratei vieți de obiectiv, "comun" sens În această sferă, sufletul este plin de oshu- Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII nașterea lui Isus, care a spus: "Nu pot să fac nimic în privința mea"; ea nu mai este ea, deși este convinsă mai târziu că nu a pierit în subiect, ci s-a îmbogățit cu el; "urandu-se" pe sine , ca atare, în lepădare de sine, ea deschide oportunitatea de a trăi în spirit Gândirea speculativă oferă sufletului fericirea tăgăduirii de sine, păstrând pentru el tot ce este mai bun din ceea ce a renunțat și conducându-l prin ceea ce s-a păstrat spre perfect Aceasta dezvăluie nu numai semnificația vitală și creativă a hegelianismului, care este inerentă oricărei filosofii adevărate și nobile, ci și rădăcina cea mai profundă a învățăturii lui Hegel despre idealitatea și realitatea gândirii Bineînțeles, definiția "gândirii" ca început "ideal" sună în gura lui cu totul altfel decât în buzele unui cercetător logic modern care insistă asupra concepibilitatii pure a "simțului", asupra perfectului său (atât empiric, cât și metafizic) irealitate și asupra necesității de a stabili o categorie specială, "pur logică", de "situație semantică" Hegel începe și termină cu o negare categorică a întregii tendințe care a condus în zilele noastre la aceste "morți" și "conceptuali", de la punctul său de vedere, distincțiile Folosește termenii de idealitate și realitate aproximativ în sensul pe care i-a moștenit de la întemeietorii noii filozofii și abia atunci, în limitele dialecticii, adică deja destul de ezoteric, dă termenul "ideell" un sens specific Gândirea speculativă este "ideală" în sensul cel mai general, în măsura în care aparține lumii spirituale, interioare, întrucât elementul ei nu este o ființă senzorio-empiră exterioară, ci un mediu conștient de suflet Din acest punct de vedere, tinzând spre primatul "internului în general " înaintea "externului în general", - la "ideal" se referă la tot "subiectiv *) Cf Buturuga I Ene III * Biblioteca "Runivers" Și Ilyin astfel: și reprezentarea *), și senzația, și simțirea și memoria), și gândirea Și dacă totul din suflet este "ideal", atunci și gândirea formal-conceptuală se va dovedi a fi "ideală" * și o realitate "mai bună" în comparație cu ei "Idealul" (intern) se dovedește a fi mai mult real decât cel "real" (extern); Gândirea filozofică realizează una dintre cele mai remarcabile permutări ale centrului ontologic de greutate și a termenului "ideal" (doar în<> oush na-I personal și deci "neexistând în realitatea externă"), pronunțate de realiștii naivi cu un strop de cenzură, cade înapoi pe cap sub formă de condamnare Există două "idealități** și două realități " Lumea interioară, cea "ideală", este reală; lumea exterioară, "reală" este ideală Asta înseamnă că lucrurile exterioare, pe care realiștii naivi le iau drept adevărată realitate, sunt lipsite de ea, sunt doar "fenomene subiective"; ele sunt "doar ideale" În timp ce stările interioare, alte, date direct ale sufletului, nu sunt "doar ideale", ci incontestabil reale Cu mult înainte de Kant, în filosofia empirismului englez, a început această suspiciune treptată a adevăratei realități a lucrurilor "externe" și s-a dezvăluit dorința de a se concentra și a se întări în datele imediate ale experienței interne

excreție statică) ființă și gândire) , mărturisirea realității excepționale a principiului spiritual din partea lui Burke, eroic) miercuri \V Beh Ene IH) miercuri Buturuga Ene BUNĂ) miercuri despre asta în Hegel Ene I , unde există și referiri la explicațiile lui Descartes însuși; Hegel a împrumutat aceste referințe din disertația lui Goto Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII Spiritismul monadologiei lui Leibniz, actul copernican al lui Kant și subiectivismul metafizic al lui Fichte cel Bătrân formează succesiv etapele care duc prin întreaga nouă filozofie la Hegel Gândul a fost învățat să caute realitatea adevărată, necondiționată, tocmai în ceea ce este experimentat ca intern Idealul este centrul realității absolute Totuși, paralel cu aceasta, sub influența învățăturilor scepticismului englez, adoptat de Leibniz și apoi mai târziu de Kant, în interiorul sufletului însuși, apare această vastă comunitate a "idealului în general", o provincie a stărilor mentale compromise senzual și crește treptat În căutarea realității absolute, impregnată de încredere în natura sa sufletească-spirituală, filosofia renunță treptat la periferia sufletului, renunțând la el ca fiind finit senzual, vag, perceput pasiv etc , și își concentrează atenția pe găsirea "pură" și "elementele "libere" ale spiritului Kang se oprește la contemplarea pură, gândirea pură, categoriile; "Fichte din prima perioadă - despre auto-pozitarea preconștientă, actele absolute ale Subiectului Hegel nu este mulțumit nici de una, nici de alta Împreună cu Kant, el crede în puterea gândirii și, în același timp, nu împărtășește atitudinea prudentă a lui Fichte față de semnificația condiționantă a reolexiei De aceea, el vede în gândire Sfera căutată a realității absolute; tocmai se crede că este centru al idealității, care garantează certitudinea și autenticitatea absolută, realitatea absolută În același timp, împreună cu Fichte, el recunoaște acest început ideal ca autosusținut din punct de vedere creativ, intuitiv intuitiv și nu împărtășește învățătura prudentă a lui Kant despre rațiunea discursivă și numai discursivă, care este caracteristic omului Prin urmare, pentru Hegel, gândirea, acest ideal primordial sau bază spirituală, este un început intelectual-intuitiv, autocreator, metafizic real Pe Biblioteca "Runivers" Şi Ilyin sfârşitul, în contrast atât cu Kant, cât şi cu Fichte, acest început nu mai este subiectiv-uman, ci subiectiv-obiectiv, Divin Așadar, dacă înțelegem "idealitate" ca "interioritate" spre deosebire de "externalitate"; ca sinceritate-spiritualitate "spre deosebire de" materialitate - naturalețe -; în cele din urmă, ca "concepibilitate pură" în contrast cu "senzorialul perceput" * - atunci gândirea speculativă a unui yoghin Dar dacă înțelegem "idealitatea" ca "irealitate", ca o limitare relativistă a gândirii empirice sau formale)-(tm) speculativă gândul nu este ideal-, ci "ideal-real" Este clar că recunoașterea gândirii ca realitate a fost de obicei facilitată în istoria filozofiei prin contopirea gândirii cu sensul, așa cum a fost și cazul lui Hegel El însuși a subliniat în repetate rânduri că conceptul abstract, formal, rațional este rupt de realitate, i se opune și, prin urmare, înlănțuit acestuia, parcă hipnotizat, necontopindu-se cu el și rămânând în vidul lui abstract Prin urmare, nu mintea rațională este cea care este reală, ci cu un eu mei diferit de zero Ca urmare, starea de lucruri a fost următoarea: realitatea sensibilă nu este ideală, adică nu participă la gândire și, prin urmare, nu este reală prin cea mai înaltă realitate speculativă; idealitatea rațională nu este reală, adică nu este implicat în ființă și, prin urmare, nu este ideal cu cea mai înaltă idealitate speculativă Cu alte cuvinte: concretul-empiric, atât extern cât și intern, este o

realitate cu adevărat proastă și deloc ideală în sens speculativ Am nevoie de un al treilea, nou,) miercuri toate remarcile polemice și de condamnare ale lui Hegel împotriva acelui "bloss ideell", "formelle Idealità!" etc ; de exemplu Diff T , , ; Glaub -T , \V Beh > }o Eps P şi colab Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII speculativ: ideal, în sensul de "subiectivitate" și concebibilitate, și deci "universal" și "abstract"; și în același timp real în sensul de obiectivitate și intuiție, și deci "singur" și "concret" gândirea păstrează tot ceea ce îi leagă pe empirişti la lumea sensibilă, iar pe gânditorii formali în lumea abstracţiei Dar ea păstrează nu în forma sa originală, ci într-o stare de confluenţă reciprocă şi corecţie reciprocă Realitatea este obiectivă şi contemplată, dar nu mai senzuală , nu temporar Este implicat în gândire, este gândirea în sine Idealitatea este subiectivă (mental-spirituală) și poartă darurile gândirii: suprasensibilitate, determinabilitate, universalitate și stabilitate, dar nu mai este tăiată, nu mai este goală de conținut, nu moartă, nu ireală; ea însăși este ființă Din punct de vedere obișnuit, situația este de așa natură încât Hegel trece prin logic gândirea obiectivă drept o realitate metafizică, din punctul de vedere al filosofiei speculative, problema trebuie formulată într-un asemenea mod felul în care esența realității absolute i se dezvăluie lui Hegel, ca găsirea unui element adecvat în gândirea logico-obiectivă (uitare de sine mentală) Pentru o înțelegere corectă a tezei despre "realitatea gândirii" este necesar, așadar, să avem în vedere care "realitate" și care "gând" sunt identificate în ea Acest gând nu este nicidecum o gândire rațională abstractă, ci o fuziune speculativă a gândirii și a sensului: Această realitate nu este nicidecum realitate empirico-temporală, ci supratemporală, metafizică, absolută Când Hegel vorbește despre "ființă" sau "realitate", el înseamnă de obicei, fără alte rezerve și explicații, ființă metafizică sau realitate absolută Desigur, oamenilor dintr-o epocă diferită și dintr-un depozit cognitiv diferit le este greu să se obișnuiască cu un astfel de maximalism ontologic, iar această circumstanță nu a întârziat să apară cu o viteză extraordinară în situații critice Biblioteca "Runivers" Și Ilyin atacurile primilor adversari ai hegelianismului Între timp, filosofia lui Hegel a apărut într-o atmosferă care nu era considerată, sau aproape deloc considerată, cu o realitate diferită, relativă, empirică Hegel însuși este profund convins că ar trebui să filosofeze numai despre ceea ce este absolut sau, în orice caz, participă la realitatea absolută Accidentul, complet divorțat de substanță, nu poate face obiectul cunoștințelor științifice Ființa este esențială, ființa substanțială în sensul deplin al cuvântului Ceva lipsit de ființă substanțială este lipsit de ființă în general; este simplu și deloc real, o neînțelegere, o Fantomă, o iluzie Această semnificație a absolutității, substanțialității este atât de contopită în Hegel cu ideea de realitate, încât este implicată de el peste tot ca ceva de la sine înțeles Dacă această fuziune nu este ținută în minte, atunci multe din învățătura lui se vor dovedi a fi complet de neînțeles Participarea la ființa substanțială este un minim necesar, în afara căruia filosofia nu are ce să vorbească și nimic de care să se intereseze Caracterul foarte categoric și consecvent al unei astfel de formulări a întrebării ar putea indica calea care duce la predecesorii filozofici și profesorii spirituali ai lui Hegel Chiar Aristotel a subliniat că problema ființei este problema substanțialității *) și că esența substanței constă în independența sa centripetă particulară *) Această noțiune de substanță ca ceva care este -per seu și -in seu a

fost dezvoltată în mod repetat de scolastici și apoi a fost adoptată de unul dintre cei mai influenți inspiratori ai lui Hegel, Spinoza Prin substanță", scrie el, "înțeleg ceea ce este în sine și este înțeles prin sine-a) !) Cp Metafizica VП I b) Sr de exemplu Întâlnit V b; IEFTIN a; VH ¡ a si altele) Spinoza Muncă Ed Paul Vol I Etilica pagină >>· Biblioteca "Runiverse" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII Substanta este autosuficienta si una *); este determinată numai prin ea însăși), nu tolerează influențele externe și, în unicitatea și independența sa, este întoarsă în întregime asupra sa Această "independență în singurătate" metafizică este prezentată lui Hegel când vorbește despre "realitatea substanțială" Fără să ne atingem încă de înțelegerea deplină și extinsă a substanței, putem spune că, conform învățăturilor lui Hegel, Fragmentul de plecare minim și cel mai prost definit * participă deja la natura sa internă cu proprietățile sale de bază de substanțialitate A fi înseamnă a fi centripet; înseamnă a fi întors către "sine însuți", a sta într-un simplu), imediat), abstract) relație cu sine Acest concept "egocentric" de a fi, desigur, nu trebuie în niciun caz înțeles sau interpretat etic ; exact • nici nu ar trebui să ne imaginăm că lumea reală constă, după Hegel, din monade închise-autosuficiente, unice, deși combinate în întregi diferite, dar în esență singuratice, monade, așa cum a fost cu Leibniz Nu; după cum va deveni clar mai târziu, "ființa" este un element unic, "universal", stropindu-se necontenit în sine în a fi întoarsă spre sine Acest element este peste tot unul și același - este substanțial, adică este independent, autosuficient, nu are o alteritate metafizică care i se opune și, prin urmare, este întors exclusiv asupra ei însuși Prin urmare, tot ceea ce participă la ea, care participă la ființă, se dovedește a avea un început substanțial în sine, în consecință stabil și, în plus, tocmai ca urmare a unei "relații simple și imediate cu sine însuși" Această "relație cu sine însuși"), cu stabilitate, firesc *) Ibid recuzită V pag ; recuzită VIII Scoala II pag etc) Ibid recuzită VI corolar pag ; cp recuzită XVII, pag etc) jurnal III Ene I Beweise) jurnal I Ene I) jurnal Sh mier de exemplu Buturuga IL $ Biblioteca "Runivers" Și Ilyin dobândește caracterul de "egalitate cu sine": esența stabilității constă tocmai în faptul că ceva, cu toate schimbările posibile, rămâne același, "stă", se păstrează, rămâne egal cu sine: "căci inegalitatea lui cu sine ar fi fie descompunerea lui" g) De aceea esenţa fiinţei poate fi exprimată într-un singur cuvânt: "Sichselbstgleichheiir \ egalitate cu sine * * * *) Din acest punct de vedere nu este greu de înțeles cum are loc apropierea și identificarea dintre gândire și realitate La urma urmei, "stabilitatea" și "egalitatea cu sine" (identitatea proprie) reprezintă tocmai acele trăsături ale sensului care sunt cunoscute gânditorului formal-logic Aceste trăsături i-au forțat din timpuri imemoriale pe filosofi și oameni de știință să se concentreze asupra "conceptului", ca pe ceva care promite o strictă constanță internă și o ordine exterioară de neclintit Dar în acest caz, esența ființei substanțiale constă în același lucru ca esenţă a conceptului în general Pentru Hegel, însă, această coincidență esențială merge mult mai departe și mai adânc Ideea este că, în înțelegerea lui, "gândirea" este esența caracterelor nu statice, ci dinamice, în plus, nu dinamicii mecanice exterioare, ci interioare, făcute de sine Acceptând deschis și cu mare laudă definițiile de bază ale substanței stabilite de Spinoza), Hegel nu se plictisește, este timpul să sublinieze abstractitatea, imobilitatea și moarta statică a conceptelor sale despre spiritul german în persoana lui Leibniz și Ficht iob izi) Ibidem -) Aici ar trebui să se

înțeleagă, desigur, nu rezumarea conștientă a unei varietăți ana shmirovannaya "o categorie, realizată sistematic în știința naturii, ci o sinteză inconștientă a varietății senzual optimiste, realizată într-un mod obișnuit și, așadar, vorbesc, "mecanic" actul continuu de a "percepe" ceva ca obiect Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII • să fie "lucruri", atunci este o parte a realității absolute, un fragment viu al unui element speculativ-semantic, lipsit de un caracter senzual-empiric Kant stabilește natura mentală a unui obiect ca rezultat al unui proces cognitiv în care un dat perceput senzual este logic formulat; căci, după Hegel, obiectul are o natură "logică* în sine, nu în ordinea cunoașterii, ci în ordinea ființei, nu în sensul doar a unei Forme logice, ci în sensul atât al determinării bazate pe conținut, cât și al determinării formale, calitativ-substanțiale, ceea ce pentru Kant este proces cognitiv, apoi pentru Hegel există o existenz-minimă ontologică, inițial reală În sfârșit, întregul concept al lui Kant rămâne în limitele umane subiectivitatea și actele sale raționale, introducând o sinteză mentală în obiect și urcând apoi la judecăți sintetice a priori; emago al antropologismului; iar elementul de "subiectivitate", recunoscut de aceasta într-un obiect, are caracter de supraomen, imanent în obiectul în sine, vitalitate creatoare Și totuși, în ciuda acestor și a altor diferențe mai puțin semnificative, ideea de bază a naturii logice a ființei, care, după cum se poate vedea, a avut o istorie complexă chiar și în filosofia pre-kantiană, i-a fost sugerată direct lui Hegel de Critica Rațiune Pură Încercarea eroică a lui Kant de a dezvălui elementul raționalității în însăși esența realului a fost atât de convingătoare și, în același timp, a conturat perspective atât de largi și încă nedescoperite, încât gândirea filozofică s-a îndreptat în mod firesc în această direcție Un lucru care nu este, a fost exclus de Kant din cunoașterea științifică; iar lucrul care a apărut s-a transformat într-un gând dat Logica a devenit forma necesară a realului În același timp, Kant însuși a visat la ceva mai mult În cunoașterea umană rămâne întotdeauna ingredientul dăruirii senzual pasive, precum și ingredientul activității contemplative a subiectului, Biblioteca "Runivers" Și Ilyin dând materialului Forma temporalității și poate, în plus, și Forma spațialității Este suficient să recunoaștem aceste două ingrediente ca fiind neimportante și eliminate în cunoașterea intelectual-intuitivă, iar "lucrurea" va fi rezolvată în gândire pură Kant a cultivat cu dragoste ideea acestui motiv, care prin gândire creează însăși dat, "materie" de cunoaștere și rezolvă totul în crearea rațiunii pure O astfel de rațiune ar putea îndeplini sarcina infinită a păianjenului: o înțelegere exhaustivă a subiectului; totuși, este o dată pentru totdeauna inaccesibil omului, nu este inerentă lui, și de aceea nu i se poate prezenta decât sub forma unei idei "regulative" Această imposibilitate, această idee irealizabilă, a fost pusă de Hegel la baza întregii sale concepții filozofice Mintea contemplativă, adică gândirea creativă, creând în mod activ atât materia, cât și forma oricărui obiect, orice realitate, nu mai este ideea regulativă a lui Kant și nu "contemplă în mod conștient creativitatea absolutului, ci centrul cel mai interior al spiritului uman", așa cum Fichte a încercat să înțeleagă în prima sa Predare a științei; este: · există un principiu supraomenesc independent care gândește-contemplă-se creează în mod conștient - însuși speculativul ion-apreciere, sensul viu, ca realitate primordială dar există esența oricărei ființe, ca atare; căci nu există şi nu poate exista nicio realitate inaccesibilă cunoaşterii; toată cunoașterea este autocunoaștere; dar nu autocunoașterea

"subiectului-uman", ci autocunoașterea "obiectului-logic"; în obiectul logic, tocmai prin prisma naturii sale semantice, nu pot exista sfere în esență inaccesibile care să nu fie susceptibile la raționalizarea "rămășițelor", a extramondismului transcendent etc Semnificația auto-gândirii nu poate fi deschisă decât în mod vizibil pentru sine: pentru că este el însuși un obiect rațional în esența sa; și este el însuși un subiect, rațional prin natura activității sale Intuiția intelectuală este o minte în sine Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII El creează și dezvăluie, iar în acest sens el este însăși esența realității primare În mod firesc, înțelegerea acestui concept necesită o respingere completă a "punctului de vedere" rațional Până atunci, în timp ce încă conectăm doar gândirea cu sensul și cu cuvântul "conștiință" ne imaginăm experiențe mentale subiectiv-umane, Funcții sau stări , - până atunci caracterul universal al gândirii, ca realitate primară, nu poate fi nici înțeles, nici examinat critic Vorbind speculativ, conceptul este o spiritualitate care se gândește la sine (eo ipso contempland) și, prin urmare, o putere care se creează pe sine din interior Nu este cazul că "simțul" așteaptă ca conștiința umană să-l perceapă, iar până atunci rămâne în "inexistență"; conceptul însuși este contemplarea despre sine; nu este deloc pentru că și nu în măsura în care este "gândită" pentru că conștiința umană se demnează să o perceapă și să-i dea "existență" Dimpotrivă Fericit este cel care a avut șansa să vadă prin lumea sa interioară viața obiectivă a unui concept: a căzut în fața "deliciei fericite a contemplației eterne "* Dar ar fi inadmisibil și complet greșit să privim un concept ca a cere pomană la porțile sufletului uman Nu trebuie să ne gândim că "Ființa realizează în sine conceptul"; sau că "sufletul deține conceptul" Dimpotrivă: conceptul realizează toată ființa în sine; conceptul deține existentul, căci este însăși realitatea primordială; el deține și sufletul, dar nu este "produsul" lui sau "apartenenţa", sau obiectul stăpânirii sale: sufletul uman însuşi este modus conceptului) Întrucât contemplația este percepută în conceptul), conceptul, ca gândire în sine, se dovedește a fi eo ipso contemplându-se pe sine; este intelectul intuitiv însuși, în care "a gândi la sine" este egal cu "contemplarea de sine" și este egal cu) miercuri Glaub) miercuri Ene I -Ene III) Glaub Biblioteca "Runivers" Și Ilyin "crearea de sine" De aceea, Hegel spune că contemplarea intelectuală este egală cu "totul" ψ, ceea ce este, totalitatea *); că conștiința umană (Ich) este "contemplarea transcendentală subiectivă"; iar natura (Natur) este contemplarea transcendentală obiectivă; ambele sunt fenomene ale unei minți absolute care se autocontemplă) Sufletul uman nu este singurul pântece al conceptului Rămânând peste tot și întotdeauna un sens creator viu "Conceptul, ca atare, nu este atașat Formei conștiinței umane, ca singurului său mediu și Sferei necesare Adevărat, în acest element trăiește în modul cel mai adecvat și demn de sine); dar dominând în ea, realizându-se prin includerea în componența sa a forțelor sale spirituale vii și creatoare Fără îndoială că această concepție generală se va confrunta cu o serie întreagă de dificultăți metafizice subtile de îndată ce va încerca să-și fixeze contururile ideologice și să-și formuleze cu deplină claritate principiile și concluziile Cu toate acestea, înainte de a trece la aceste dificultăți, este necesar să înțelegem până la capăt premisa de bază a doctrinei în sine, conform căreia gândirea speculativă nu este doar realitate, ci realitatea absolută, realitatea primară și realitatea totală Și poate cel mai important lucru pentru această asimilare este să fim conștienți de ceea ce a fost în general recunoscut și este recunoscut în filozofie

ca fiind cu adevărat existent Dacă suntem de acord că însăși recunoașterea a ceva ca "real" sau "ireal", având sau neavând ființă, este o chestiune de reflecție filozofică, de verificare și aprobare a gândirii, atunci va fi necesar *) Mier Diff) Ibidem) Diferență *) Mier de exemplu Eps II Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII să admită că această recunoaștere se face pe baza unor date sau indicații care oferă gândirii filozofice material substanțial pentru recunoaștere și respingere Toate aceste indicații sunt obținute inevitabil pe calea experienței reale, care, datorită orientării sale către ceva definit în conținutul său, poate fi numită experiență În acest test, ca atare, este întotdeauna posibil să se distingă funcția în sine, sau starea testului, de conținutul testat Acest conținut experimentat este ceea ce poate fi recunoscut ca fiind real Este posibil ca epistemologul, care caută o abordare directă a cunoscutului, să fie înclinat să recunoască ca "existent" orice conținut testat; totuși, chiar și pentru el se va pune problema de a distinge realul cu adevărat de realul neautentic, cel puțin în limitele a ceea ce a fost deja recunoscut ca "existent" "în sensul cel mai larg al cuvântului Nu se poate decât să admită că însăși "ideea" de a fi - fie că este trăită sub forma unui vag, poate senzație pur musculară sau sub forma unei categorii logice mature - conține un element de "fiabilitate", "autenticitate" sau "certitudine": a fi înseamnă a fi de fapt, a fi "în realitate", a fi "obiectiv" "; a fi înseamnă nu numai a părea că există; a fi a nu fi" Mintea de zi cu zi a unei persoane se calmează în experiența realității - mai repede la un nivel inferior de conștientizare, mulțumită cu o "certificare" primitivă, poate pur pragmatică; dar se liniștește și numai atunci când este sigur că ceva este "cu adevărat" " Este clar că cunoștințele otrăvitoare, fie că este vorba de cercetare empirică sau de construcție filozofică, nu se poate opri în principiu la ființa neautentică; prin urmare, a lucrat din timpuri imemoriale pentru a stabili acel criteriu sau acele dispozitive metodologice care i-ar putea oferi o garanție rezonabilă a autenticității Biblioteca "Runivers" Și Ilyin ființă afirmată Și astfel, indiferent în ce constau aceste metode și indiferent de modul în care este definit acest criteriu, "ființa" sau "realitatea" a ceva este recunoscută atunci când conversia obiectivă a mediului de testare (adică, sufletul într-unul sau altul) Funcțiile sale, într-unul sau altul dintre atracția și gradul său de conștiință) oferă o indicație stabilă a prezenței indubitabile a unui conținut independent, adică care nu coincide cu mediul de testare în sine și ireductibil la acesta Stabilitatea unei astfel de indicații poate să se realizeze sub formă de repetiții multiple întrerupte, sau sub forma unui singur test, continuu-lung; în orice caz, prezența unui anumit conținut trebuie testată cu forță și fără ambiguitate, fără a lăsa loc de îndoială alteritatea conținutului, insolubilitate, ireductibilitate la compoziţia calitativă şi modul de a fi a mediului de experienţă Exprimând acest lucru în cuvinte obișnuite, se poate spune că sufletul, recunoscând ceva ca fiind real, experimentează, parcă, un fel de "rezistență" din partea cuiva care nu este el însuși, acest "celălalt încăpățânat", care nu este susceptibil de nivelare * dizolvare, dezvăluie o anumită independență în destinul său și un fel de legalitate de sine, care în viitor poate dobândi caracterul de specificitate categoric Toate acestea nu înseamnă neapărat că între sufletul care trăiește în ansamblu și conținutul independent experimentat de acesta, există ar trebui să fie un opus efectiv (deși acest lucru este posibil), sau imposibilitatea simbiozei creative, sau

cel puțin o diferență calitativă accentuată: la urma urmei, obiectul testat poate fi viața sufletului care experimentează însuși și natura tot- pătrunzător și tot- Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII ' îmbrățișând Divinitatea și manifestarea spirituală a altcuiva Independența realului trebuie testată ca alteritate de conținut incompunebilă numai în raport cu actul de experimentare al "mediului spiritual" Este clar că această definiție cea mai generală și abstractă a "ființei" va include toate varietățile de obiecte "reale", începând de la existența unui lucru spațio-temporal și terminând cu realitatea suprasensibilă a spiritului și "ființa" ideală a unui concept logic circumstanțial Dacă numim acest lucru un cuib generic folosind un singur termen, atunci va trebui să vorbim de "conținut-altul independent" sau "existent în mod obiectiv" Și astfel, acea înțelegere a realității, care a fost propusă și dezvoltată de Hegel, se dovedește a fi una dintre varietățile, unul dintre conceptele specifice care aparțin domeniului acestui singur gen; și împreună cu acesta, conceptul de "ființă" ", obișnuit Dacă rațiunea de zi cu zi a unei persoane vorbește despre "a fi" în care sufletul său, agățat cu atenția și aspirația sa de "corp" și conținutul plin de indicații ale "sentimentelor exterioare", experimentează unele "altul independent- conținut adică" de natură reală; apoi conștiință Filosoful, care din timpuri imemoriale s-a caracterizat printr-o străduință de la percepțiile exterioare către un obiect insensibil, mărturisește "realitatea" acolo^ acolo unde sufletul experimentează -(prezența neîndoielnică a unui conținut original și auto-legal Orientarea printre lucrurile spațiale, conștiința recunoaște de obicei "existența" acolo, unde conversia sa senzuală întâlnește un "altul încăpățânat" chiar și atunci când se vede "certificat" în prezența acestui "celălalt încăpățânat", acest, ca să spunem așa, extraterestru suprasubiectiv corporal Conștiința celuilalt Filosoful se ocupă și de extratereștri "supersubiectivi""; totuși, "altele-conținuturi" pe care le investighează nu au, în originalitatea lor încăpățânată, caracterul Biblioteca "Runivers" Și Ilyin tera de independență materială sau senzuală Conștiința filozofilor, în inversiunea ei non-senzuală, caută, găsește și experimentează astfel de conținuturi, care, prin ireductibilitatea și insolubilitatea lor calitativă, prin modurile lor speciale de a sta și de a se diferenția, eradica în suflet orice îndoială cu privire la prezența autentică a unora obiect special, ceva "realitate" Acesta este, în acest caz, un concept logic auto-legitim general, în categoriile sale de bază, complet original și ireductibil la un act de experiență al sufletului subiectiv În același timp, este de la sine înțeles că conștiința filozofică caută și dobândește în această recunoaștere acea dovadă, suprasubiectivă în sensul ei, cu care "certificarea" conștiinței empirice cotidiene are foarte puține în comun Totuși, cel mai esențial punct de diferență între cele două etape ale aserțiunii ontologice constă, după Hegel, în faptul că conștiința empirică, prin însăși natura apelului său la "obiect", este pentru totdeauna divorțată de acesta; obiectul său este întotdeauna separat de el în ordinea separării spațiale, așa cum un corp este separat de un corp, un lucru de un lucru; obiectul său este întotdeauna "ființa de altă natură" pentru ea și ea însăși rămâne întotdeauna doar conștiință, adică ceva care intră, se alătură, un fel de adăugare secundară la aspectul autosuficient al unui lucru; aici realul, actu realizat și adus până la capăt dizolvarea conștiinței în obiect este imposibil Întreaga sarcină și întreaga putere a gândirii filozofice constă, dimpotrivă, tocmai în dizolvarea uitatoare și totală a conștiinței care

trăiește în obiectul testat, așa cum se arată mai sus Adeptul lui Hegel trebuie să meargă el însuși drumul său: mai întâi, asigurați-vă că conceptul, sensul logic, are o "ființă ideală" independentă, care "persista" în originalitatea sa și nu poate fi dizolvată în Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII încercarea sufletului; și mai departe, fiind nemulțumit de această "ființă ideală" în toată moartea și golul ei abstract, să efectueze dizolvarea inversă: să-și trădeze sufletul care trăiește conceptului, să-l dizolve în gândirea uitatoare de sens, să-l obiectiveze în acest act de retragere speculativă și, prin urmare, să înțelegem realitatea adevărată și absolută Astfel, filosoful speculativ caută "ființa obiectivă" la fel ca orice persoană vie, care acționează și gânditor; dar o găsește pe calea unui fel de "aprofundare de sine", care nu este însă o adâncire în sine , ci o aprofundare într-un conținut imaginabil, într-un obiect imaginabil Dizolvarea sensului speculativ în viața originară nu "face posibil ca sufletul să cunoască" un "tip de realitate" special; un astfel de fel de "comunicare" între suflet și conceptul speculativ ar reproduce relația obișnuită dintre subiect și obiect, în care obiectul este condiționat de subiect și, prin urmare, nu poate fi cunoscut în independența sa absolută Conceptul speculativ se dezvăluie la conștiința umană în toată autenticitatea ei necondiționată tocmai pentru că absoarbe, absoarbe, include sufletul gânditor în componența sa; aici subiectul nu poate determina obiectul, pentru că el însuși este absorbit (absorbiren) de obiect; "subiectul" se dovedește a fi un ingredient organic al "obiectului" *, iar ca urmare a "întâlnirii" și "comunicării" lor - obiectul, conceptul se dovedește a fi singura realitate De aceea gândirea speculativă este realitatea absolută și singura realitate Nu este doar un "conținut independent și original", în prezența căruia toate îndoielile au dispărut odată cu subiectivitatea umană, ci este un întreg conținut, împovărat cu tot și cu orice bogăție de varietăți obiective viața unui concept speculativ, conștiința umană nu se scufundă, Biblioteca "Runivers" Și Ilyin ca o barcă în ocean, sau ca lumina unei lumini pământești într-o rază a soarelui; şi tocmai din acest motiv nu poate să nu-şi recunoască elementul real Totuși, nici asta nu spune totul: o conștiință care se scufundă se scufundă pentru că ea însăși este un Fragment sau o stare a elementului care o absoarbe, un concept speculativ; aici are loc un fel de întâlnire cosmică a două "jumătăți" rupte ale unei singure substanțe, în urma căreia creativitatea vie a conceptului primește Forma conștiinței raționale , sunt esența stării aceleiași realități primordiale absolute , iar întâlnirea lor este o sărbătoare speculativă a vindecării cosmice Dacă, în acest fel, orice "dovadă" poate fi încă prezentată că gândirea speculativă este o adevărată realitate, atunci aceasta se poate face doar prin dezvăluirea și descoperirea regularității originare imanent inerente acesteia "Conceptul pretutindeni se determină pe sine, întotdeauna se întoarce în această autodeterminare negativ asupra ei înșiși și se întoarce la totalitatea și bogăția de conținut În autodeterminarea ei trece de la universal la singularitate;o atitudine negativă față de sine îl face să se dezvolte conform legilor dialecticii proprii ei "atingerea întregii și a bogăției o pune într-o stare particulară de cea mai înaltă concretitate speculativă Conceptul aduce aceste Forme și proprietăți în tot ceea ce participă sau, mai degrabă, în tot ceea ce are realitate prin prezența sa: prin Concept totul primește Forma universalului, totul se mișcă dialectic, totul urcă la o stare concretă Așa sunt legile de bază ale Spiritului și ale vieții sale Biblioteca "Runivers"

DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII Universalitatea gândirii Poate nicăieri diferența dintre logica lui Hegel și logica formală obișnuită nu este atât de clară și clară ca în ideea de universal (Allgemein) La aceasta duce cu o necesitate de fier doctrina realităţii gândirii, stabilită de el; căci odată cu această schimbare de bază, întreaga structură internă și ordine, de obicei atribuite conceptului, este reînnoită Întreaga tendinţă a doctrinei formal-logice a conceptului se reduce la stabilirea acelei structuri speciale, specifice şi a acelei ordini speciale, ■specifice de relaţii care sunt inerente "conceptului ideal", în contrast cu fenomenul "real" * - Ordo et connexio idearum în mod clar și clar nu coincide cu ordo et connexio rerum Lucrurile nu pot fi generice v și specifice; lucrurile nu sunt universale și abstracte; lucrurile nu sunt supuse legii identităţii; nu pot fi "definite/divizate" și clasificate Prin urmare, conceptele nu au formă spațială sau durată temporală; conceptele sunt lipsite de formă și imagine contemplativă; nu sunt supuse procesării și modificării; necesită alte metode cognitive, sunt definite de alte categorii, se supun unor legi speciale Filosofia lui Hegel încearcă să se ridice peste aceste limite și distincții și, așa cum s-a explicat deja, să stabilească astfel de categorii în care orice conținut trebuie să se încadreze Asemenea categorii pot fi doar categoriile gândirii speculative sau, mai exact, doar formele de viață ale conceptului însuși Pentru fiecare conținut, dacă "înseamnă" ceva și valorează ceva, participă la realitatea substanțială, adică gândire speculativă: există un concept speculativ și formele sale sunt prin urmare Forme ale fiecărui conținut; nu pentru că "noi* •numai "putem cunoaște" orice conținut în ele, așa cum ar spune teoria "conceptuală" a cunoașterii; ci pentru că categoriile speculative sunt căi reale Biblioteca "Runivers" Și Ilyin viața reală a tot ceea ce este real Prin urmare, a urmări viața gândirii speculative în formele sale de bază înseamnă a investiga esența fiecărui proces autentic Gândul, conceptul, nu are, după Hegel, propriile sale categorii și Forme speciale, specifice, care diferă de categoriile "lumii reale" Gândul este real în sine și este începutul realității în orice Legea ei este legea a tot ceea ce este real; pulsul său este pulsul fiecărei realizări; cuvântul ei este imuabil și nu cunoaște rivalitate De aici rezultă imediat că în filosofia speculativă gândirea comunică tot ceea ce este real Formele universalității, dezvoltării dialectice și concretității; și că sensul acestor categorii trebuie să fie destul de diferit de categoriile numite în mod similar ale logicii formale Esența ideii de "universal" (Allgemein), la orice înțelegere și din orice punct de vedere, se formează în juxtapunerea k/kgg/lagm/mg de pluralitate și unitate De fiecare dată când înțeleg universalitatea, înseamnă prezența unui anumit set de elemente care sunt diferite unele de altele și nevoia, într-un fel sau altul, de a forma o anumită unitate cu participarea lor Universalitatea este întotdeauna o unitate formată dintr-o pluralitate] chiar și în cazul în care atenția este atât de absorbită de unitate încât momentul pluralității se estompează sau, aparent, dispare cu totul Problema definirii și înțelegerii ulterioare a "universalului " este decisă în funcție de care sunt elementele acestui set și în ce relație se află între ele și cu unitatea care este alcătuită din ele O analiză sistematică a tuturor combinațiilor și înțelegerilor posibile necesită, desigur, un studiu special Hegel, la rândul său, indică trei înțelegeri diferite ale universalității, dintre care el respinge două ca fiind false și nefilosofice și o stabilește pe a treia ca adevărată "Universalul", așa cum arată cuvântul însuși, este întotdeauna

Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII ceva care este "comun tuturor" (allgemein-allen gemein); în care, într-un fel sau altul, "participă" toate elementele unei mulţimi date Aceste elemente sunt de obicei numite "singure", iar unitatea la care sunt participanţi este "universală" din mulţimea relaţiilor similare de o universalitate la fiecare dintre elementele individuale ale multimii In aceasta serie de relatii exista un moment constant si un moment variabil: universalul este un moment constant, individul este un moment variabil In fata unui multilateral multitudine, universalitatea este ceva constant și stabil; elementele pot fi diferite; nu este diferit, dar este același, este egal cu ea însăși, sunt multe elemente, este unul Hegel, se potrivește acestei definiții, esența ei soiuri Cu toate acestea, două dintre ele sunt respinse pe motiv că esența "relațiilor legale" dintre universalitate și singularitate nu are în ele un caracter speculativ În cel mai rău dintre aceste cazuri, "universal" este un astfel de conținut care se observă în multe sau în toate fenomenele empirice individuale; comparând ') aceste lucruri sau fenomene "reale", se poate afirma că acest conținut este "stabil" și deci "universal" Această stabilitate poate avea, de exemplu, caracterul unei durate temporale a unei proprietăți, cu dispariția relativ rapidă a altor proprietăți, mai tranzitorii Sau, într-un caz mai particular, stabilitatea constă în faptul că o anumită proprietate este la fel de inerentă multor sau tuturor datelor empirice ъ Jurnal BUNĂ , , Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" Și Ilyin lucruri cosmice *), mai mult, aceste lucruri, menținându-și existența disparată (abstractă) și individuală *), sunt unite într-o unitate numai prin această Efemeră, "rea") "comunitate" (Gemeinschaftlichkeit) *) Cu o astfel de conexiune superficială (Zusammenfassung) δ) sau grupare, proprietatea "generală" nu este abstractizată de lucrurile "concrete", iar conținutul senzualului emergent), empiric) universalitatea este lucrurile individuale înseși) Reflecția se limitează la comparație și nu trece la abstractizare; este important doar pentru ea să acopere mulțimea (die Vie-Ien)), sau, în cel mai bun caz, toate (Allheit) *); iar "universalul" capătă aici sensul unui "întreg (Aggregai)" senzual concret empiric) O astfel de universalitate este un produs clar al cunoașterii empirice în primele sale etape: un set discret de lucruri sensibile, unificarea lor superficială în grupări aleatorii și efemere, absența lucrării gândirii - toate acestea fac din universalitatea empirică proprietatea etapei senzuale respinse de "cunoaștere" • Comparativ mai bun este al doilea, de asemenea respins, un fel de universal - abstractul rațional Este construită la fel ca prima, dar completându-și opera prin abstracție) O proprietate stabilă de repetare a lucrurilor empirice este fixată de rațional Oh miercuri Rei I) jurnal III , , Rei I ,) Rechi, u ; Rec *) Buturuga PI, , , ; Ene I ; Recht ; Rec δ Log SH, , ; Rei I , Rec) Cp Phan ; Ene I, Buturuga IΠ, ; Recht * ") Rei I,) Rect ") Lo& ni> , , ; Ene I S; Recht dolari; Rei I, , , , Ph Gesch , ; Ree n) En I Cp Phan -) jurnal III, Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII prin gândire și transformă pentru elementele unui set într-un predicabile abstract Atributul generic "apărut" se opune elementelor de volum, poziționate în afara lor, parcă plasate de cealaltă parte a lor sub forma unei identități raționale abstracte *)) Aici universalul nu mai este o colecție de singularități ; este deosebită dintre ele, plasată deasupra lor; lucrurile individuale nu intră în ea, nu sunt cuprinse în ea), ca în primul caz, ci sunt legate de el ca la un

exterior Este clar că o astfel de universalitate este nimic altceva decât conceptul rațional, formal abstract în sine, și că are toate defectele și viciile sale Fixa sa), Identitatea formală) îi conferă caracterul de moarte și lipsă de viață); detașarea sa completă de specialul) și indiferenta ei) opoziţie faţă de un singur) material - îl cufundă în gol) şi îl transformă într-o lipsă superficială de conţinut p) Ea este impovarata si conditionata de aceasta opozitie); diversele fenomene rămân într-o formă discretă), în afara conceptului i), iar universalul, solid și neschimbător p) însuși rămâne o unitate analitică mier Rec ht cp Recht USD) Diferență *) Glaub) Glaub) Cp Nohi ; Phan S - , ") Glaub , ; W Beh) Phan , , ; Buturuga eu) WBeh ; Phan ; Buturuga IP •) Glaub ; WBeh ; Phan și altele n) Jurnal Sh oo; cf de asemenea Phan , mier Phan , I) Phan *) Jurnal III,) jurnal IP, , * Biblioteca "Runivers" Și Ilyin proprietate *), ireal și invalid), universalitate abstractă), lipsit de definiții) Aici genericul-universal nu include speciile subordonate), ci se ridică deasupra lor în vid Elemente de imediatitate senzuală sunt amestecate în conceptul însuși), și ca rezultat nici nu poate fi numit concept *): este "Begriff ais Begriffloses" s), adevărul certitudinii senzuale) nu mai mult O astfel de universalitate este, evident, un produs al gândirii formale; își împărtășește utilitatea cognitivă, limitările și soarta sa comună Filosofia nu o acceptă, ca prima universalitate, și își construiește propriul său fel special, al treilea, care îmbină într-un mod deosebit meritele primelor două, dar este eliberată de vicii lor Universalitatea speculativă determină componența și caracterul gândirii speculative : este gândirea speculativă însăși, rațiunea, cunoașterea rațională, ea însăși un concept speculativ *) Universalitatea este modul de "a fi" inerent conceptului de p); - atmosfera sa, pe care o aduce cu ea peste tot; - Forma sa imanenta Prin urmare, tot ceea ce se știe deja despre conceptul speculativ caracterizează acest tip de universal Astfel, universalitatea speculativă este ceva conștient de sine); este o minte care se cunoaşte de sine) Ea WBeh) Phan , ; Buturuga III,) jurnal I, ; Buturuga III, , , ,) jurnal III,) Phăn ' *) Buturuga III,) jurnal III,) jurnal III, s) Phăn ,) Cp Phan , , ; Buturuga I, ; Buturuga III, ; Enc I ; Enc III, etc n) Phăn) Phăn S) Enc III, Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII Esența este la fel de mult un obiect, un obiect dat conștiinței, la fel de mult ca o conștiință-subiect: un obiect, "îmbrățișând* subiectul, și un subiect, "îmbrățișându-și* obiectul*): identitatea subiectului -obiect Că conceptul gândește este universal, căci obiectul conceptului este gândit; dar conceptul în sine, ca gândire, este universal *) Conceptul se gândește la sine; asta înseamnă: universalul este întors asupra lui însuși, este "re-Flexia" (din reflectere - întoarce-te) asupra lui însuși) În această focalizare pe sine, accesibilă doar speculației speculative *), universalul nu este doar "ideal", precum abstracția rațională, ci real); coincide cu ființa b) este esența realității) Universalitatea este începutul substanței) Prin urmare, el însuși este conținutul său, obiectul și scopul său) Este un p viu), liber), forță creatoare), fluid *) și Se mișcă în sine +"), ca concept autodezvoltat) Totuși, toate aceste concluzii consistente din coincidența universalității cu gândirea primesc un conținut viu și de înțeles abia după formularea și rezolvarea întrebării centrale: despre esența relațiilor care leagă universalul de individ În natura acestor relaţii !) Mier Ene III -) Cp Phan s) Cp Phan) Cp Recht δ) cf de exemplu Phan , , ; Buturuga IP, ;

Ene III, etc) jurnal IP, , zzz; Phan ; Ene Sh,) WBeh ; Phan) Phãn) miercuri mai ales Log III ; Ene I ,) Rect) Cp Buturuga III, - , ; Ene L ,) Cp Buturuga III, , ; Ene I,) Eog III, , ; cp Vezi și Ene III,) Cp Phan б) Phãn ") Ene IP, (z) Biblioteca "Runivers" și Ilyin vede centrul de greutate și însuși Hegel; în acelaşi timp * consideră înţelegerea corectă a acestora în cel mai înalt grad? important, atât de mult încât oricine greșește în acest punct nu are acces la înțelegerea "speculativului" și la cunoașterea adevărului * Într-adevăr, trebuie admis că întreaga doctrină a speculativului, analiza acestui ideea dă cheia unei înțelegeri adevărate a relației lui Dumnezeu cu lumea și starea cu individ Această relație se rezumă la faptul că individul intră în universal ca parte vie, iar universalul intră în individ ca esență vie Ambele sunt în ordinea gândirii speculative Universalitatea speculativă, incluzând individul în sine, trasează astfel o linie ascuțită între ea și universalitatea rațională și pentru aceasta, aparent, se apropie de universalitatea empirică, senzuală; totuși, această abordare este, desigur, doar un aspect exterior Opoziția abstractă a mulțimii subordonate față de unitatea dominantă, care este caracteristică conceptului rațional, este înlăturată și desființată: mulțimea nu este "în afara" unității, ci în unitatea însăși Conceptul nu este în afara "volumului" ei ; "volumul" nu este în afara conceptului său; conceptul este astfel încât întregul său "volum" intră în el, intră în el și se identifică cu el Universalul este ca întregul; individul este ca o parte din el Totuși, spre deosebire de universalitatea empirică, senzuală, ambele părți au natura gândirii: "individulul" nu mai este un "lucru sensibil unic", iar "universalul" nu mai este o "totalitate senzorială" care cuprinde toate lucrurile sensibile Nu, atât universalul, cât și individualul sunt semnificații vii, gânduri speculative, valori spirituale, substanțiale ' realitate Un sens viu include o serie * *) Mier Ph Gesch - Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII alte sensuri subordonate vii și el însuși intră în ele, dizolvat în ele în același mod în care, de exemplu, esența este dizolvată în fenomenele sale Pentru un gânditor obișnuit cu categoriile lui Kant, și aici, ca și înainte, ideea de intuiție intelectuală va explica cel mai mult Dacă, conform învățăturii lui Kant, "individulul" este obiectul contemplării senzuale, iar "universalul" este obiectul gândirii raționale, atunci în Hegel gândirea contemplativă trebuie inevitabil să îmbine individul cu universalul Gândirea contemplativă, contemplarea, se ocupă de individ; dar, ca gând, este îndreptat spre universal Dacă gândirea coincide cu contemplația, atunci universalul trebuie să coincidă cu individul În plus, după Kant, individul, începutul conținutului material, este dat pasiv cunoașterii umane *), în timp ce universalul, începutul Formei categorice, este introdus activ de subiect În raționamentul intuitiv, probabil admis de mintea divină, ar fi suficientă o singură conștiință de sine gânditoare, deoarece prin ea s-ar da eo ipso "totul divers" *) Aceasta ar fi un fel de gândire creativă, creând în mod independent tot materialul divers a conţinuturilor individuale după Hegel): conceptul speculativ creează în mod creativ din sine tot ceea ce este subordonat miezului individului Singularitatea senzuală devine singularitate semantică;universalul pur "ideal" îşi pierde caracterul de abstractizare proastă şi devine "real" universalitatea Cu alte cuvinte: universalitatea ideal-reala creează și îmbrățișează idealul - Singularitatea reală Adevărul, speculativitatea, rațiunea - constau tocmai în această "unitate interpenetrantă a universalului și a

individului")) miercuri de exemplu Kant Kritik der rein Vern ausg B Erdmann S , , ,) Cp Kant Kritik der reinen Vern Ss ,) Comparați, de exemplu, Moll I, ; Glaub , , , - D WBeh Ene I, , *) Cp Recht ; Ph Gesch - Biblioteca "Runivers" și Ilyin Întreaga problemă a "universalului*, la o analiză atentă, se desfășoară într-o serie de întrebări subordonate despre esența și relația celor trei elemente: "universalul" (Allgemein), "în special*: ^ Besonder) și "singurul" (En-zeln) În același timp, "specialul* ocupă o poziție intermediară între universal și individ și, practic, împărtășește soarta individului în raport cu universalul Toate cele trei elemente, așa cum s-a spus deja, au caracter de gândire speculativă cu toate proprietățile ei, caracter nu de imobilitate statică, ci de creație dinamică Pentru a vizualiza întreaga serie de relații este necesar să trecem mental de sus în jos - de la universal la individ, și de la de jos în sus - de la individ la universal În acest pasaj, așa cum se spune de obicei însuși Hegel, elemente de explicații propedeutice și motivate pedagogic se împletesc cu acel conținut obiectiv al procesului speculativ, care este pretutindeni și invariabil reprodus în viața lui conceptul Acest lucru se explică prin faptul că Hegel pare să aibă mereu în vedere acel punct exoteric spre care trebuie să se scufunde și de la care trebuie să-și conducă expunerea pentru ca conștiința obișnuită nu numai să înțeleagă și să perceapă esența vieții speculative, ci să se vadă pe sine în mod inevitabil surprins și implicat în fluxul său creativ obiectiv Conștiința obișnuită, rezistând intuiției speculative și străduindu-se să rămână la nivelul ei obișnuit, insistă, în primul rând, asupra vidului abstract al conceptelor sale, în al doilea rând, asupra izolării sale subiective și autosuficiente; aceasta înseamnă că se agață de universalitatea rațională proastă a conceptului și de singularitatea sa concret-empiric; ea separă universalitatea de individualitate și nu le unește, pentru că nu vede corelarea lor adevărată și reală Este clar că rezistența sa fără Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII schimba foarte mult ceva în adevărat, i e raportul speculativ și starea de fapt; relația universalului cu particularul și individul și, invers, individul cu particularul și universalul, nu poate depinde de arbitrariul și discreția uneia sau aceleia conștiințe subiective; eroarea în care sălăşluieşte şi punctul de vedere fals asupra căruia insistă nu pot înlătura "singularitatea" din viaţa "universalităţii" sau inversă ordinea divină a lumii Adevărul nu încetează să fie adevăr pentru că cineva afirmă ceva contrar acestuia; realitatea absolută nu este schimbată de faptul că cineva, amăgit, mărturisește fals Totuși, sarcina Filosofului, care a cunoscut adevărul, este să-i conducă pe cei care se abat la recunoașterea lui Și așa, dacă înfățișăm identitatea exoteric speculativă a "universalității" și "singularității", atunci începutul căii de fiecare dată va fi ca un fel de "conversie a lui Saul", după care începe să se desfășoare adevărata corelație a elementelor Calea de la universal la individ este calea de la mai puțin definit la mai definit; de la mai puțin semnificativ la mai semnificativ; de la mai simplu la mai complex; de la cele mai uniforme la cele mai diverse; de la o unitate pliată, potențială, la o unitate extinsă, actuală, într-o multitudine Se știe deja că universalul, rupt de particular și individual, este o abstracție nedefinită, lipsită de sens, căreia universalitate goală i se opune "specialitatea" vie "abstracția" moartă și "concretitudinea" vie sunt fără speranță divorțați unul de celălalt, iar universalul rămâne "lipsit de viață, spirit, culoare și conținut") Abstracția, "neglijarea" individului rj

În plus față de referințele de mai sus Cpв de exemplu Glaub ib) Ibidem) jurnal P bi Biblioteca "Runivers" Și Ilyin iar necoborând la ea, se îndepărtează de acea "adâncime" în care se poate găsi conceptul x) și se dovedește a fi neputincios să înțeleagă esența vieții, spiritul, Dumnezeu și conceptul speculativ *) Universalitatea devine mai mult și mai superficial si fara continut) În această stare deplorabilă, universalul nu poate rămâne Își vine într-un fel în fire și decide centschliest-sich)) să înceapă autodeterminarea Firește, pe această cale, primul său act este negarea conținutului său slab și mort; se tratează pe sine negativ, se autonega Din acest moment vine sfârșitul gândirii formale cu limitările sale raționale: conceptul este întors asupra sa; în ea s-au dezvăluit independența speculativă și obiectivitatea; a pornit pe calea activității de sine Adevărata universalitate este "puterea creatoare, ca o negativitate absolută care se referă la sine") Această negativitate este imanentă în universal Negarea de sine a universalului îl împarte în ,,^" și "non-J": conceptul se împarte pe sine) Apare acea stare a conceptului, pe care Hegel o denotă prin cuvântul "Urtheil" (propriu * "judecată"): "diviziune primară" ("Ur-theil)) Universalul este împărțit în independente *) Cp Jurnalul III o) Cp Jurnal IP v) Cp Buturuga Sh *) Rei I) jurnal IP e) Recht) miercuri de exemplu Buturuga III , precum și Log P, Log PI Phan ;) Rei I) Despre o asemenea înțelegere a lui Urtheil, în sensul de "ursprüngliche Theilung", "Direction", "Entzweien", în general, "diferențiere", vezi Log III Ene G Ene II I Ene, III, , ,) jurnal IH Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII ' prieten cu prietenul); "neutrul" se dovedește a fi dizolvat în diferite extreme" *), dar în așa fel încât laturile opuse create de conceptul în sine să rămână în limitele sale: conceptul se desfășoară într-o judecată, într-o "diviziune primară" , conţinând "totalitatea" definiţiilor sale * *) Universalul, rămânând în sine, este împărțit în definiții opuse, la fel ca în Învățăturile științei ale lui Fichte Bătrânul, "Eul Absolut" a fost împărțit în sine în laturi ostile ale "subiectului mic" (omul) și "naturii" Gândirea speculativă , acest subiect care se creează, ca obiect, primește forma universalității, care, deși se distinge ^, rămâne unitatea laturilor distinse) Tocmai din aceasta cauza, i e gratie unitatii diferitului, universalul se dovedeste a fi intrat pe calea autodeterminarii b) Simplitatea inițială a universalului, acest prim moment al conceptului, este înlocuită în chiar primul său act speculativ, printr-o complicație și creștere a conținutului; în același timp, conținutul nu numai că crește, dar este diferențiat și, prin urmare, devine mai definit Conceptul, parcă, se adâncește, se retrage în sine,) își desfășoară conținutul, potențial înghețat la o înălțime abstractă În această autoîmplinire creatoare, ea nu iese din sine, nici nu primește nimic din afară): distincția este făcută de universalul în sine) și este determinată "în totalitate numai* de la sine" p) J) En I) miercuri Ene I) miercuri Buturuga III Buturuga III Enc III (z)) Cp Buturuga III) Cp Buturuga Enc III ") Cp Log III) Comp de exemplu Buturuga III ") Cp Buturuga nu) Jurnalul III i) jurnal III Biblioteca "Runivers" Și Ilyin Chiar prima negație conferă universalului o anumită certitudine: universalul devine "universal determinat" sau, ceea ce este la fel, "special" *) "Particularitatea" (die Besonderheit) nu este altceva decât "o anumită generalitate") Cu alte cuvinte, această tranziție este o tranziție în limitele universalității însăși de la o stare mai puțin definită la o stare mai definită) Din aceasta, o serie de caracteristici esențiale sunt deja clare Dacă suntem de acord că

universalul este un concept generic, iar particularul este un concept specific, atunci se dovedește că specificul este o modificare a genericului, care se distinge printr-o mai mare certitudine O astfel de reprezentare nu este străină de logica formală, care învață că un concept de specie are toate trăsăturile unui concept generic plus încă una sau mai multe caracteristici speciale (de la specie) În mod similar, prezența sau prezența "universalului" în "special", i e a tuturor trăsăturilor generice din conținutul conceptului de specie, va fi acceptabilă și pentru gânditorul formal-logic: conținutul conceptului A va apărea pe față în toate formele subordonate acestuia - AB, LS, AD (adevăr) , etc ; Conținutul conceptului AB va figura și în toate elementele volumului său - ABa, ABv, ABs etc Dimpotrivă, doctrina conform căreia "specialul" este conținut în "universal", că este creat ultimul și că universalul nu este conceput numai în particular, ci constituie de fapt esența sa substanțială interioară - ar fi complet străină de Logica formală Între timp, Hegel definește relația pe care o investighează tocmai în acest fel Universalul s-a descompus tocmai în propriile sale limite; prin urmare, particularul a apărut în el și rămâne în el) ca atribut al său Universalul și particularul nu trebuie doar să se apropie unul de celălalt ca exterior) miercuri Buturuga III) Jurnalul III) Cf Jurnalul III ,) Jurnal I Jurnal PI ii Enc III Rechi) "nur erst hinzutreien, hinzukommen", Glaub Rei L I Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI HEGEL DESPRE REALITATEA SI GENERALITATEA GANDIRII nee-la exterior); particularul nu este ceva independent) subsumat) în generalitatea generică; toate aceste reprezentări sunt formale și false Gândirea intuitivă nu exclude particularul), ci ea însăși, ca universalitate obiectivă, îl creează din sine, sau, dacă vreți, se poziționează în ea: universalul își dă determinarea inerentă particularului); sau altfel: particularul se dezvoltă din universal) în direcţia unei mai mari certitudini În același timp, particularul, rămânând în limitele universalului, nu este doar un membru "logic" subordonat al "volumului" său: aceasta ar fi relația de însumare formală, subsumarea unui concept abstract sub altul Particularul intră nu numai în volum, ci și în conținutul universalului, căci el însuși este un membru al conținutului său: conținutul universalului este conținutul tuturor conceptelor speciale create de el în sine Particularul este, ca să spunem așa, os din os și sânge din sângele universalului; totuși, rămânând în componența sa, nu este ca un urmaș despărțit, ci o ramură care are viață doar în legătură cu un singur copac De aceea, Hegel explică că, cu cât amploarea mai mare, volumul mai mare (weiterer Uinfang) al universalului nu trebuie în niciun caz înțeles în sensul distribuției sale cantitative mai mari); nu, această diferență între universal și particular este atât calitativă, cât și cantitativă); predarea logicii formale conform careia continutul unui concept este mai mic, cu cat volumul sau mai mare, este respinsa fundamental si in final: unui volum mai mare corespunde mier Glaub , , ; Vezi și WBeh jurnal III θ Ene I WBeh) Jurnalul I) Glaub - Recht) Cp Hnc III (z) * Log W ") Jurnal IH "credința logic necesară în Absolut, ca subiect transcendental al conștiinței, și credința religioasă în Dumnezeu nu sunt același lucru; aceasta din urmă presupune o anumită relație morală cu Absolutul, un element de încredere în el, recunoașterea bunătății sale este, în general, o relație personală intimă cu el Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Se presupune, și de aceea nu se impune cu necesitate logică " La aceasta voi răspunde: la p , unde este proclamat principiul libertății credinței în Dumnezeu și necesitatea credinței în lumea exterioară, nu

există discurs despre identitatea credinței în Dumnezeu cu încredere morală cu el Toată diferența dintre credința religioasă și credința naturală este asumată aici doar în faptul că prima este îndreptată spre Divin, iar a doua către extradivin Identitatea despre credința în Dumnezeu cu încredere în bunătatea Lui se vorbește numai de cincizeci și șase de pagini după aceasta (I t, p -), cu cu totul altă ocazie și într-un context diferit Dimpotrivă, la p credința că ne informează despre existența unui obiect dincolo de conștiința noastră limitată individual " Și din Formula: "o persoană este liberă să creadă sau să nu creadă în Dumnezeu, dar nu depinde de libertatea sa de a crede sau de a nu crede în ființa lumii exterioare", este, de asemenea, destul de clar că în ea , de-a lungul construcției sale, se spune despre credința în ființă De fapt, să încercăm în această Formulă, în loc de cuvântul crede, să înlocuim cuvintele: încredere în bunătate și obținem o afirmație care nu este doar incredibil de stângace, dar de asemenea, evident lipsită de orice înțeles definit "Descoperirea necesității logice", își dezvoltă prințul E N Trubetskoy ideea, "a presupune absolutul, contrar lui L M Lopatin, nu este încă o dovadă a existenței lui Dumnezeu Recunoașterea Absolutului ca Dumnezeu introduce în el un conținut care nu poate fi dedus a priori din postulate logice necesare Aici, într-o contradicție destul de evidentă cu afirmația prințului Trubetskoy, potrivit căreia din conceptul de Dumnezeu este imposibil să se deducă dragostea Lui pentru creația Sa prin orice deducție (I vol , p), prințul Trubetskoy îmbină totuși astfel conceptul de Dumnezeu cu conceptul de iubire și binecuvântări Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY invitat, că este gata să ajungă în punctul de a interzice folosirea însuși cuvântului "Dumnezeu", dacă, în același timp, nu sunt gândite proprietățile numite ale lui Dumnezeu După semnificația locurilor date, se dovedește că existența unui principiu necondiționat real și rezonabil al lucrurilor, care creează totul cu propria sa gândire (și anume, un astfel de început este la Prințul Trubetskoy, Absolutul real, ca subiect transcendental al conștiinței) poate fi dovedită logic, dar că acest lucru încă nu dă nicio dovadă a existenței lui Dumnezeu, deoarece un astfel de principiu creator și rațional nu poate fi încă numit Dumnezeu Prin această dispută dobândește un caracter pur verbal și ușor serios Prințul E N Trubetskoy, desigur, este bine conștient că foarte diversul triburile umane, atât în prezent, cât și în trecut, care cred, fără îndoială, în Dumnezeu, nu-l identifică, însă, cu dragostea și bunătatea La fel, conceptul de Dumnezeu nu coincide cu conceptul de bunătate și între multe gânditori care totuși au vorbit și au învățat despre Dumnezeu Cel mai remarcabil este că prințul E N Trubetskoy însuși este departe de a-și menține folosirea cuvântului: la paginile - - -S ale primului volum, el identifică conștiința necondiționată, în sensul unei transcendentale subiect, cu a fi Divinul, și existența lui în sine cu miezul imanent al esenței Divine Prințul E N Trubetskoy, în dezacordul său decisiv cu Solovyov și cu răposatul său frate cu privire la problema derivării speculative a iubirii din însuși conceptul de Dumnezeu, ar avea, fără îndoială, toate motivele să afirme că concepția creștină despre Dumnezeu este logic nedemonstrabilă și este asimilat printr-un act arbitrar de liberă credință; dar tot mi se pare că, dacă a recunoscut cu adevărat demonstrabilitatea creatorului rațional al lumii, nu a avut motive reale de a respinge demonstrabilitatea existenței lui Dumnezeu în general La începutul celui de-al treilea capitol al articolului său, prințul E N Trubetskoy este deosebit de indignat de întrebarea mea despre Questions of Philosophy, vol , Biblioteca "Runivers" L LOPATIN

afirmaţiile sale că "toate încercările de a separa la Solovyov Filosoful de gânditorul religios sunt zadarnice * *) Eu am întrebat *): "Ce a vrut să spună prințul E N Trubetskoy? A vrut pur și simplu să noteze acel fapt incontestabil din biografia lui Solovyov că, pe tot parcursul activității sale literare și filozofice, el a fost o persoană profund religioasă? Sau prințul Trubetskoi s-a gândit să spună că Solovyov, în toate concluziile sale, a fost ghidat numai de credințele sale religioase, că aceste credințe constituiau premise de nezdruncinat pentru gândirea lui, pe care nu le dorea sau nici măcar nu le putea verifica și fundamenta critic și că, prin urmare, pentru el speculația era doar o Formă exterioară, în care conținutul, asimilat anterior ca o dogmă absolută, a fost îmbrăcat? cititor, întrebarea este clară și simplă Prințul E N Trubetskoy îi răspunde victorios: "În loc să se gândească la cum ar trebui să răspund la aceste întrebări, L M Lopatin ar trebui pur și simplu să se uite în acele pagini ale cărții mele unde este dat acest răspuns" ( ) Și apoi prințul Trubetskoy enumeră pe un ton destul de solemn (p) ceea ce aș fi văzut pe aceste pagini: eu aș fi văzut din ele că pentru Solovyov, "filozofia în sensul cunoașterii abstracte, exclusiv teoretice și-a desăvârșit dezvoltarea și a trecut irevocabil în lumea trecutului ," și că, în legătură cu această dezamăgire a filozofiei abstracte, "Soloviev s-a stabilit pe ideea unei sinteze organice universale a științei, filosofiei și religiei (vol I, Ç)"; mai departe, în aceste pagini, "aș putea • să fac cunoștință cu planul acestei sinteze dintr-un paragraf special dedicat acestui subiect (vol I, și)" și să fiu convins de atitudinea pozitivă față de acest plan a prințului Trubetskoy însuși (vol II, -); în cele din urmă, I !) T I, p) Î Phil și psiho carte , p - Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY S-ar putea să fi observat că "principiul unificator al acestei sinteze în învățătura lui Solovyov este ideea de bărbat-Dumnezeu" Am fost oarecum surprins de această explicație lungă și încrezătoare: cum de prințul Trubetskoy nu a reușit să observe că în considerațiile pe care le-a exprimat aici, precum și în paginile și paragrafele lucrării sale indicate de el aici, nu există niciun răspuns la întrebările mele? O mulțime de oameni au visat la o sinteză universală a religiei, filozofiei și științei în toate epocile de existență a filozofiei, dar în același timp au înțeles sarcinile acesteia foarte diferit Unii, în căutarea unei astfel de sinteze, au pornit de la premisele religioase dogmatice și și-au justificat construcțiile asupra lor: cum ar fi, de exemplu, bursele mediale sau nu aceiași adversari moderni ai slavofilismului, care încearcă în mod conștient să orienteze și știința pentru ipotezele dedicate LKI VARS Alții, dimpotrivă, pornesc din speculații libere, independente de orice presupuneri dogmatice, și se străduiesc pentru o justificare independentă și imparțială a unei viziuni religioase pozitive asupra lumii Așa sunt, de exemplu, Schelling și, după părerea mea, Solovyov Și așa mă întreb: la care dintre aceste două grupuri de căutători ai unei sinteze universale îl clasifică prințul E N Trubetskoy pe Solovyov? Nu există un răspuns clar la aceasta în cartea sa O oarecare aparență de răspuns (pe care am analizat-o într-o notă la p a primului articol) se găsește la p (vol I) și, poate, și la p > Înțeleg cuvintele prințului Trubetskoy: "Religia este totul în acest program (al lui Soloviev), astfel încât filosofia însăși își primește sarcina de la ea * Recunoscând, totuși, extraordinara generalitate a unei astfel de formule, prințul Trubetskoy, câteva rânduri mai devreme, stipulează "cum sunt conectate religios și filozofic în învățătura lui (a lui Soloviev) - se va arăta în expunerea următoare" Pur și simplu nu există

un singur cuvânt la doctrina religioasă Aceasta este situația de pe paginile pe care prințul Trubetskoy mi-o recomandă în mod special atenției mele (p a articolului său) ca răspuns la întrebarea mea * Biblioteca "Runivers" l LOPATIN Este rezonabil să presupunem că prințul Trubetskoy este mai înclinat să-l clasifice pe Solovyov drept primul grup de susținători ai unei sinteze universale, iar în acest sens, în opinia mea, se înșeală profund, ceea ce am vrut să spun Opinând în continuare, prințul Trubețkoi întreabă (p): "Cum îl pot prețui pe el (Soloviev) mai mult decât pe un filosof sau pe un teolog, când în ochii mei atât un filozof, cât și un teolog sunt unul și același?"* rețineți că o astfel de teză originală necesară ar fi într-un comentariu din partea lui Cum crede el? Este, astfel, fiecare teolog un filozof și orice teologie o filosofie? Sau aveți nevoie de condiții speciale pentru asta? Prințul Trubetskoy continuă: "Să-mi arate L M Lopatin care este învățătura filozofică a lui Solovyov, în afară de sinteza organică cu religia " Nu o voi sublinia, pentru că nu simt nici cea mai mică nevoie de o asemenea separare Insist doar asupra importanței fundamentale a întrebării: în construcția sa sintetică, Solovyov a pornit de la premise religioase ca date primare sau a fundamentat în mod speculativ aceste premise? Cu alte cuvinte: în ce consta sinteza universală a filozofiei, religiei și științei a lui Solovyov și pe ce s-a bazat el și cum a înțeles-o însuși Solovyov? Nefamiliaritatea mea cu opera sa explică prințul E N Trubetskoy și obiecțiile mele față de caracterizarea lui a celor trei perioade ale operei lui Solovyov "L M Lopatin nu a observat că *, spune principele Trubetskoy (p), "că am împrumutat caracterizarea primei perioade, ca una pregătitoare, de la însuși Solovyov, care a scris despre lucrările sale de atunci: încă înainte Fără această lucrare, fără această mare sarcină, n-aș avea de ce să trăiesc* (Vol I,) L M Lopatin, însă, remarcă nu mai puțin despre expresia "perioada pregătitoare" - "cititorul este perplex: pregătitor Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY de ce?" "Cititorul L M Lopatin este perplex doar pentru că nu s-a uitat la pagina a primului meu volum, unde se dă un răspuns cert la întrebarea lui " Prin articolul Trubetskoy, mi se pare, ar putea fi convins din articolul meu că sunt destul de familiarizat cu corespondența lui Solovyov cu E V Selevina Dar niciodată nu m-am așteptat ca un cercetător serios în visele naive ale unui tânăr îndrăgostit de douăzeci de ani să caute o descriere exhaustivă a muncii sale de viață la vârsta adultă Fără îndoială că Solovyov a visat să transforme lumea, dar este și sigur că nu a transformat-o Și el a creat de fapt primul sistem filosofic rus independent și, în ochii mei, a fost un fruct real și de durată al vieții sale, indiferent cum l-a evaluat el însuși Planurile oamenilor se îndepărtează foarte adesea de munca lor de viață, dar, desigur, acest lucru nu o distruge Columb, descoperind America, căuta o rută maritimă spre India; dar ce am spune despre un istoric care ar numi descoperirea Americii "perioada pregătitoare în activitatea lui Cristofor Columb"? Aici mă voi opri Nu aș dori să mă complac în luarea în considerare a acelor motive personale intime care l-au forțat pe prințul E N Trubetskoy să prefere forma pe care a ales-o pentru studierea și evaluarea viziunii asupra lumii și a activității regretatului Filosof În orice caz, nu mă îndoiesc că prințul E N Trubetskoy a avut întotdeauna cele mai calde sentimente prietenești pentru Solovyov, că ideile lui Solovyov au avut o influență irezistibilă și foarte durabilă asupra lui și că ruptura cu opiniile lui Solovyov a echivalat cu o criză profundă a vieții sale spirituale Cu toate acestea, pe aceste pagini, am vrut doar să explic de ce, după

articolul prințului Trubetskoy "Cu privire la perspectiva lumii lui V S Solovyov", nu consider că este posibil să continui mai departe articolele mele despre cartea sa Biblioteca "Runivers" L LOPATIN cititorul părtinitor, motivul deciziei mele ar trebui să fie acum clar: când am scris primele mele articole despre opera prințului E N Trubetskoy, am vrut să provoc un schimb fundamental de opinii despre diferitele aspecte ale viziunii asupra lumii a lui V S Solovyov și am sperat că un astfel de schimb ar putea aduce un anumit beneficiu pentru iluminarea conținutului interior al sistemului său filosofic Dar nu cred că acuzațiile noastre sofisticate de neînțelegere reciprocă ar putea avea vreun interes general larg În general, sunt oarecum surprins de poziția luată de prințul E N Trubetskoy într-o dispută cu criticii săi În cartea sa, el își asumă o sarcină foarte îndrăzneață și responsabilă: îndeplinește cu hotărâre filozofiei lui Solovyov o operațiune aspră și, prin propria sa recunoaștere (p VII, I vol), nemiloasă de a tăia morții de cei vii, de a separa coaja din bob, aruncând din ea tot ceea ce prințul Trubeţkoi recunoștea în ea ca gunoaie istorice De ce, atunci, a crezut că toți admiratorii lui Solovyov trebuie să fie nespus de acord cu el cu privire la ceea ce este viu și ce este mort în învățătura lui Solovyov? Da, nu crede deloc așa: la pagina X a prefeței sale, asigură că nu va fi surprins dacă cartea lui stârnește dezbateri aprinse Dar atunci de ce, de îndată ce au apărut aceste dispute, nu a vrut să vadă în obiecțiile adversarilor săi nimic altceva decât neînțelegeri sau chiar o neatenție absolută față de opiniile sale reale? Chiar dacă nu l-au înțeles cu adevărat într-un fel, de ce este interesat de ei doar în acest lucru, și nu în evaluarea lor asupra semnificației și semnificației filozofiei lui Solovyov, uneori foarte diferită de propria sa evaluare? Și de ce vede întotdeauna într-o astfel de neînțelegere doar vina personală a criticilor săi și nu permite deloc presupunerea că el însuși este parțial responsabil pentru neînțelegerile cauzate de concluziile sale? La urma urmei, studiul operei sale, cu Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY atitudine respectuoasă față de aceasta, nu este foarte ușor: cititorul este adesea pierdut, uneori gata să dispere în fața eterogenității pestrițe a afirmațiilor despre același lucru, care interferează fără speranță cu rezolvarea întrebării: unde este gândul real al autorului? Voi enumera doar câteva nedumeriri care apar în cititorul stăruitor al cărții prințului Trubetskoy - doar acelea dintre ele care privesc cele mai importante puncte ale învățăturii sale Când prințul Trubetskoy condamnă justificarea lui Solovyov a trinității lui Dumnezeu, consideră el în general orice cunoaștere logică a esenței divine și a vieții divine ca fiind imposibilă, nepermisă, încălcând drepturile credinței, distrugând libertatea atât a lui Dumnezeu, cât și a omului (I vol pp -) sau crede doar că conținutul vieții divine nu se încadrează în cunoașterea logică fără urmă, ci că cunoașterea logică trebuie totuși să se străduiască întotdeauna să-l pătrundă și să se apropie de el (ibid , pp -))? În ce mod sunt împăcate aceste afirmații contradictorii pentru prințul Trubetskoy și care este părerea lui reală? Sau despre problema nemuririi: prințul Trubetskoy admite că numai cei drepți vor primi viața de apoi, în timp ce păcătoșii vor fi duși și distruși de "râul timpului" (o astfel de concluzie rezultă cu siguranță din discuțiile fundamentale pe această temă? la pp - Vin) sau crede el că la a doua venire, păcătoșii vor fi imediat mântuiți și vor dobândi viața veșnică prin mijlocirea câtorva drepți, care vor acționa apoi pe pământ și vor ajunge la înălțimi supraomenești*) (și nu este în întregime clar de ce

o astfel de mântuire universală nu este suficientă doar un act mântuitor săvârșit de Iisus Hristos om , pe lângă viitorii intermediari supraoameni), sau, în sfârșit, prințul Trubetskoy nu se gândește chiar la asta, ci pe *) T P , p - ' Biblioteca "Runivers" l LOPATIN este de fapt mult mai aproape de credințele creștine obișnuite (acest lucru este, de asemenea, sugerat în unele locuri în cartea sa)? Care este aspectul lui real? Sau în chestiunea mântuirii lumii, prințul Trubetskoy crede că ea a transformat lumea, a unit-o cu Dumnezeu, a luminat pentru totdeauna sufletul omenirii cu bunătate și astfel a fost purtătorul actului libertății în Divino-uman? unire deja Maica Domnului, când "a fost de acord cu proba veștii bune care i-a fost vestită" (vezi vol II, pp - , în special pp , ,), sau el este de acord cu Solovyov că lumea a fost răscumpărată, transformată și unită pentru totdeauna cu Dumnezeu prin Hristos însuși și că voința umană a locuit în el, subordonată în mod liber și în întregime voinței Divinului (Vol I, pp - ? O - , vezi mai ales pp -) În orice caz, mi se pare că în acest punct prințul Trubetskoy ar fi trebuit să se ocupe cu mai multă precizie teologică Încă o întrebare: unde se exprimă adevăratul gând al prințului Trubetskoy, este acolo unde își pronunță sentința categorică și nemiloasă asupra justificării speculative din Fețele Sf Solovyov Trinity, "argumentând că la el nimic nu este lăsat în seama credinței și revelația își pierde valoarea - sau acolo unde, în doar douăzeci și trei de pagini x), el expune cu deplină simpatie convingerea lui Solovyov că adevărul trinității a fost încă descoperit în filosofia alexandriană, că conținutul specific al creștinismului nu este determinat de acesta și că "creștinismul are un conținut propriu, independent de toate aceste elemente care intră în el, iar acest conținut propriu este unic și exclusiv Hristos?* Repet, m-am oprit doar la câteva exemple, iar numărul lor, dacă se dorește, ar putea fi mult crescut Se întâlnesc foarte des la Prințul E N T ï, p - Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E PPP TRUBETSKOY Concluziile lui Trubetskoy de natură fundamentală, Formulate atât de puternic, încât a fost imposibil să se indice în alte locuri din lucrările sale extinse declarații care neagă clar aceste concluzii Criticul trebuie să compare dureros aceste gânduri incompatibile și să le ghicească semnificația și semnificația în viziunea generală asupra lumii a prințului Trubetskoy, în funcție de gradul de atenție la fundamentarea lor logică, în funcție de legătura lor cu alte convingeri ale prințului Trubetskoy și în funcție de alte mai multe sau semne mai puțin indirecte De dragul prudenței, el trebuie să vorbească mai des despre părerile prințului Trubetskoy pe acele sau alte pagini ale cărții sale sau în acele sau alte capitole ale acesteia, decât despre opiniile prințului Trubetskoy în general Nu știu de ce depinde o astfel de inconsecvență în exprimarea opiniilor prințului E N Trubetskoy; personal, sunt cel mai înclinat s-o explic parțial printr-o anumită grabă în a-și scrie opera, parțial prin împrejurarea importantă că el își exprimă propriile opinii în ea doar episodic și mult mai des exprimă doar ceea ce dovedește Nu este nimic ciudat că, în aceste condiții, cititorii Prințului Trubetskoy pot cădea uneori involuntar în neînțelegeri foarte grave Pe de altă parte, acest personaj al cărții sale face poziția prințului Trubetskoy într-o dispută cu oponenții săi semnificativ mai ușoară: împotriva aproape tuturor declarațiilor care i-au fost atribuite, el poate înainta victorios celelalte declarații ale sale, exprimate undeva de el și chiar îi acuză pe criticii săi de o atitudine neatentă la gândurile sale Dar la ce bun poate ieși dintr-o astfel de dispută? IX Cu toate acestea, sunt gata să înțeleg de ce prințul E N Trubetskoy,

răspunzând în articolul său "Cu privire la problema viziunii asupra lumii a lui V S Solovyov *, nu a răspuns criticilor mele asupra lucrării sale Biblioteca "Runivers" L LOPATIN mi-a tratat obiecțiile calm și obiectiv, nu a fost suficient de atent la semnificația lor reală și, în unele cazuri, chiar m-a întors direct: am fost calomniat Criticile mele au fost adesea destul de principiale, uneori puteau părea dure (deși, să fiu sincer, nu am vrut să fiu dur) Nu poate fi surprins că prințul E N Trubetskoy a fost neplăcut agitat de dezacordul meu decisiv cu opiniile sale, care, fără îndoială, îi sunt dragi Dar sunt mult mai puțin clar despre atitudinea lui față de concepțiile mele filozofice generale în volumul al doilea al lui Contemplarea lumii a lui Vl S Solovieva* Acolo scrie destul de calm; în plus, fără îndoială, el s-ar fi putut elibera complet de a discuta teoriile mele - nu era nevoie urgentă de o astfel de discuție Lucrarea lui este dedicată lui Solovyov, sarcina sa este deja complexă și responsabilă, pe parcurs, și-a exprimat judecățile despre toți scriitorii ruși cu care Solovyov nu a fost de acord? Dar dacă prințul E N Trubetskoy a vrut totuși să caracterizeze învățătura mea într-un punct foarte important și fundamental, eu, desigur, aveam dreptul să mă aștept ca el să o trateze cu seriozitate obiectivă și, în orice caz, să vadă conținutul ei real Și acest lucru, din anumite motive, nu a funcționat deloc Deja la prima cunoaștere cu volumul al doilea din Viziunea asupra lumii a lui V S Solovyov*, am experimentat o nedumerire considerabilă Una dintre secțiunile capitolului douăzeci și trei s-a dovedit a fi intitulată: "Disputa dintre Solovyov și L M Lopatin despre pluralitatea substanțelor * Chiar mi-a fost rușine: dar când am avut o astfel de ceartă cu Solovyov? M-am certat mult cu Solovyov în timpul vieții și pe cele mai diverse probleme, dar memoria mea nu are dispute cu privire la pluralitatea substanțelor, cel puțin în epoca maturității noastre: Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY salvat Mai mult, acestea au fost dispute orale, desigur, nicăieri înregistrate În tipărire, m-am certat cu Solovyov o singură dată și pe o cu totul altă problemă În articolul său "Primul principiu al filosofiei teoretice", Solovyov a supus unei critici nemiloase și pline de duh doctrina pe care am apărat-o, conform căreia sinele nostru substanțial este direct prezent și se dezvăluie în fiecare stare și acțiune pe care o experimentăm și, prin urmare, este direct recunoscut și percepută de noi în realitatea sa actuală la Împotriva unei astfel de înțelegeri, Solovyov a prezentat propoziția ca un adevăr filosofic indiscutabil și chiar primar: în conștiința noastră actuală există senzații, idei, sentimente, dorințe, - în general, starea mentală nu este diferită , dar subiectul real al vieții noastre mentale, sufletul ca substanță, nu este dat sau revelat în conștiința prezentă; suntem conștienți de fluxul stărilor mentale individuale, dar nu suntem conștienți de ale cui stări sunt acestea; în conștiința noastră conștiința imediată nu ființe și substanțe, nici extinse, nici gânditoare, ci doar gânduri despre astfel de ființe și substanțe Solovyov, a vrut ca această propoziție, în neîndoiala ei, să înlocuiască cogito ergo sum a lui Descartes *) Deși a fost greu și neplăcut pentru mine, m-am simțit obligat să vorbesc public împotriva lui Solovyov în apărarea opiniilor mele Mi s-a părut că este imposibil să trec în tăcere proclamarea principiului Fenomenalismului pur ca o axiomă de nezdruncinat a filosofiei de către un gânditor atât de autoritar Apoi mi-am scris articolul: "Chestiunea unității reale a conștiinței"), în care am fost supus unei critici detaliate înainte Întrebări fil și psihic , carte) Ibid , p , , , Cartea , p -) Există aceeași carte și Biblioteca

"Runivers" L LOPATIN Presupusa axiomă a lui Soloviev și a încercat să-și arate caracterul departe de a fi incontestabil, precum și insuficienta persuasiune a argumentelor lui Soloviev în favoarea sa Cu aceasta s-a încheiat polemica noastră; Solovyov și-a amânat răspunsul până la sfârșitul articolelor sale despre filozofia teoretică, crezând că atunci ne va fi mai ușor să ajungem la o înțelegere între noi Și un an mai târziu a murit Astfel, întreaga noastră dispută s-a limitat la un schimb de gânduri despre elementele fenomenale și suprafenomenale din conținutul experienței noastre interioare: el nu a depășit deloc aceste limite În orice caz, nu am avut absolut nicio intenție să argumentez despre pluralitatea substanțelor și dintr-un motiv simplu: nu am crezut deloc că Solovyov a negat această pluralitate Dimpotrivă, pe baza asigurării destul de hotărâte a lui Solovyov*), am presupus că el încă recunoaște atât existența substanțială a sufletului, cât și identitatea lui personală Eram atât de sigur de acest lucru încât am construit o serie întreagă de obiecții ale mele față de Fenomenalismul lui Solovyov (la pp - o) pe baza acestei presupuneri: în ele am încercat să arăt cât de puțin este de acord substanțialitatea eului nostru recunoscută de Solovyov cu interpretarea sa asupra compoziţiei experienţelor noastre interne Din toate acestea, cititorul atent al articolului meu ar putea trage convingerea de nezdruncinat că sarcina lui nu era deloc să apere pluralitatea de substanțe - de care nu simțeam nevoie și care va transfera imediat întreaga dispută în zona cele mai de bază și dificile probleme ale metafizicii - dar numai în stabilirea datelor directe ale conștiinței noastre de sine, către care se îndreaptă întregul conținut al articolului, chiar și în acele părți ale acestuia, în care sunt luate în considerare unele prevederi ontologice generale *) Întrebări ale lui Phil și psiho carte , p Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY Prințul E N Trubetskoy spune *): "Nu este greu să răspunzi reproșului din Fenomenism, făcut cândva de L M Lopatin lui Solovyov despre primul capitol din Filosofia teoretică" Acest reproș se bazează pe o neînțelegere și cu greu ar fi fost exprimat dacă L M Lopatin ar fi luat în considerare epistemologia lui Solovyov în legătură cu acea doctrină metafizică, care a fost expusă de acesta din urmă puțin mai devreme, în aceleași "Întrebări de filozofie" în articolele " Conceptul lui Dumnezeu ъ" și "Ideea umanității în August Comte" Pentru Solovyov, subiectul conștiinței noastre și al vieții noastre mentale este ceva mai mult decât un Fenomen Este ipostaza sau standul tuturor fenomenelor de viața noastră conștientă și mentală, care, prin urmare, are o semnificație supraenomenală Sunt destul de sigur că nu a existat nicio neînțelegere din partea mea În articolul meu am răspuns la un anumit număr de obiecții la ideile pe care le-am apărat Aceste obiecții au fost expuse de Solovyov în Primul început al filozofiei teoretice Este clar că a trebuit să socotesc în primul rând cu acest articol, precum și cu articolul "Fiabilitatea rațiunii", în care Solovyov s-a înmuiat și limitat semnificativ concluziile sale fenomenale; că, totuși, Solovyov nu a considerat subiectul conștiinței noastre ca fiind un Fenomen pur, știam foarte bine și chiar mă gândeam serios că îi atribuia încă o existență substanțială *) În polemicile mele, m-am limitat doar la Conștiința lumii V S Solovyov, vol II, p -) Al treilea articol despre "Filozofia teoretică" "Forma rațiunii și rațiunea adevărului" a apărut doar concomitent cu articolul meu și în aceeași carte "Probleme de filosofie și psihologie", prin urmare conținutul acestuia îmi era necunoscut Solovyov afirmă categoric că conceptele pseudo-filosofice ale substanțelor gânditoare, monade, unități reale de

conștiință etc , și-au pierdut sensul esențial pentru el și îi apar ca un überwundener Standpunkt (lucrare colectată, ed I, vol VIII, p), care este preocuparea cartezienilor "totul despre suflet și despre suflet" nu este o preocupare cu adevărat filozofică, că și pentru filosofia abstractă este valabil cuvântul adevărului: cine vrea să-și salveze sufletul îl va pierde , și asta Biblioteca "Runivers" L LOPATIN întrebare psihologică-epistemologică despre componența experienței noastre interioare Dar această întrebare nu găsește o soluție certă pentru ea însăși în articolele lui Solovyov subliniate de prințul Trubetskoy Astfel, nu am avut o dispută cu Solovyov cu privire la pluralitatea substanțelor Între timp, prințul E N Trubetskoy nu numai că este sigur că această dispută dintre noi a avut loc, dar îi acordă și o mare importanță ca indicator al schimbărilor radicale care au avut loc în viziunea asupra lumii a lui Solovyov Prin urmare, el face o caracterizare destul de detaliată a polemicii propuse de noi și, prin urmare, intră în dificultăți serioase pe această temă "Obiecțiile lui L M Lopatin", spune prințul Am uitat de centrul subiectiv de dragul centrului necondiționat și "mă predau complet în fața gândului la adevăr însuși - singura modalitate sigură de a găsi un loc real pentru sufletul ei" (ibid , p) Înțeleg pe deplin că aceste locuri, dacă se dorește, pot fi explicate cu ușurință în sensul respingerii complete de către Solovyov a fostei sale convingeri în natura substanțială a sufletului Cu toate acestea, semnificația acestor locuri încă mi se pare a fi foarte susținătoare pazește numai de la concentrarea asupra de interesul principal al cercetării filozofice și de a o transforma într-un punct de plecare pentru cunoașterea adevărului absolut Dar el avertizează în egală măsură (ibid , p) împotriva concentrării interesului filozofic asupra "rațiunii pure" kantiene și "El niciodată formal" a negat lumea și cunoștințele noastre Mi se pare că aici este cel mai probabil să întâlnim la Solovyov un tip aparte de anti-sicholoism metodologic O confirmare indirectă a interpretării mele o găsim în articolul anterior al lui Solovyov "Conceptul lui Dumnezeu" Aici, susținând că adevărata autoafirmare a personalității umane constă în dăruirea de sine către ființa absolută și în renunțarea la egoism, care implică morală moartea și distrugerea sufletului, el cheamă și la pierderea sufletului său (ibid , p) Dar în același timp face o rezervă caracteristică: "desigur, aici prin acea mântuitoare pierderea suflului se înțelege nu sinuciderea unei ființe metafizice (om), ci doar mortificarea morală a egoismului său Nu știu să deduc din asemenea locuri că Solovyov la sfârșitul vieții a negat nemurirea ființei noastre metafizice: reiese clar din întregul context că el admite numai moarte morală i moarte morală khushl (vezi sfârşitul p) Biblioteca "Runivers " VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY E N Trubetskoy "sugerează doar două soluții posibile la întrebarea "l" sau personalitatea noastră Este fie o substanță, fie un fenomen Între timp, Solovyov propune o a treia soluție Personalitatea noastră nu este nici o substanță, nici un fenomen: este o ipostază sau un stand Care este diferența dintre "ipostas" și "substanță"? Aparent, chiar și din punct de vedere etimologic, aceste două cuvinte sunt extrem de apropiate unul de celălalt: • căci pot fi traduse atât prin cuvântul "stand" cât și prin cuvântul " subiect"; de ce a trebuit Solovyov să le distingă Să nu uităm că el recunoaște adevărul conceptului Spinoza de substanță, iar acesta din urmă exclude în esență posibilitatea unei pluralități de substanțe Prin "substanță" Spinoza înseamnă ceea ce este în sine și este ceea ce conceptul nu are nevoie în conceptul de alt lucru Cu o astfel de definiție a substanței, desigur, nu se poate vorbi de

substanțe create Aşa se explică de ce în raport cu omul, ca şi cu toţi subiecţii devenind Solovyov folosește expresia "postazie* Dar, prințul E N Trubetskoy este mai perplex, "se pare că L M Lopatin, care a afirmat pluralitatea substanțelor, le-a înțeles nu în sensul spinozist, ci le-a înțeles ca ființe create, în general, într-un fel sau altul dependente de absolut" * Pot să-l ascund - am fost puțin surprins de acest "aparent" Este într-adevăr ceva misterios și nespus în mine în acest sens și par a fi un non-spinozist în concepția mea despre ființa substanțială doar "aparent"? de ce a dispărut critica mea? Nu am încercat în a doua teză de doctorat pentru a stabili în mod pozitiv un astfel de concept de substanţă *) Mirozoz V S Solovyov vol P pp -) Ibid , p Biblioteca "Runivers" L LOPATIN un roi nu are nimic în comun cu spinozismul? Nu am repetat în mod constant în articolele mele psihologice că înțeleg termenul "substanță" în sensul logic general al subiectului proprietăților și stărilor mintale, eliminând din acesta orice interpretări preconcepute ale școlilor metafizice individuale J) ? articolul "Axiome ale filosofiei" *), dezacordul meu decisiv cu înțelegerea carteziano-spinozistică a ființei substanțiale nu a indicat din nou ce consecințe triste are această înțelegere pentru o explicație imparțială a vieții noastre spirituale?) Este într-adevăr totul doar o aparență? Dar aparent, sau în esența problemei, în orice caz, nu înțelegeam substanțele în sensul spinozist Având în vedere acest lucru, prințul E N Trubetskoy își exprimă o îndoială rezonabilă: "În aceste condiții, se poate pune întrebarea dacă întregul *) În "Conceptul sufletului după datele experienței interioare" (Questions of Phil and Psychol , Vol , p $) spun: "Eu folosesc termenul de substanță în cel mai general și fiecare sens accesibil al subiectului fenomenelor sau a ceea ce aparțin și ceea ce este în ele După ce am subliniat că acest termen, în ciuda asociațiilor nedorite care s-au contopit cu el, ascunzându-i sensul inițial simplu, este foarte greu de înlocuit cu orice alt cuvânt, continui: "De aceea, eu încă prefer termenul de substanță, deși încerc ca pe cât pot, să îndepărtez de la el toate interpretările preconcepute ale metafizicii antice") Ibid , voi o) În acest articol, pp - , după ce am arătat ce distorsiuni a suferit conceptul de substanță în rândul cartezienii, în special în Spginoza, și cât de ferm au intrat aceste distorsiuni în tradiția filozofică, eu, cu privire la disputele cauzate de mine articole psihologice (care include argumentul meu cu Nightingale- vym), spun: "Criticii mei nu au observat că folosesc cuvântul substanță într-un sens diferit față de ei și nu introduc restricții carteziene în el Tot timpul stau pe acel punct de vedere logic general simplu, pentru care nicio proprietate nu este de neconceput fără un lucru, acțiunea este imposibilă fără o forță activă, un fenomen este o absurditate fără o esență reală exprimată în el Prin urmare, pentru mine, substanța și actele și stările ei sunt • concepte corelative în sensul strict al cuvântului: nu numai că nu sunt gândite separat, dar nici nu există separat În mod logic și cu adevărat, ele (adică substanța și viața și activitatea ei) sunt conținute unul în celălalt , astfel încât, percepând pe unul, îl percepem pe celălalt* ( ) Biblioteca "Runivers " VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E, N TRUBETSKOY $ dispută cu privire la o diferență pur verbală în utilizarea termenilor filozofici? Cum diferă ipostazele lui Solovyov de substanțele lui L M Lopatin "*)? Și aici prințul E N Trubetskoy face un pas neașteptat și îndrăzneț: din cauza absenței complete a materialelor adecvate pentru a descrie presupusa dispută cu privire la pluralitatea de substanțe din articolele lui Solovyov sau ale mele , prezintă o poezie plină de umor a lui Solovyov, scrisă de el într-o

scrisoare către regretatul N Ya Grot, în care îmi ridiculizează cu bunăvoință doctrina substanțelor și îmi face un apel plin de umor Deoarece această poezie joacă un rol foarte rol important în raționamentul prințului E N Trubetskoy, și el nu numai că vede în ea o expresie vie a părerilor schimbate ale lui Solovyov, dar o folosește și ca sursă principală pentru caracterizarea opiniilor mele filozofice, o voi cita aici: neuron finlandez, care suferă de nevrită, Trimite-ți salutările neuronului din Moscova! Toată existența pământească - indiferent ce spui - Totul este aruncat în râu (în râul timpului) - nu în Ron! Πάντα ςρεΐ Și în fiecare an, adăugând la curs, Râul timpului se repezi din ce în ce mai repede, Și simțind de departe atât marea, cât și libertatea, Spun calm: panta ray! Dar neînfricatul Levon mă amenință, Substanțe ale pungii dinamice Aduc la râu și cu o masă invizibilă Barajați brusc întregul curent Heraclit Levon, Levon Lasă-ți afacerea și nu te încurca cu apa și focul Nu există substanțe! Hegel i-a alungat în gât Dar chiar şi fără ele, vom trăi glorios *) *) Viziunea asupra lumii a lui V S Solovyov, vol P, p) Scrisorile lui V S Solovyov, III, p Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Potrivit prințului Trubetskoy, această poezie dezvăluie întregul sens al disputei noastre cu Solovyov "Diferența dintre "ipostazele" lui Solovyov și substanțele lui L M Lopatin", spune el, "constă tocmai în faptul că nu pot bloca curentul lui Heraclit Substanţa, chiar dacă nu absolută, ci creată, este în orice caz o fiinţă supratemporală, eternă, având un conţinut neschimbător, constant, care în nici un caz nu poate fi dusă de "râul timpului" Devenirea "ipostaze", pe dimpotrivă, lipsește tocmai acest semn de constanță și imuabilitate de a fi complet în sine dincolo de timp "Prințul E N Trubetskoy consideră așadar că, în poemul luat în considerare, Solovyov renunță la vechiul său învățătură despre monade-substanțe eterne sau despre ființe inteligibile imuabile, special pentru fiecare creația și în special prințul E N Trubetskoy consideră că această doctrină și doctrina existenței pre-eterne a sufletelor care decurge din ea "este aceeași viziune pe care Solovyov în o ridiculizează ca "punga de substanțe dinamice" a lui L M Lopatin Conținutul acestei "pungi" nu putea decât să fie cunoscut memei "*) Cu aceasta, pentru prințul Trubetskoy, chestiunea este în cele din urmă hotărâtă: el contopește și identifică irevocabil învățătura mea despre "substanțe dinamice" cu cea a lui Soloviev despre idei-monade; condamnarea de către Soloviev a primei, în ochii lui, înseamnă o renunțare la a doua; orice manifestare a apropierii lui Soloviev de părerile sale anterioare b b articole din ultima perioadă a vieţii lui i se pare o contradicţie clară cu "polemica * (?) a lui împotriva mea" pungă de substanţe dinamice ") Cu încă o sută coroane, toate proprietățile și definițiile ideilor lui Solovyov - bani, prințul Trubetskoy, fără ezitare, se transferă la mine *) Miros V S Solovieva, vol P, p) Ibid , p ,) Ibid , p , Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY "substanțe dinamice" și, în orice caz, nu face "cea mai mică încercare de a le separa unele de altele El afirmă că substanța, chiar creată, este o ființă supratemporală, eternă, care posedă un conținut neschimbător, constant*); că dacă personalitatea umană ar fi substanță, ea ar fi completă în sine); că conceptul din timpuri imemoriale a substanței date a unei ființe umane presupune "perfecțiunea necondiționată a personalității umane ca Fapt realizat în trecutul infinit", și că de aceea pentru sufletul substanţial sarcina morală se transformă în nimic, iar toată viaţa în timp devine un nonsens); că dacă sufletul are o natură substanţială, atunci din

timpuri imemoriale a fost unit prin legături inseparabile cu Divinul, iar atunci căderea lui, şi, prin urmare, mântuirea, este o singură înfăţişare goală); că atunci când Solovyov mi-a respins "sacul de substanțe dinamice", el a scos-o în mod inconsecvent din pungă și a păstrat o umanitate eternă substanțial unificată și, prin urmare, a anulat toată libertatea metafizică a individului, "care fulgerase prin conceptul de ipostas *); - că în acest caz își pierde sensul polemica lui Solovyov împotriva "substanțelor dinamice"); că Solovyov nu a completat o serie de gânduri "care constă în negarea substanțelor dinamice" că "dacă caracterul inteligibil al unui persoană ar fi o substanță, toată ființa sa în timp ar fi predeterminată de ea ca manifestare necesară a acestei substanțe", căci "substanța este din timpuri imemoriale o existență terminată, supratemporală*) etc) Ibid , p) Pagina) Acolo) Pagina USD) Pagina Cu această ocazie, îndrăznesc să-l întreb pe prințul E N Trubetskoy: "Unde și când am predat despre umanitatea în esență una și eternă?) Pagina ?) Acolo s) Pagina * Biblioteca "Runivers" L LOPATIN Semnele generale ale existenței substanțiale indicate în citatele citate acum au fost împrumutate de prințul E N-Trubetskoy din Solovyov - aparent, în principal din "lecturile sale despre bărbăția lui Dumnezeu" *), dar au fost investite cu deplină încredere de el și în doctrina mea asupra substanțelor Prințul E N Troubetzkoy a recunoscut doar într-un punct diferența decisivă dintre opiniile mele și cele ale lui Solovyov și acesta a fost unul dintre puținele cazuri în care s-a referit la lucrările mele și a făcut chiar un fragment destul de lung și, în plus, simpatic din articolul meu *) se referă la învățătura mea despre imanența oricărei substanțe la fenomenele sale, sau principiul corelării dintre substanțe și fenomene și-a făcut treaba: în mod destul de neașteptat, prințul Trubetskoy îmi declară că din conceptul meu de substanță spirituală rezultă în mod necesar că "răul în dubla sa formă de păcat și moarte constituie definiția substanței celei mai supratemporale a omului, proprietatea sa eternă") Toată învățătura mea el consideră doar "perpetuarea păcatului și a morții") Nu mă voi opri asupra faptului că transformarea unui scurt poem umoristic dintr-o scrisoare privată într-o întreagă "polemică" pe o problemă filozofică foarte importantă, în plus, semnificând o întorsătură radicală în opiniile lui Solovyov, este o metodă destul de excentrică de critică filozofică mi se pare că dacă prințul E N Trubetskoy acordă o asemenea importanță acestei poezii, ar fi trebuit să facă totul pentru a-i stabili sensul real *) Pagina) Pagina) Pagina) Ibid Biblioteca Runiverse VL S Soloviev și prințul E N Trubetskoi este inevitabil nerostită, iar prințul Trubetskoy, desigur, a trebuit să profite de toate indicațiile care facilitează asimilarea conținutului său Și acum am fost oarecum surprins de ce a acordat atât de puțină atenție notei de subsol a lui K Ya Grotto face o presupunere foarte plauzibilă și bine întemeiată că poemul luat în considerare își găsește o explicație pentru el însuși în prezentarea dezbaterii despre reooratul meu: "Conceptul de suflet conform experienței interne în Societatea Psihologică din Moscova De ce, se pare, prințul E N Trubetskoy nu a analizat deloc aceste dezbateri? La urma urmei, atunci ar fi convins că sensul poemului este mai complex și mai subtil decât crede el și că, în orice caz, este puțin probabil ca Solovyov să conțină vreo respingere a opiniilor sale din orice epocă În raportul menționat despre dezbatere, mă voi opri doar asupra acelei părți a acesteia care este direct legată de conținutul poemului lui Solovyov Regretatul P A Kalenov (un apărător talentat al unui scepticism deosebit în filosofie, având în vedere

incompatibilitatea judecăților umane cu legea identității) *) mi-a spus: "Vă străduiți să fundamentați și să afirmați conceptul de substanță mentală imanentă, văzând în ea un principiu extrem de fructuos care explică fenomenele psihice Nu sunt puternic de acord cu tine Orice interpretare, orice explicație nu numai că nu distruge contradicțiile logice, ci se bazează direct pe ele, pentru că explicația în general are ca bază un transcendental contradicție, de care fatal nu ne putem elibera (Explicația ta se bazează pe ideea unei esențe neschimbate din- b Vezi articolele sale: "Quest Phil și cartea PSHD i , și Biblioteca "Runivers" l LOPATIN, fenomene schimbătoare, iar în această idee se înrădăcinează o contradicție" *) La aceasta i-am răspuns: "Voi aduceți în discuție vechea controversă despre cunoașterea umană *) Ești sigur că toate pozițiile gândirii sunt o contradicție logică Desigur, dintr-un asemenea punct de vedere, orice teorie piere Subliniați că în însuși conceptul de substanță există o contradicție - un substrat neschimbător al fenomenelor schimbătoare Dar ai avea dreptate numai dacă aș recunoaște imuabilitatea absolută a substanței; pe de fapt, totuși, o astfel de imuabilitate este doar o iluzie logică și nu insist nicăieri asupra ei Stai pe pământul eleatic, afirmând că realitatea este în neschimbător; Îl apăr mai degrabă pe Heraclit, cu varietatea lui de acțiuni, cu principiul său de variabilitate, ca semn al realității În opinia mea, conceptul de substanță coincide cu conceptul de forță activă; în activitate, în schimbare, stă natura forţei*)" Îl voi întreba pe prințul Trubetskoy: ar putea Soloviev să confunde cu adevărat un astfel de concept de substanțe cu propriul său concept de idei-monade? Și, pe de altă parte, nu este clar că imaginea "curentului lui Heraclit" din poemul său a fost cumva inspirată de referirea mea la Heraclit? R Dacă ar fi vrut să spună această referință, cu greu ar fi putut uita complet contextul în care am făcut-o Prin urmare, presupunerea cea mai puțin probabilă este că prin "punga mea de substanțe dinamice" Solovyov a înțeles totalitatea entităților eterne care au un conținut neschimbat, constant, odată pentru totdeauna, după cum explică prințul Trubetskoy: conținutul "punerii" mele , de fapt, "nu putea să nu-i fie cunoscut, "și nu numai de acum *) Î Phil și psihic , carte , p) Un indiciu la dezbaterea care a avut loc la întâlnirile anterioare Societate) Ibid , p - Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY acest raport al dezbaterii, dar și din scrierile mele și din conversațiile orale cu mine Sensul poeziei este oarecum diferit Personal, o înțeleg în așa fel încât Solovyov a fost indignat de încercarea mea de a înmuia principiul lui Heraclit al "curgerii universale", transformându-l într-o lege internă și într-o Formă de relații reciproce de forțe substanțiale care se dezvoltă în sine: o astfel de limitare ar putea nu ajută decât să-i pară un baraj inacceptabil al "curentului Heraclit" Principala obiecție a lui Solovyov constă în ideea că "totul de pe pământ este aruncat în râul timpului" Într-un limbaj mai abstract, aceasta înseamnă: în lumea senzuală, fenomenală, nu există substanțe ^ - nici schimbătoare și în curs de dezvoltare, nici neschimbabile și complet în sine, - în ea sunt date numai fenomene A spus Solovyov ceva nou prin aceasta, ceea ce nu spusese niciodată până acum? Mi se pare că nu există motive pentru a afirma acest lucru Prințul E N Trubetskoy este bine conștient de acel pasaj clasic în Lecturile despre masculinitatea divină, în care Solovyov demonstrează că nici în experiența fizică, nici în) psihică nu găsim o unitate reală a individualității noastre și nici alte unități substanțiale, ci avem doar grupuri fluide și mereu noi de fenomene trecătoare Va spune prințul Trubetskoy că poemul analizat

exprimă negarea însăși existenței oricăror substanțe separate? Dar din ce se vede? Din cuvintele: "nu există substanțe, le-a băgat Hegel în gât?" Dar dacă sunt luate la propriu, se va dovedi că nici nu există nicio substanță divină, iar prințul Trubetskoy însuși insistă că Solovyov a recunoscut-o, nu-i așa în general, este posibil să se ceară acuratețe completă dintr-un poem plin de umor La urma urmei, chiar și Hegel a expulzat substanțe independente doar din empiric *) Colectarea lucrări, vol III, nzd , p -) Mai mult, el a conturat deja toate acele argumente care au fost doar repetate și dezvoltate în Primul Principiu al Filosofiei Teoretice * Biblioteca "Runivers" L LOPATIN, lumea logică, dar în domeniul substanței inteligibile se dovedește a fi o categorie logică cu totul firească, deși nu acoperă esența interioară a spiritului absolut Ceea ce este în joc aici este despre substanțele imanente experienței senzoriale, reiese clar din amenințările la care mi se adresează Solovyov: la urma urmei, numai pentru astfel de substanțe poate fi groaznic să ne "jucam cu apa și focul" nu numai că nu este un motiv de respingere, ci, dimpotrivă, constituie un motiv decisiv pentru recunoașterea substanțelor individuale, adică a ideilor-monade, în lumea inteligibilă Ce motiv să credem că în poemul luat în considerare se pune întrebarea altfel?marea, spre care "râul timpului se repezi din ce în ce mai repede", nu este o aluzie destul de transparentă la tărâmul liber al ființelor eterne inteligibile, în care fiecare dintre ele are o realitate superioară? Consider că această interpretare a poeziei este singura probabilă: Solovyov nu a identificat deloc "substanțele mele dinamice" cu ideile sale-monade, ci, dimpotrivă, le-a opus între ele; în poemul său nu există nicio respingere a lui vechea monadologie, dimpotrivă, eliminând explicația imanentă a substanțialului ființei, el și-a justificat indirect explicația transcendentă Prințul E N Trubetskoy a fost atât de purtat de teoria sa a ipostazelor încât nu a observat că era în întregime o completare la Soloviev , și în nici un fel o declarație a concluziilor sale actuale despre ipostaze, ca entități supra-evocale, dar nu supra-temporale, duse de "curentul lui Heraclit" și pierind în el Termenul de ipostază, în aplicare *) Vedea Acolo Biblioteca Runiverse VL S Soloviev și prințul E N Trubetskoi pentru sufletul uman, Solovyov folosește într-un singur loc articolul "Conceptul lui Dumnezeu* *), cel mai probabil pur și simplu ca sinonim grecesc pentru termenul substanță, deoarece acesta din urmă, prin însăși sarcina articolului, este de a da o expunerea imanentă și justificarea relativă a opiniilor lui Spinoza", este luată în ea doar în sensul spinozist al bazei absolute a lucrurilor Totuși, chiar și în acest singur pasaj nu numai că nu se spune nimic despre anihilarea metafizică a ipostazelor, dar, așa cum știm deja, se afirmă exact opusul - că numai moartea morală este posibilă pentru ipostaze Totuși, nu voi nega că poezia în discuție poate fi, poate, interpretată în alt mod Se poate, dacă doriți, să presupunem că avem în ea o parodie caricaturală în care autorul a exagerat în mod deliberat și, în interesul clarității, a înlocuit conceptul meu despre substanțe finite cu o idee mai populară despre ele, în spiritul Realitățile neschimbate ale lui Herbart Nu este nevoie de o astfel de presupunere, dar este, desigur, posibilă Dar chiar dacă o astfel de explicație ar fi destul de corectă, care ar fi singura concluzie potrivită din aceasta? Numai cel care, atunci când caracterizează, și cu atât mai mult infirmă, părerile filozofice ale altora, are nevoie să se îndrepte către lucrările care le expun, și nu către poeziile care le bat joc de râs Prințul E N Trubetskoy nu a respectat această regulă evidentă de la sine: atunci când îmi evaluează

învățătura, el nu se desparte de o "pungă de substanțe dinamice * și din aceasta, deși strălucitor, dar încă greu exact, în logic! Relația, imaginea construiește o serie complexă de concluzii și presupuneri foarte subtile despre adevăratele mele opinii Este imposibil să nu regret că prințul Trubetskoy a recurs la o astfel de metodă, oricum riscantă A fost O Soor, sochin , vol VSh, ed i, p Biblioteca "Runivers" L LOPATIN ar fi, desigur, mult mai bine dacă ar încerca să-și amintească conținutul scrierilor mele, sau măcar să le revizuiască superficial Mi se pare că atunci ar fi convins că nu are deloc nevoie să complice planul lucrării sale extinse printr-o analiză critică a opiniilor mele: ar vedea clar că Solovyov nu ar putea, respingând doctrina mea despre substanțe, să-și infirme astfel propria viziune asupra lor și pentru simplul motiv că în această chestiune am susținut întotdeauna opinii nu numai diferite, ci în multe privințe chiar opuse Chiar și în termenii cei mai generali, împrospătându-mi amintirea concluziilor mele, prințul Trubetskoy ar înțelege că critica sa la adresa doctrinei substanțelor finite create, pe care o atribuie lui Solovyov și crede că a fost îndreptată tocmai împotriva mea, nu are de ce să facă cu aceasta nu concluzionez nicio relatie Adică "substanțele mele dinamice" cu care am încercat să barage "râul timpului", prințul Trubetskoy, așa cum știm deja *), insistă că substanțele create au o existență supratemporală și, prin urmare, eternă, având un conținut constant și neschimbător că sunt complete în sine și perfecte; că sufletul uman, ca substanță, trebuie să fie și el desăvârșit și unit cu Divinul în legături inseparabile; că sufletul, dacă este o substanță, în ființa sa în timp, este manifestarea necesară a esenței sale neschimbate și veșnic terminate fără orice privire de libertate morală; că, având în vedere completitatea, imuabilitatea și eternitatea substanței sufletești și având în vedere principiul stabilit de mine al imanenței substanței la manifestările sale, pentru mine răul, în dubla formă a păcatului și a morții, constituie un etern proprietatea sufletului uman etc Toate acestea sunt prezentate în așa fel încât cititorul, nu *) Vezi mai sus p 'í i- din acest articol Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY Cineva familiarizat cu lucrările mele trebuie să aibă convingerea neclintită că toate aceste ciudățenii sunt parțial propriile mele afirmații, parțial consecințele logice naturale ale proprietăților pe care le-am atribuit substanțelor finite Dar cum a reușit prințul Trubetskoy să observe că nu atribuim deloc proprietățile pe care le indică substanțelor finite și că întregul conținut al învățăturii mele în acest domeniu constă într-o revizuire radicală a ideilor obișnuite despre ființa substanțială? Nu consider că este posibil și nici măcar necesar să-mi povestesc acum părerile mele asupra acestui punct important al ontologiei speculative în plinătatea motivației lor interne, de aceea voi indica doar, în cea mai generală și scurtă formă, acele prevederi pe care le-am fost apărând de mulți ani și care fac acuzații complet inaplicabile ale prințului Trubetskoy părerilor mele reale În primul rând, supratemporalitatea și eternitatea (în sensul neparticipării absolute la orice relații temporale și al completitĂții și completitĂții neschimbate în conținutul ființei) nu coincid una cu cealaltă pentru mine Insist categoric asupra supratemporalității a tot ceea ce este substanțial, dar pentru că pentru mine timpul însuși este doar un produs și o formă de interacțiune a unor substanțe finite, în care activitatea fiecărei substanțe individuale întâmpină un obstacol involuntar în activitatea altora și, prin urmare, nu este realizat imediat, dar numai treptat - în serii succesive de nelimitat multe

momente de realizare De aici se obține definiția generală a timpului: "timpul este o formă necesară din punct de vedere analitic de activitate a fiecărei substanțe finite și interacțiunea unor astfel de substanțe între ele" Prin urmare, substanțele individuale nu au niciodată o ființă completă Ființa lor se realizează întotdeauna, dar nu se întâmplă niciodată O Pozit, sarcini fil , Partea II, p Biblioteca "Runivers" l Lopatină realizate și epuizate în plinătatea a ceea ce este în ea, atâta timp cât își păstrează limitările individuale Existența veșnică îi aparține numai lui Dumnezeu "Nu există viață atemporală, dar toată viața, sau în tot conținutul ei, este supratemporală (așa este viața numai a Divinității absolute) sau are loc în timp Veşniciei lui Dumnezeu i se opune durata infinită a substanţelor create" *) "Lumea este formată din centre extraspaţiale şi extratemporale ale fiinţei, care se află într-o interacţiune vie, continuă: spaţiul şi timpul sunt doar cele necesare Forme ale acestei neîncetate legături reciproce a ființelor" *) Prin urmare, în continuare, am respins întotdeauna imuabilitatea intrinsecă a substanțelor finite Absolut atemporale, în niciun fel afectate de vreun proces al vieții, ființele inteligibile, egale în mod imobil cu ele însele în toate privințele, mi s-au părut întotdeauna ficțiuni complet inutile ale rațiunii Am încercat să arăt că conceptul de substanță și conceptul de forță în plinătatea interioară a momentelor sale înseamnă același lucru Substanța este "o forță activă în integritatea interioară a ființei sale concrete, care în acțiunile sale particulare nu este epuizată și epuizată, ci se afirmă în ele ca o putere cu adevărat unificată de manifestări și calități diverse") numai prin intermediul ei putem aplica lucrurilor cognoscibile legea cea mai fundamentală a gândirii, legea identității, nu din punct de vedere formal intelectual, ci dialectic: prin conceptele de forță și de proces activ, învățăm "compatibilitatea inevitabil între unitatea ființei și diversitatea manifestările sale; lumea este că are cele mai reale, *) Ibid , p -) Pagina) Ibid , p - Biblioteca Runiverse VL S Soloviev și prințul E N Trubetskoi încetează să mai fie o ghicitoare completă pentru gândire "*) "În acest concept, atât unitatea ființei, cât și tranziția internă a momentelor de manifestare sunt în mod evident combinate; forța este inseparabilă de realizarea ei, - efortul și acțiunea sunt corelative în natură - nu se exclud reciproc, ci se includ reciproc " *) "Conceptul de forță, prin însăși esența sa, presupune trecerea puterii într-un act; numai prin această tranziție se stabilește existența forței; și aceasta înseamnă că conceptul de forță este inseparabil de ideea unei schimbări în momentele interne ale realizării sale: forța rămâne de la sine până când o astfel de schimbare are loc în ea) Prin urmare, existența unor forțe în curs de dezvoltare, modificabile intern, sau substanțe "este de înțeles imediat" "Problema gândirii este mai degrabă existența unor forțe interioare nemișcate și neschimbate și, aparent, se rezolvă numai prin asumarea unor acte supratemporale, îndeplinite o dată pentru totdeauna, prin care pentru prima dată este determinată toată existența temporală, dar care ele însele, în ființa lor internă, nu sunt supuse diferențelor de timp") Substanțele finite, care sunt purtătoare pasive ale actelor eterne ale bazei supranaturale - cum ar fi, de exemplu, atomii materiale în relația lor cu legile fizice - nu sunt încă substanțe în sensul deplin al acestui concept: ele sunt doar mediatori pasivi sau chiar puncte condiționale de focalizare a superioare Dimpotrivă, "forța, în sensul strict al cuvântului, nu poate fi numită decât ceea ce este sursa inițială a datelor sale - acțiunile, potențialul energiei sale Dar dacă da, ea trebuie să fie o putere

generatoare și mijloc de realizare a ei; ea trebuie să stabilească ea însăși o lege manifestările lor, așadar, în acest moment de autodeterminare, să fie J) Ibid , p) Ibid pagina) Ibid , p) Ibid l* cazma independent, liber de prezenta lege, nesupus acesteia în prealabil Aceasta este logica internă a conceptului de forță " *) Și de aici rezultă clar că substanțele reale din lumea creaturilor finite sunt substanțe care se schimbă în interior, se dezvoltă, cresc în sine, în care autodeterminarea și creativitatea sunt cu adevărat prezente, așa sunt toate ființele spirituale în general, așa este în special sufletul uman "Oriunde respiră spiritul, în orice formă elementară se exprimă activitatea sa - într-o simplă senzație, în actele inițiale ale conștiinței, într-o influență intenționată asupra cursului evenimentelor externe - peste tot vedem prezența creativității, ca o creație continuă noi, ca o adevărată revelație forțe spirituale, nemanifestate anterior Acest lucru poate fi observat în egală măsură atât în cele mai complexe acțiuni umane, cât și în privirile abia vizibile ale conștiinței la animalele inferioare "*) materia intern este întotdeauna neschimbată, mișcările particulelor sale nu adaugă sau scad nimic din ea; dimpotrivă, sufletul este în continuă schimbare, semnul rădăcină al existenței sale este dezvoltarea, expansiunea, creșterea integrală a vieții acțiunea externă transformatoare asupra naturii") Aceasta înseamnă că spiritul este o substanță, "adică o sursă independentă a unui fel de viață") "Spiritul este o substanță adevărată, chiar o substanță rădăcină, deoarece creativitatea trebuie să precedă *) Ibid , p) "Bazele teoretice ale unei vieți morale conștiente" (Problems of phil I tsikh , v , pp -)) Ibid , p i- A) Acolo, p   reînnoirea relațiilor pur mecanice "*): "mișcarea, alcătuirea elementară a corpurilor, lungimea lor și aflarea într-un singur spațiu - toate acestea trebuie date de procesul de creație anterior, astfel încât eventualele legi ale mecanicii să le poată fi aplicate cauzalitatea primordială, originară este creativă, orice alta este secundară și derivată" *) Totuşi, fiinţa substanţială nu aparţine numai spiritului universal cu creativitatea sa absolută); și fiecare ființă creată conștientă de sine și, prin urmare, sufletul omului, este și o substanță: "conștiința și creativitatea sunt inseparabile una de cealaltă, deoarece fiecare manifestare a conștiinței este în esență un act creator Conștiința personală a creativității impersonale este un concept care se contrazice") Și în aceasta constă cheia soluționării problemei libertății morale a oamenilor "La urma urmei, dacă tot ceea ce se întâmplă în suflet este un produs al puterii sale creatoare, atunci și acțiunile morale ale unei persoane ar trebui să fie și ele un astfel de produs: ar trebui să conțină momentul unei inițiative reale și al autodeterminarii, aparțin o persoană, voința lui este adevărata lor sursă, dar, a devenit - fi, el este responsabil pentru ei "p) Desigur, nu tot ce este însuflețit este liber în sens moral, totuși, libertatea morală în sine este în ființele spirituale în care rațiunea și stăpânirea de sine se dă "Când suntem sănătoși din punct de vedere mintal, atunci nici o pasiune nu ne stăpânește în așa măsură încât să nu ne putem ridica deloc deasupra ei, să nu ne putem opune cu alte motive, uneori direct chiar și cu mult mai slabe, dar în spatele căruia stau sancţiunea raţiunii noastre şi prescripţiile ideii noastre *) Acolo) Ibid , p) Pune, fund Phil , Partea a II-a, p *) Teoretică fundamentele conștiinței dispoziţie, viaţă, p , o) Ibid , p   "Aspirațiile noastre înnăscute, în forma lor inițială, nu se ridică peste nivelul înclinațiilor și înclinațiilor

inconștiente și șubrede Numai prin eforturile voinței noastre ele primesc certitudine și conștiință Aceasta este libertatea tuturor ființelor cu o organizare spirituală complexă În sufletul uman există potențialități infinite de bine și rău și depinde de creativitatea voinței noastre care dintre ele ne va stăpâni complet Când se face alegerea între ele, fie o viață bună, fie o viață rea devine inevitabilă pentru o persoană Dar această inevitabilitate nu este o lege fatală, absolut invincibilă Prescripțiile profunde de justificare ale conștiinței noastre constă în posibilitatea pentru noi a unor răsturnări morale, rearanjarea radicală a forțelor motrice ale activității noastre Aceasta este libertatea morală, de fapt umană a individului "*) adevăr, dar prin munca creativă interioară el poate schimba însăși natura sa libertate; celălalt este o lume a întunericului, a nesimțirii spontane și a sclaviei, a dezbinării violente, a minciunii și a răutății Toate religiile au predicat despre diferența dintre aceste două lumi Depinde de libertatea unei persoane la care lume se va alătura, pe care o va insufla în sine și va fuziona cu ființa sa Acestea sunt părerile mele filozofice Înțeleg perfect că prințul E N Trubetskoy poate să nu fie de acord cu ei și să le respingă; totuși, atunci ar trebui să se îndrepte către conținutul lor real, să le ia așa Ibid , p) Poz cur Phil , Partea a II-a, pp -) Ibid , p A) Ibid , p Biblioteca "Runivers" VL S SOLOVIEV ȘI PRINȚUL E N TRUBETSKOY ce sunt acestea și, de asemenea, să examineze critic premisele pe care se bazează, dar cu greu a avut dreptul să prezinte drept criterii pentru * ideile mele de viziune asupra lumii care îmi sunt străine și să le dea aspectul că le împărtășesc Mai mult, așa cum am spus deja, nu era nevoie ca prințul Trubetskoy să-mi analizeze învățătura: Solovyov, opunându-mi, nu mi-a rostit deloc în față judecata fostelor sale convingeri Neînțelegerile filozofice dintre noi au început foarte devreme, cu mult înainte de lovitura de stat pretinsă de prințul Trubetskoy în viziunea asupra lumii a lui Solovyov Ei erau preocupați în principal de înțelegerea esenței inteligibile a omului și de problema conexă a liberului arbitru În , eu și Solovyov am avut o dispută publică în timpul unei dezbateri din cadrul Societății de Psihologie din Moscova despre eseul meu "Chestiunea liberului arbitru", în care Solovyov s-a răzvrătit cu pasiune împotriva teoriei mele despre cauzalitatea creatoare Am expus principalele sale obiecții în primele două completări la acest rezumat eratu *) Prințul E N Trubetskoy s-ar putea referi la mine, ci mai degrabă ca la persoana lui care are aceleași idei Când citesc de la el că "conceptul de persoană-ipostas face posibilă înțelegerea în timp a vieții și sarcinii ei, ca un act creator liber"; că "o persoană este chemată să fie creatoare nu numai în realitatea exterioară; cea mai mare sarcină este să-și creeze propriul caracter și apariția că "aceasta este autodeterminare, în sensul foarte real ^ real al acestui cuvânt: pentru că depinde de o persoană să devină mai sus decât un înger sau mai jos decât o fiară, să realizeze o idee divină sau o parodie blasfemioasă a ei",) - mi-am amintit involuntar de propriile mele teze, pe care trebuia să le apăr des Diferența dintre noi *) Vezi Probleme pozitive de filosofie, Partea a II-a, pp -) Mirozoz V S Solovyov, partea , p - Prințul Trubetskoy exprimă gânduri similare în multe alte locuri din cartea sa - Întrebări de filosofie, carte θ Biblioteca "Runivers" l LOPATIN dovedit numai în ceea ce privește sufletul, ca ipostas, și sufletul, ca substanță: pentru el, l-ul nostru spiritual, deși suprafenomenal, dar nu supratemporal, se naște în timp și poate pieri în timp *), - pentru mine, este superfenomenală și o ființă supertemporală Dar mai departe,

prințul E N Trubetskoy vorbește cu siguranță despre supratemporalitatea ipostazelor *) Sunt perplex: dacă această afirmație este serioasă, atunci care este diferența dintre noi? Poate - poate, într-adevăr se reduce doar la diferența dintre termenii folosiți de mine și prințul Trubetskoy și poate și de circumstanța cronologică în care mi-am exprimat părerile cu douăzeci și patru de ani înaintea lui? L Lopatin *) In acelasi loc $o- ,) Ibid , p - Biblioteca "Runivers" Despre panlogism la Spinoza Panlogismului i se acordă de obicei un loc foarte mic în istoria gândirii umane Este obișnuit să vedem începutul său în învățătura lui Kant despre rațiune ca legiuitor al naturii, dezvăluirea completă și finală a premiselor sale în dialectica lui Hegel Etapele intermediare sunt ocupate de sistemele Fichte și Schelling Dezvoltarea conceptului panlogistic se încadrează astfel în cadrul unei perioade scurte, rolul și semnificația lui pentru gândirea filozofică capătă un caracter mai mult sau mai puțin întâmplător și episodic Este chiar așa? Este adevărat că identificarea realității autentice și a gândirii abstracte aparține în întregime sfârșitului secolului al XVIII-lea și începutului secolului al XIX-lea sau pot fi găsite elemente ale acestei concepții într-o formă mai mult sau mai puțin distinctă în toate etapele cele mai importante ale dezvoltarea ideilor filozofice? În știința modernă continuă să domine schema hegeliană a mișcării progresive a gândirii abstracte, în care panlogismului i se atribuie rolul momentului cel mai înalt și final al întregului proces anterior Această judecată greșită a sensului și rolului conceptului care ne ocupă împiedică o examinare fără prejudecăți a elementelor sale în speculațiile filozofice trecute Nu vrem să observăm că premisele doctrinei panlogistice apar în formațiuni ideologice extrem de diverse și îndepărtate și asta ne dă dreptul de a pune problema panlogismului ca una dintre formele tipice, de bază și inițiale, în care Întrebări de filosofie, KN I J Biblioteca "Runivers" VL SHILKARSKY O anumită gândire filosofică își revarsă atitudinea față de realitate ca despre unul dintre acele puține puncte de vedere, dintre care mintea filosofică devine inevitabil atunci când rezolvă întrebările fundamentale ale oricărei viziuni asupra lumii și, mai ales, atunci când alege punctul de plecare în construcția din urmă În articolul nostru, desigur, nu ne referim nici la o considerație exhaustivă, nici la o soluție completă, sistematică, a unei probleme de o importanță atât de excepțională Sarcina noastră este să investigăm în principal un punct al dezvoltării doctrinei care ne preocupă: încercăm să constatăm caracterul panlogistic al presupozițiilor și al afirmațiilor de bază ale sistemului lui Spinoza Pentru a îndeplini această sarcină, pentru a contribui indirect la soluționarea unei alte probleme mai generale, prefațăm studiul filosofului din Amsterdam cu câteva observații despre două curente în care elementele panlogismului apar într-o formă și legătură ideologică puțin diferită : comparând premisele eleatismului și realismului logic cu ъ fundamentale ale sistemului Spinoza, evidențiazăm ce au ele în comun, și în acest fel încercăm să stabilim trăsăturile tipice oricărui fel de panlogism Atenția cercetătorilor a fost atrasă până acum de panlogismul, care a apărut din pământul idealismului german Ca urmare, caracteristicile proprii și necesare au fost adesea confundate cu cele aparținând doar uneia dintre formele sale particulare Pentru a determina natura acestui concept în "puritatea sa, este necesar în primul rând să ne inspirăm din materialul nou din trecutul gândirii umane și să separăm tot ce este istoric trecător și accidental din el de semnele neschimbabile și inamovibile a panlogismului ca atare I Sistemul lui Parmenide ca formă

clasică de panlogism În primul rând, ne vom opri asupra învățăturii celebrului filozof eleatic, care, așa cum vom încerca să dovedim, este o formă clasică de panlogism, atât în origine cât și în componența sa   Acest sistem își împrumută principala problemă din speculațiile religioase Parmenide se învecinează direct cu Xenofan; el continua investigatiile abstracte ale profesorului sau despre existentul cu adevarat, dar in acelasi timp le da un astfel de caracter si o directie incat doar problema principala ramane comuna ambelor sisteme, in timp ce rezolvarea acesteia duce in mare masura la rezultate direct opuse - Deja în acest sens, învățătura lui Parmenide este un prototip al tuturor modificărilor ulterioare ale panlogismului Ca punct de plecare, panlogismul presupune în mod necesar rezultatul celei mai înalte înfloriri a conștiinței religioase, doctrina monoteistă Și la fel de inevitabil, dezvoltarea consecventă a premiselor cu care lucrează panlogismul duce la o respingere a punctului său de plecare, la o trecere la un punct de vedere complet diferit și original Cum are loc această tranziție? Se bazează în primul rând pe teoria ultra-raționalistă a cunoașterii Identificarea gândirii abstracte și a ființei adevărate este posibilă numai acolo unde a avut loc deja opoziția gândirii autosuficiente, ca unică sursă de cunoaștere adevărată a realității, pe de o parte, și a experienței senzoriale, pe de altă parte Adevărul este cunoscut exclusiv prin gândire pură, ridicat și abstras de orice conținut concret Cunoașterea autentică trebuie să decurgă din analiza conceptelor, care poartă în sine garanția realității obiectelor lor și a corespondenței lor necondiționate cu acestea Aceasta este prima premisă necondiționată necesară a panlogismului și, de la primii pași, aplicarea ei la problema existenței cu adevărat determină un tip complet nou și unic de înțelegere filozofică a lumii Potrivit lui Xenofan, adevărata realitate aparține unui singur rațional, care acționează oportun, care se ridică deasupra tuturor definițiilor finale ale bazei a tot ceea ce există Doctrina sa despre natura ființelor este un produs complex al criticii antropomorfismului vulgar, a cerințelor conștiinței morale și, în sfârșit, a unei intuiții religioase-mistice profunde) t) cf Aristotel Metaf I, , p ç c și Sextus Empiricus, Pyrrh Nur , *   Ca în toate marile creații ale creativității religioase, toate forțele spiritului uman participă și se combină armonios în învățătura monoteistă Într-o conștiință religioasă holistică, gândirea abstractă ocupă nu centrul, ci periferia și, în nici un caz, nu pretinde că elimină toate celelalte forțe care acționează în ea și să stea în locul lor Dar tocmai o astfel de cale este luată în persoana lui Parmenide de panlogism, bazat pe teoria ultraraționalistă a cunoașterii Tot adevărul se află în creațiile abstracte ale gândirii noastre, singura cale către el duce prin concentrarea asupra conținutului lor autosuficient Adevăratele semne ale existentului trebuie să reprezinte consecințele deductibile analitic ale conceptului de el; calea mistică către cunoaşterea naturii sale trebuie înlocuită cu o cale cu totul raţionalistă Urmând acest drum, trebuie să renunțăm fundamental și odată pentru totdeauna la orice fel de împrumut din experiența exterioară și internă, de la orice fel de introducere din intuiție Și Parmenide îndeplinește de fapt aceste cerințe Întregul său sistem nu este altceva decât o analiză abstractă a conceptului de ființă; limitele acestei analize sunt limitele sistemului "Ființa este" este poziția supremă a doctrinei "Existantul există și este imposibil ca el să nu existe nu există purtător (el) nu poate fi un obiect al cunoașterii și nimic (în

general) nu poate fi afirmat despre el" (Fragment)) *) În aceste afirmații, sau mai degrabă în această afirmație (căci avem de-a face aici cu variații ale unui singur gând), s-a văzut adesea o simplă tautologie Într-o oarecare privință, nu se poate nega corectitudinea unei asemenea aprecieri, panlogismul se bazează într-adevăr pe tautologie, nu trebuie doar să pierdem din vedere faptul că conține într-o formă latentă o asumare metafizică de o importanță excepțională Afirmația "existentul este", în conținutul său, este identică cu afirmația: "aparține desișului ca Diels Fragmente der Vorsokratiker TI Ed Pagina ib Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA predicatul ființei sau "ființa este un predicat al ființei" Dacă nu sunt introduse premise speciale în această propoziție, dacă se ține cont doar de sensul ei imediat, atunci nu se pot trage concluzii ontologice din ea Această "ființă" este este evidentă din conceptul său; despre natura sa interioară, ceea ce este în sine subiectul căruia îi aparține predicatul ființei, afirmația noastră nu spune nimic Și dacă Parmenide construiește pe el un întreg sistem și, în plus, extrem de consistent și de duh, atunci acest lucru este posibil doar datorită unei premise ascunse care este prezentă constant în concluziile filosofului nostru, dar care nu este cuprinsă direct în prevederile inițiale a doctrinei sale Această premisă ascunsă a panlogismului lui Parmenide și, după cum vom vedea mai târziu, a oricărui panlogism, este identificarea ființei și a ființei Pentru Parmenide, predicatul ființei exprimă întreaga natură a ființei Toate semnele acestuia din urmă sunt doar concluzii analitice ale conceptului de ființă ca ființă Numai în acest caz, dacă conceptul de existent coincide perfect cu conceptul de ființă, dezvăluirea analitică a acestuia din urmă conduce și la o cunoaștere adecvată a naturii existentului În viziunea teistă asupra lumii, principiul necondiționat al realității, alături de predicatul ființei (necesare), include o serie de alte predicate, precum: raționalitatea, omnipotența, eternitatea, imuabilitatea etc Parmenide găsește toate aceste predicate ale existenței cu adevărat în învățătorul său Xenofan, dar, fixându-și scopul unei derivații strict raționaliste a tuturor semnelor existentei din conceptul abstract al acestuia, le elimină dintre ele pe cele care nu sunt susceptibile la o astfel de derivare Astfel, raționalitatea și activitatea oportună a principiului necondiționat nu decurg deloc din conceptul abstract al ființei, întrucât întreaga sa natură este epuizată de predicatul ființei; dimpotrivă, semne precum unitatea, imuabilitatea și eternitatea sunt deduse, după cum vom vedea, într-un mod pur abstract Așadar, Parmenide, preluând din viziunea monoteistă asupra lumii principala sa problemă despre adevăratul început al existenței, încearcă să o rezolve, bazându-se pe ultra-rațional Biblioteca "Runivers" BL SHILKARSKII teoria statică a cunoașterii Această teorie necesită o derivare strict deductivă a semnelor existentei cu adevărat din conceptul abstract al acestuia În acest scop, Parmenide identifică existentul cu predicatul de a fi aparținând acestuia și obține în acest fel definiția supremă care exprimă în mod adecvat natura existentului) Toate semnele ulterioare ale acesteia trebuie să decurgă logic din această hotărâre supremă Să schițăm pe scurt calea pe care se mișcă gândul lui Parmenide Existența nu putea nici să apară, nici să dispară Din existent nu poate apărea, pentru că el însuși este existentul, din "purtător" nu poate apărea pentru că nu există deloc Aceleași motive vorbesc împotriva posibilității dispariției ființelor Ridicându-se în virtutea conceptului său deasupra procesului de devenire, existentul este neschimbător și etern la Unul existent Experiența noastră se ocupă

de o multitudine de obiecte, dar dacă atribuim această multiplicitate realității adevărate, atunci recunoaștem că împreună cu "ființa" și în afara ei, sunt date și alte "ființe" Dar ceea ce există în afara "existentului" este "purtător", și nu există deloc "purtător", prin urmare, existentul este unul Unitatea realității adevărate este dovedită printr-un silogism foarte simplu): Ceea ce (există) în afara existenței este inexistentul Nu există purtător deloc Existența este una Exact în același mod se deduc și alte semne ale existentului, imobilitatea lui și absența părților din el Am spus deja asta, având în vedere perspectivele lumii x) Privind în perspectivă, putem vedea aici un prototip al doctrinei lui Spinoza despre vera defnitio - adevărata definiție, care presupune natura obiectului definit) το παρά το oh, ουκ ον το ουκ δν ουδεν εν αρα το ον Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM(r) ÎN SPINOSA Parmenide, în niciun caz nu trebuie să pierdem din vedere legătura lui genetică cu monoteismul lui Xenofan Toate definițiile abstracte ale ființelor pe care le găsim la Parmenide apar la profesorul său, doar calea către aceste definiții este complet diferită pentru fiecare dintre gânditori În timp ce Xenofan vine la ei în mod clasic prin speculații religioase, Parmenide îi ia gata de la fondatorul școlii eleatice Nu le mai creează, nu se gândește la motivele care au condus la ele; forţele interne, motrice ale concepţiei monoteiste îi sunt complet străine Luând rezultatul final al unui proces spiritual complex, doctrina Dumnezeului unic și proprietățile Sale, Parmenide încearcă să o reconstruiască pe o bază strict raționalistă Acele proprietăți ale Divinității care nu sunt susceptibile de derivare abstractă sunt astfel eliminate din sistem În doctrina adevăratei baze a realității, Parmenide nu deschide noi căi, nu se extinde, ci îngustează cadrul doctrinei Identificarea ființei și a ființei, care formează baza panlogismului, ar putea apărea nu mai devreme de când doctrina teistă și-a formalizat conceptele de bază Această legătură se repetă în toată gândirea umană: panlogismul în toate modificările sale presupune monoteismul și nu poate fi înțeles în afară de dependența sa de el; în esență, nu este altceva decât monoteism raționalizat, în care toată înțelegerea lumii, crescută pe pământul unei conștiințe religioase vii, este strânsă cu forța în cadrul conturat de rațiunea abstractă și aceasta este desfigurată dincolo de recunoaștere Crescând pe terenul unei viziuni diferite asupra lumii, nu extinzându-l, ci restrângându-l, panlogismul este complet lipsit de caracter creativ, este scolastic în sensul rău al cuvântului: în numele cerințelor metodei abstracte a școlii sale , ucide sufletul viu al acelei viziuni asupra lumii, a cărei justificare rațională și-o stabilește inițial ca scop, se toarnă și o înlocuiește cu o dialectică sterilă) Clasic în sensul că îl găsim în toate religiile care s-au ridicat la monoteism Biblioteca "Runivers" VL SHIL KARSKY Concluzia finală a cercetărilor abstracte ale lui Parmenide despre existența cu adevărat poate fi rezumată după cum urmează Există o singură realitate, care nu este supusă definițiilor timpului și spațiului, în care nu există absolut nicio complexitate și multiplicitate, schimbare și mișcare Lumea experienței noastre, internă și externă, căreia toate aceste categorii sunt doar aplicabile, nu este altceva decât o fantomă a sensibilității noastre Existența cu adevărat nu are nimic în comun cu fragmentarea și instabilitatea realității concrete: el este cuprins numai și exclusiv de gândirea abstractă pură Dar ce este acest gând pur, în ce raport stă el cu ființa? Ființa este una, nimic altceva nu poate exista alături de ea, gândirea nu poate fi "o altă ființă", iar dacă totul este una, atunci gândul nostru pur,

care are ca obiect o singură ființă, este una și aceeași cu ea Adevărul despre ființe este ființele înseși; în cunoașterea adevărată, gândirea și obiectul său sunt complet identice ταυτόν δέστί νοετν τε χαί ού'νεχέν εστι νόημα) Doctrina identității gândirii existente și abstracte este completarea întregii metafizici a lui Parmenide, totuși, cu o analiză mai atentă a acesteia, devine evident că rezultatul final al sistemului într-o formă latentă era deja conținut și subînțeles în afirmația sa inițială: speculația abstractă a fondatorului panlogismului descrie un cerc complet completat, începutul și sfârșitul lui se potrivesc De fapt, așa cum am spus deja, nu s-ar putea trage concluzii decisive din premisa "ființa este" dacă nu ar presupune identitatea ființei ca predicat al ființei cu ființa însăși Dar ce este o ființă care, ca predicat, aparține unei ființe care nu are realitate în sine? Ce este o ființă, al cărei înțeles întreg este că este subiectul ființei, și neavând altă realitate, este complet identic cu predicatul ei? *) Parm V , (Diels Fragmente der Vorsokratiker ed a -a, I o,) Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA Avem de-a face aici cu două abstracțiuni pur negative, creații ale unui gând care s-a ridicat deasupra oricărui conținut și, în consecință, are ca obiect exclusiv pe ea însăși în abstracția sa din tot Este clar, așadar, că "existentul" lui Parmenide de la bun început nu este altceva decât gândire pură Identitatea ființei și gândirii nu este rezultatul final al sistemului, ci premisa sa de bază Dar această premisă conține o eroare logică: gândirea presupune ceea ce este gândit în ea, un predicat este imposibil fără subiect; dacă subiectul gândirii este un gând lipsit de orice conținut, pe scurt, un gând în care nu se gândește nimic, dacă predicatul se referă la un subiect care este lipsit de orice realitate și nu se deosebește cu nimic de predicatul său, atunci întregul viziunea asupra lumii este construită pe concepte care includ în sine o contradicție logică Cu toate acestea, nu se poate decât să admită că, după ce a admis această contradicție chiar la temelia sistemului, Parmenide construiește concluzii ulterioare asupra ei cu o consistență inexorabilă Unitatea abstractă exclude multiplicitatea, complexitatea și variabilitatea concrete Procesele concrete ale naturii nu sunt în nicio relație cu "existentul", nu sunt unite cu acesta prin nicio legătură reală sau logică; sunt creații cu totul iluzorii ale sensibilității noastre și adevărata cunoaștere nu are nimic de-a face cu ele Niciuna dintre modificările ulterioare ale panlogismului nu se poate menține la o înălțime atât de abstractă Toate, într-un fel sau altul, încearcă să conecteze realitatea concretă, legile guvernând în ea și procesele subordonate acestora, cu realitatea printr-o legătură logică necondiționată necesară, pentru a deduce prima din ultimele Toți reprezentanții ulterioare ai panlogismului ignoră cea mai importantă dobândire pozitivă a filozofiei lui Parmenide, care este meritul ei neîndoielnic și marele în fața gândirii umane: de la Unul abstract la Mulți concret nu există și nu poate fi o tranziție Biblioteca "Runivers" VL SHILK ARSKII Istoria panlogismului postparmenidian nu este în esență altceva decât o serie de încercări de a ocoli această concluzie Toate punctele principale ale doctrinei absolutului existent, așa cum apar în fondatorul filosofiei panlogistice, sunt păstrate de succesorii săi, dar pe această bază generală se dezvoltă o serie de sisteme care elimină afirmația despre izolarea necondiționată și non-participarea realității concrete cu adevărat existente Miezul conceptului rămâne neschimbat de-a lungul dezvoltării sale de secole, dar diverse formațiuni ideologice sunt grupate constant în jurul lui, străduindu-se să conecteze lumea trecătoare a experienței noastre cu

ființa neschimbătoare, ca bază logică necesară Diferite moduri de stabilire a acestei conexiuni formează etape separate în dezvoltarea conceptului panlogistic Cu dreptul deplin, ele pot fi comparate cu ramurile aceluiași copac Încheind observațiile noastre despre sistemul lui Parmenide, trebuie să spunem și câteva cuvinte despre trecerea neașteptată și nejustificată în interior la o viziune pur materialistă a existenței Abandonând brusc calea derivării strict abstracte a semnelor ființei, Parmenide afirmă că "are ultima limită" și "ca masa unei mingi", ale cărei părți sunt absolut omogene, deoarece "nu există niciun purtător care ar putea împiedică ființa să obțină omogenitate deplină și nici o ființă " , în virtutea căreia într-un loc ar fi mai multă ființă decât în altul, căci este complet inviolabilă Pretutindeni egal cu sine, ea rămâne în limitele sale, ca una și aceeași Deja în acest fragment reiese clar ideea că existentul este același cu umplerea spațiului (το itkèov), care nu poartă decât gol (τό κενόν) Dacă nu există un purtător, atunci nu există spațiu gol; totul este umplut cu o masă necondiționat omogenă Din acest punct de vedere, negarea multiplicității și a schimbărilor reale ale materiei capătă un nou sens: în masă, părți Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA care nu se disting unele de altele, complexitatea și mișcarea sunt complet de neconceput Prejudecata materialistă a filozofiei lui Parmenide este extrem de caracteristică tuturor, fără excepție, reprezentanților panlogismului În cele din urmă, niciunul dintre ei nu se mulțumește cu o înțelegere pur abstractă a ceea ce este Peste construcțiile abstracte, mai devreme sau mai târziu, triumfă nevoia noastră de o reprezentare vizuală a tot ceea ce se poate imagina: creațiile necorporale ale capacității noastre de distragere a atenției sunt îmbrăcate într-o formă plastică La Spinoza, baza absolută a realității se dovedește a fi o substanță extinsă (Extensio attrìbutum Dei est, sive Deus est res extensa -Eth Il,) În sistemul lui Hegel, adevărata bază a tot ceea ce există, ideea, trecând în "alteritatea" sa, devine natură, iar prima ei definiție este recunoscută ca spațiu pur, care este "universalitatea abstractă a ființei sale exterioare"*) La problema legăturii dintre panlogism și materialism, care prezintă, fără îndoială, un interes foarte profund nu numai din punct de vedere istorico-filosofic, ci și din punct de vedere psihologic, vom reveni la partea principală a studiului nostru, consacrat lui Spinoza II Realismul logic medieval și semnificația lui pentru dezvoltarea conceptului panlogetic Sistemul lui Parmenide a dezvoltat cu o consecvență și o completitudine remarcabile toate punctele principale ale doctrinei abstracte a ființei în sine Toate modificările ulterioare ale conceptului panlogetic nu le adaugă nimic fundamental nou: miezul panlogismului rămâne neschimbat în întreaga gândire umană !) De asemenea, extrem de caracteristică este trecerea foarte rapidă și ușoară de la idealismul lui Hegel la materialismul adepților săi "de stânga" (Feuerbach, David Strauss, Karl Marx și alții) Biblioteca "Runivers" VL SHILKARSKII Ce motive determină dezvoltarea în continuare a doctrinei care ne ocupă? În investigația noastră putem, desigur, să dăm doar răspunsul cel mai general la această întrebare Gândirea umană, chiar și în cea mai abstractă dispoziție, nu se poate mulțumi în cele din urmă cu o negare hotărâtă și necondiționată a realității concrete care ne înconjoară Dualismul "existent" și "purtător" contrazice prea puternic nevoia noastră de o unitate de înțelegere a lumii Parmenide însuși nu s-a putut abține de la o explicație a naturii și a proceselor care o guvernează Toți reprezentanții de mai târziu ai viziunii panlogistice asupra lumii și-au stabilit ca sarcină cea mai importantă

o sinteză ideologică integrală a ființei abstracte și a realității concrete Diversele moduri în care se realizează această sinteză formează istoria panlogismului Înainte însă de a trece la analiza lor cea mai atentă și directă, putem stabili condițiile generale și absolut necesare acestei sinteze pentru toate modificările panlogismului, întrucât ele decurg din însăși esența problemei Prima condiție pentru sinteza "Unului și Multilor" este respingerea închiderii necondiționate a existentului Acest refuz introduce o profundă discordie internă în doctrina existentului, ca atare Dar, încercând să păstrăm această doctrină în forma sa clasică, gândirea filozofică ar trebui să renunțe de la bun început la orice încercare de a plasa existentul cu adevărat în cutare sau cutare relație cu realitatea concretă ') Adevărat, el separă foarte brusc domeniul cunoașterii adevărate, coincizând cu doctrina strict abstractă a ființelor, de fizica sa, în care nu vede decât "opiniile muritorilor" lipsite de adevărata certitudine (βροτών δόζας, ταις ο Jx) ενι πίστις αληθής - Ferma, B v, ,) Filosofia naturală a lui Parmenide nu încalcă dualismul strict al sistemului "Unul" și "Mulți" rămân necondiționat străini unul de celălalt pentru el și tocmai această realizare neclintită a ideii de închidere necondiționată a "existentului" face din Parmenide cel mai consistent reprezentant al panlogismului din întreaga sa istorie DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA Dezvoltarea doctrinei panlogistice devine posibilă numai după încălcarea integrității logice a bazei sale Dacă prima condiție pentru sinteza ființei abstracte și a realității noastre este respingerea unuia dintre cele mai esențiale momente ale doctrinei existentei cu adevărat, atunci a doua condiție la fel de necesară este reelaborarea radicală a concepțiilor noastre asupra realității concrete asupra realității baza unei teorii strict raționaliste a cunoașterii, reprezentând în general far călăuzitor pentru toate construcțiile panlogistice Pentru gândirea cunoscătoare, realul și condiționalul trebuie să fie plasate, ca să spunem așa, pe același plan: dacă adevărata realitate ne-a fost dezvăluită pe deplin în actele abstracte ale gândirii noastre, atunci în ele trebuie să-și dezvăluie și adevărata ei natura și realitatea noastră condiționată; reducerea sa la un sistem abstract de concepte, raționalizarea a tot ceea ce este accesibil experienței noastre și gândirii noastre - aceasta este a doua condiție prealabilă inevitabilă pentru sinteza cerută Dar atât prima cât și cea de-a doua presupoziție au, în esență, un caracter pur negativ; ele determină condițiile fără de care sinteza "Unului" și "Mulți" este imposibilă, dar nu ne spun nimic despre cum se realizează această sinteză, ce fel de relație unește absolutul și condiționalul Și aici, încă o dată, se dezvăluie în mod clar sterilitatea profundă a panlogismului, absența elementelor originale, creative din el În acel sistem abstract de concepte cu care în esență coincide înțelegerea panlogistică a lumii, este imposibil să se găsească mijloacele pentru sinteza cerută: panlogismul trebuie să le împrumute din afară, dintr-un alt cerc de idei Se îndreaptă din nou către aceeași viziune asupra lumii de la care a luat punctul de plecare al tuturor construcțiilor sale - conceptul de existență cu adevărat În monoteism, Dumnezeu este privit ca baza creativă absolută a întregii realități, lumea ca un produs al activității divine Formal, panlogismul acceptă această relație, dar abia apoi pentru a-i da un sens complet diferit VL SHILKARSKII În doctrina a ceea ce există în el, Dumnezeu, ca plenitudine a întregii realități, se reduce în întregime la un predicat abstract al ființei; din doctrina lui Dumnezeu ca creator al universului, momentele dinamice sunt complet

eliminate; Dependența lui Dumnezeu de lume capătă un caracter pur abstract După ce a redus realitatea internă a Divinității la singurul său atribut abstract, panlogismul înlocuiește apoi relația internă, activă a bazei creatoare a lumii cu manifestările ei, prin relația logică a bazei condiționate și condiționate (logice) și a consecințelor acesteia Universul nu este un produs al activității lui Dumnezeu, ci o consecință a esenței sale abstracte Confuzia din raționalismul dogmatic al lui Descartes și Spinoza a cauzalității reale și logice a atras atenția cercetătorilor de mai multe ori Așadar, o critică clasică a acestei confuzii o găsim în eseul tineresc al lui Schopenhauer "On the Fourfold Root of the Law of Suffficient Reason" -) O serie de remarci profunde pe acest subiect sunt făcute de Schelling în lucrările din ultima perioadă În cea mai recentă literatură despre Spinoza, aproape toți oamenii de știință acordă multă atenție identificării raportului și cauza Cu toate acestea, toți consideră confuzia cauzalității reale cu cauzalitatea logică ca o trăsătură specifică a noului raționalism dogmatic; cel puțin, nu ne-am întâlnit nicăieri cu afirmația că confuzia, atât de importantă în consecințele ei pentru întreaga istorie a noii filosofii, are rădăcinile în premisele logice necesare ale panlogismului, ca atare, și nu constituie deloc un ^ special aparţinând ultimei perioade a dezvoltării filozofice a calităţii omului Identificarea cauzei cu rațiunea și a acțiunii cu efectul este dată deja în trecerea de la primul moment al conceptului panlogistic (doctrina abstractă a ființei) la al doilea său moment (ființa în raport cu realitatea concretă) și constituie o condiție prealabilă necesară pentru aceasta tranziție Doar dacă realitatea noastră este scopul *) Ch II, § Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA care se reduce la concepte și relațiile lor, dacă regularitatea care o domină nu este altceva decât regularitatea inerentă conceptelor ca atare - într-un cuvânt, doar dacă metoda construcției abstracte este extinsă la lumea experienței noastre, putem încerca pentru a stabili o relație între unitatea abstractă și multiplicitatea concretă Reducerea dependenței lucrurilor la dependența conceptelor - insistăm încă o dată asupra acestui punct important - nu este o proprietate accidentală a unui sistem sau al unuia, din cauza apariției sale datorită fluxului particular de idei al unui filozof sau al unuia, ci unul dintre cele mai importante şi necondiţionat necesare momente ale viziunii panlogistice asupra lumii în toate formele ei diverse modificări Să ne uităm înapoi la drumul pe care l-am luat Am stabilit două puncte în dezvoltarea conceptului panlogistic Prima dintre ele constituie o doctrină abstractă a ființei în sine, a doua este doctrina ființei, ca bază necondiționată a realității concrete, legată de aceasta prin raportul dintre rațiune și efect Atât primul cât și al doilea punct sugerează genetic doctrina lui Dumnezeu ca Creator al lumii Dar, folosind această doctrină ca punct de plecare al construcțiilor sale abstracte, panlogismul păstrează din ea o schemă exclusiv abstractă: Dumnezeu din temelia creatoare a lumii se transformă în fundamentul ei logic, în timp ce singura rămășiță a absolutității sale se dovedește a fi o schemă pur semn negativ, care constă în faptul că conceptul său nu este condiționat de niciun alt concept La baza unei astfel de transformări a conceptului de Dumnezeu, Creatorul lumii, într-o schemă abstractă a ceea ce determină și este condiționat stă, în primul rând, teoria ultraraționalistă a cunoașterii Conține și nevoia de a reduce toate formele de cauzalitate reală la o conexiune abstractă a conceptelor ca atare Din punct de vedere istoric, primul moment al panlogismului este reprezentat de învățătura lui Parmenide Biblioteca

"Runivers" ow Shilkar Al doilea și-a găsit expresia deplină și liberă în sistemul lui Spinoza Trecerea de la primul moment la al doilea se realizează astfel extrem de lent, de-a lungul multor secole Elementele doctrinei panhististice apar în cele mai diverse combinații și se dezvoltă în ele cu departe de aceeași forță și consecvență Progresul cercetărilor istorice și filosofice va scoate la iveală germenii indubitabil ai panlogismului atât la Platon, cât și la Aristotel, la Plotin și mai ales la Proclu; în patristică și scolastică, o analiză atentă va releva o luptă continuă între elementele idealismului concret și abstract, întărirea acestuia din urmă odată cu declinul creativității religioase autentice și înlocuirea ei cu construcții raționale În cercetările noastre, desigur, putem să ne oprim doar asupra trăsăturilor cele mai generale ale acestui proces, să urmărim doar cele mai importante și caracteristice fire care fac posibilă combinarea elementelor doctrinei panlogistice care apar în cele mai diverse combinații ideologice în o anumită serie coerentă Am văzut că premisa de bază a panlogismului este o teorie raționalistă a cunoașterii, în lumina căreia întreaga lume a experienței noastre se dovedește a fi altceva decât un sistem de concepte, iar regularitatea logică care o domină pe aceasta din urmă formează singura sursă de orice regularitate reală Teoria filozofică, conform căreia singura realitate adevărată aparține conceptelor abstracte, se întoarce la cel mai influent gânditor din toată istoria omenirii, Platon Potrivit concepţiei care este răspândită chiar şi în timpul nostru, "ideile" lui Platon sunt în întregime abstracţii ale raţiunii noastre, cărora i se atribuie o realitate metafizică obiectivă) Acest punct de vedere se întoarce la Aristotel, care a definit ideile lui Platon ca ¿¿δια αισθητά În secolul al XIX-lea, Bitter a apărat viziunea ideilor ca forțe creative vii, așa cum le privesc Lopatin și Deussen Cu toate acestea, marea majoritate a cercetătorilor împărtășesc viziunea lui Aristotel și văd în idei concepte cărora le este atribuită o realitate metafizică independentă ("die zu metapiiysischen Realitäten verselbst-

 Esența lor abstractă nu diferă în niciun fel de conceptele noastre generale și, prin urmare, este în întregime cuprinsă în ele Nu putem intra aici într-o evaluare a corectitudinii acestei înțelegeri a conceptului platonician, deși credem că este cel puțin unilaterală și incompletă În orice caz, doctrina ideilor, înțeleasă astfel, constituie o verigă importantă în dezvoltarea panlogismului: prin reducerea întregii noastre realități la concepte abstracte și la interrelațiile lor, această doctrină satisface în mod direct a doua condiție necesară pentru sinteza absolutului iar condiționalul Doctrina ideilor într-o interpretare formală apare în rândul majorității reprezentanților idealismului antic și aproape tuturor gânditorilor perioadei patristice, admiratori entuziaști ai "divinului Platon" *) Cu toate acestea, teoria ideilor atinge cea mai mare influență în scolastica timpurie Deja în secolul al IX-lea ne întâlnim cu sistemul lui Ioan Scot Eriugena), c pe care doctrina platoniciană, dezvoltată până la limitele sale extreme, stă la baza filozofiei teoretice Ceea ce este real în lucruri, ceea ce au în comun, ceea ce numim un lucru, nu este altceva decât o combinație definită de concepte generale Materia, ca purtătoare a proprietăților lucrurilor, este doar un concept general, și anume conceptul de variabilitate Eriugena a depășit vechiul dualism al ideilor-formă pe de o parte și materiei pe de altă parte), reducând toată realitatea fără urmă la concepte generale Conceptele sunt cu cât mai "reale" cu atât este mai mare numărul de indivizi pe care îi

îmbrățișează; standigten Begrifíe") (Așa definește ideile Ed Zeller în scurtul său ghid de istoria filozofiei grecești)) Acesta este numele întemeietorului filosofiei idealiste, nu numai Plotin și Porfiry, ci și Clement din Alexandria și Origen, iar după ei majoritatea reprezentanților epocii patristice) Strict vorbind, Eriugena nu poate fi considerată un reprezentant al scolasticii, adevărații fondatori ai căruia sunt Anselm de Canterbury și Abelard Eriugena se află la granița dintre epoca patristică și Evul Mediu În ceea ce privește spiritul general care îi însuflețește înțelegerea lumii, el este, fără îndoială, mai aproape de marii reprezentanți ai patristicii decât de filozofii scolasticii) În idealismul antic, ideile sunt definite ca fiind cu adevărat existente (το οντο>ς *¿y), materia ca inexistentă (μη ον) Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" VL SHILKARSKII • nivelurile de generalitate coincid cu nivelurile de realitate Doctrina lui Dumnezeu, Creatorul universului, cu caracterul său dinamic pronunțat, capătă un sens pur formal: ideile w sunt produse de Dumnezeu și decurg logic din esența lui abstractă Dumnezeu, ca "ființă" cea mai reală și, în consecință, cea mai generală și abstractă *), se ridică deasupra tuturor predicatelor posibile, cu excepția predicatului abstract al ființei Ființa absolută, în unitatea sa originară, conține lumea ideilor care decurg din ea și se dezvoltă din ea de-a lungul pașilor generalității logice descrescătoare Dependența logică a conceptelor este singura cauzalitate reală care predomină în lume Chiar și cea mai generală schiță a sistemului Eriugena dezvăluie clar premisele sale panlogistice: lumea este legată de Dumnezeu printr-o legătură pur logică, toată realitatea este rezolvată în raport cu concepte Dacă Eriugena ar fi făcut încă ceva, fiind, ca predicat cel mai general și mai abstract al lui Dumnezeu, a văzut expresia deplină a firii Sale, am avea în sistemul celebrului filosof o formă complet terminată a viziunii panlogistice asupra lumii, în care ar fi reprezentate clar ambele momente necesare ale acestui concept: doctrina abstractă a lui Dumnezeu sau "existând" în sine şi doctrina lumii ca o consecinţă a esenţei logice a lui Dumnezeu Al doilea punct este dezvoltat de Eriugena cu o claritate remarcabilă, făcând din sistemul său un prototip clasic al modificărilor ulterioare ale panlogismului și plasându-l în acest sens la egalitate cu sistemul lui Parmenide, ca expresie clasică a primului moment al acestui concept Ideea este însă că în doctrina lui Eriugena despre Dumnezeu, ca ființă cea mai generală și abstractă, nu dezvăluie, ca la Parmenide, întreaga Sa natură, iar fără această presupunere nu există panlogism în sens strict A identifica în Dumnezeu realitatea Sa interioară și predicatul Său abstract (Ființa) îl împiedică pe Eriugena, precum și pe toți reprezentanții gândirii medievale, moștenirea cea mai de preț a neoplatonismului și a patristicii, teologia negativă (θεολογία αποφατική) Eriugena o desemnează cu cuvântul ουσία Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA "Al Doilea Origen", urmașul lui Grigore de Nyssa, Maxim Mărturisitorul, un admirator entuziast și traducător al pseudo-dionizianului "Areopagit", nu a putut, desigur, să vadă în construcțiile abstracte ale gândirii umane o expresie adecvată a Natura "supra-esențială și supra-rațională" a lui Dumnezeu, accesibilă nouă doar "în mod ghicit, într- o reflecție neclară, parțial" ("in aenigmate, in speculo, ex parte") *) Eriugena identifică direct doctrina sa despre Dumnezeu ca fiind cea mai generală, abstractă și, prin urmare, complet nedefinită ființă cu doctrina "teologiei negative" despre "esența incognoscibilă și inexprimabilă" a începutului absolut al universului Nu este greu de observat că în viziunea asupra

lumii din Eriugena se luptă două tendințe opuse: mistica, în doctrina naturii "supra-esențiale și supra-raționale" a lui Dumnezeu, și cea raționalistă, în doctrina lumii ca o consecinţă logică a esenţei abstracte a lui Dumnezeu Prima dintre ele, Eriugena, se alătură curentului neoplatonic în patristică și anticipează cele mai importante idei ale misticismului victorienilor și Bonaventura În acest sens, sistemul său formează una dintre cele mai importante verigi în dezvoltarea creștinismului spiritual, ale cărui verigi extreme pot fi desemnate prin numele lui Clement și Origen, pe de o parte, Schelling și Vladimir Solovyov, pe de altă parte O altă tendință, raționalistă, conduce la teoria realismului logic, care, așa cum am încercat să aflăm în paginile anterioare, formează cel mai important moment în dezvoltarea viziunii panlogistice asupra lumii; Din această parte, sistemul Eriugenei poate fi considerat drept una dintre verigile lanțului, a cărui continuare include învățăturile lui Malebranche, Spinoza, Hegel și ontologii catolici din secolul al XIX-lea Așa o numește pe Eriugena unul dintre cei mai mari experți în filozofia medievală Clemens Bäumker) Cuvintele Apostolului Pavel din prima epistolă către Corinteni (XIII,), repetate de nenumărate ori în literatura patristică și scolastică Cu o profunzime strălucitoare, această idee este dezvoltată în așa-numita "Areopagitică", aparținând unui autor necunoscut de la sfârșitul secolului al V-lea și începutul secolului al VI-lea Biblioteca "Runivers" VL SHILKARSKII Nu ne vom opri în detaliu asupra soartei acestei tendințe în filosofia medievală, pentru scopul nostru va fi suficient să evidențiem câteva puncte principale în ea Realismul logic al Eriugenei a fost reînviat în secolul al XI-lea de către Anselm de Canterbury, întemeietorul scolasticii în sensul strict al cuvântului, autorul celebrei dovezi "ontologice") a existenței lui Dumnezeu contemplarea lumii (lumea) , ca o consecință a unei esențe abstracte Dumnezeu) Viziunea generală religios-filosofică asupra lumii a Evului Mediu a împiedicat dezvoltarea liberă a primului moment al oricărui panlogism (o doctrină abstractă a lui Dumnezeu, ca o consecință a conceptului despre El), prin urmare, în cadrul acestei viziuni asupra lumii, panlogismul a rămas în mod necesar incomplet și fragmentar; nu joacă un rol central și dominant în niciunul dintre gânditorii acestei perioade Fluxul larg și puternic al panlogismului, în noua filozofie, în originile ei, nu este decât un curent puțin vizibil și adesea în scădere Cu toate acestea, își croiește drum peste tot și își rupe un canal, în care curg în jos ape care devin din ce în ce mai abundente În filosofia medievală, principalul obstacol în calea dezvăluirii depline a începuturilor conceptului panlogistic este imposibilitatea reconcilierii doctrinei abstracte a ființei cu teologia predominantă Totuși, nevoia unei înțelegeri strict raționaliste a întregii realități se exprimă în încercări continue de extindere a câmpului construcțiilor abstracte, iar aceste încercări se fac de obicei sub pretextul unei fundamentări speculative a filosofiei dominante) În faimosul său argument, Anselm vede cele mai simple mijloace de a face existența lui Dumnezeu evidentă pentru fiecare minte care are conceptul de Dumnezeu "Nimeni care înțelege ce este Dumnezeu nu poate crede asta E Acest termen îi aparține lui Kant) Trăsătura este extrem de instructivă Iar la Spinoza, întregul sistem trebuie să servească inițial drept justificare pentru propoziția: "Lucrurile fără Dumnezeu nu pot nici să existe și nici să fie înțelese" ("res sine Deo pes esse pes concipi possunt *) În mod similar, Hegel și hegelienii de dreapta sunt înclinați să vadă în filosofia lor o justificare rațională a

fundamentelor teologiei protestante Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA • Nu există Dumnezeu" ("Nullus quippe intelligens id quod Deus est potest cogitare quia Dèus non est Proslog C) Cuviosul autor al lui ή nu bănuiește că creează cel mai puternic instrument pentru panlogism, care transformă natura lui Dumnezeu într-o abstracție a gândirii noastre Să reamintim cititorului conținutul dovezii ontologice "Ceea ce nu poate fi considerat mai perfect nu poate fi numai în intelect" (id, quo maius cogitari nequit non potest esse in solo intellectu) În această formulă întregul argument este implicit; al doilea și al treilea capitol din Proslogion sunt dedicate în întregime dezvăluirii semnificației sale Dumnezeu este cea mai desăvârșită *) ** ființă perfectă, "mai mare decât este imposibil de gândit" Ceea ce există atât în conștiință (ɯ intellectu) cât și în realitate (ώ re) este "mai mare" decât ceea ce există numai în conștiință Presupunând că Dumnezeu există doar în gândirea noastră, introducem o contradicție internă în conceptul său Semnificația argumentului lui Anselm pentru speculația panlogetică poate fi văzută cel mai bine comparând-o cu învățăturile lui Parmenide "Existant este" - predicatul de a fi decurge aici analitic din conceptul de "existent" Dar în esență avem același lucru cu Anselm: în conceptul de Dumnezeu, ca ființă a ființei celei mai perfecte, ființa se află în calitatea semnului sau predicatului său; o simplă analiză a conceptului de fiinţă, quo maius cogitari nequit, este suficientă pentru a descoperi această trăsătură în el Derivarea ființei din concept epuizează ceea ce este comun între filozoful eleatic și episcopul de Canterbury Anselm nu pune un semn egal între existentul cu adevărat și predicatul său abstract, nu vede în a fi expresia deplină *) "Dacă atunci, mai mult (mai perfect) decât ceea ce nu poate fi conceput, există numai în conștiință, (în acest caz) chiar acel lucru, mai mult decât care nu mai poate fi conceput, este de așa natură încât ceva mai mult poate fi conceput Dar acest lucru evident nu poate fi (Si ergo ìd quo maius cogitari non potest est in solo intellectu, id ipsum quo maius cogitari non potest est quo maius cogitari potest Sed certe hoc esse non potest) Rămâne, așadar, să concluzionam că "există fără îndoială ceva dincolo de care nimic mai mare nu poate fi conceput, atât în conștiință, cât și în realitate" (exîstit procul dubio aliquid, quo maius cogitari non valet, et in intellectu et în re) Biblioteca "Runivers" VL SHILKARSKY a naturii interioare a necondiționului, dar fără îndoială el face un pas important în această direcție și nu degeaba sistemele dezvoltate de panlogism iau argumentul ontologic drept punct de plecare al construcțiilor lor abstracte: gânditorul, căruia îi avem natura abstractă din care urmează existența sa (ex cujus essentia sequitur existentia) Semnificația argumentului ontologic pentru dezvoltarea conceptului panlogistic apare cu o claritate deosebită dacă amintim soarta acestuia în noua filozofie Toți reprezentanții majori ai raționalismului prekantian sunt de acord că "se poate dovedi că Dumnezeu există din simplul fapt că necesitatea de a fi sau existență stă deja în conceptul pe care îl avem despre El" ("qu'on peut démontrer qu'il ya un Dieu de cela seul que la nécessité d'étre ou d'exister est comprise en la notion que nous avons de lui") (Descartes Princ de la philos I,) Dar nici critica lui Kant * *) nu a dat lovitura finală dovezii ontologice; dimpotrivă, din școala lui tu) Să reamintim cititorului că în Hegel momentul inițial al procesului dialectic obiectiv este format din ideea de a fi Hegel și-a exprimat destul de clar atitudinea față de argumentul lui Anselm în următorul pasaj al Enciclopediei* : "Álies Vornehmthun gegen den sogenannten ontologischen

Beweis und ge-gen die Anselmische Bestirnmung des Vollkommenen hilft nichts, da sie in jedem unbefangenen Menschensinn ebenso sehr liegt, ais in jeder Philosophie und im Prinzipe und im Prinzipe unbefangenen des (Orice atitudine de sus față de așa-numita dovadă ontologică și față de definiția lui Anselm a Atot-Perfectului nu duce la nimic, deoarece această definiție este la fel de adânc încorporată în orice conștiință umană fără prejudecăți, ca în orice viziune filozofică asupra lumii și iese la iveală în principiul ƅ credinţă directă)) De foarte multe ori Kant este văzut ca primul oponent al argumentului ontologic De fapt, concluziilor lui Anselm le-a fost deja opusă contemporanul său Gaunilon în Liber pro insipiente Dovada ontologică a lui Toma d'Aquino (Summa Theolog , Pars I Quaest Il, Art I; Summa contra gentili lib Eu, Cap X; Condamnat lib I Dist III Quaest I Art II) O obiecție strălucitoare la argumentul ontologic al lui Descartes a fost făcută de Gassendi (Cinquième objections contre la troisième (et) contre la cinquième méditation) Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA a existat un gânditor care a extins aria în care această dovadă domină până la limitele extreme În filosofia medievală, timpul celei mai mari răspândiri a argumentului coincide cu epoca celei mai înalte înfloriri a scolasticii (sec XIII) Depășirea realismului platonician și triumful filozofiei lui Aristotel nu a eliminat astfel din scolastică doctrina care a reprezentat punctul culminant în dezvoltarea realismului logic medieval Doar Toma d'Aquino, urmat de Richard Middleton, resping argumentul lui Anselm Alți reprezentanți majori ai perioadei luate în considerare (Wilhelm de Oxerres, Alexandru de Gales, Bonaventure, Duns Scot) se alătură întemeietorului scolasticii, făcând doar câteva modificări și completări argumentației sale Din lipsă de spațiu nu ne putem opri Până de curând, istoria dovezii ontologice a fost studiată foarte superficial, ceea ce, desigur, a condus la o evaluare incorectă a semnificației ideologice și istorice a celebrului argument Pe de o parte, în scrierile specialiștilor în noua filozofie, printre care rareori se găsesc cunoscători serioși ai scolasticii, foarte des se consideră că toți filozofii medievali au fost susținători ai lui Anselm Pe de altă parte, un specialist atât de excelent în istoria gândirii scolastice precum StocKl afirmă cu tărie că "das Aiiselmianische Argument (wurde) von der ganzen folgenden Scholastik zurückgewiesen" (Lehr-buch d Gesch d Philos I S)) Asemenea neînțelegeri se găsesc din belșug în literatura istorico-filozofică Astfel, autorul extrem de învățat al lucrării în multe volume "Instítutiones philosophicae * (vol VÍI) Urraburu se referă la adversarii lui Anselm Duns Scotus Eliminarea unor astfel de neînțelegeri este marele merit al lui Clemens Baumker și al "Bei trage zur Geschi dite der Philosophie des Mittelalters" condus de acesta, împreună cu Baumgartner și Gertling Baumker însuși a supus argumentului ontologic la o atenție atentă în op : "Witelo, ein Philosoph des XIII Jahrhunderts (Beitråge etc II, a) și a dat impuls studiului său bazat pe sursele primare din scrierile: G Grunwald "Geschichte der Gottesbeweise im Mittelalter bis zum Ausgange der Hochscholastiku (Ib VI,) și A Daniels "Quellenbeitrage und Unter-suchungen zur Geschichte der Gottesbeweise im XIII Jahrhundert mit beson-dercr Berücksichtingung des Argumentes im Proslogion des HI Anseim (Ib VS Biblioteca "Runivers" VL SHILKARSKII dintre ele în detaliu, să observăm doar că corectarea pe care Leibniz a introdus-o argumentului ontologic al lui Descartes a fost deja anticipată parțial de Bonaventura și formulată destul de clar de Duns Scotus *) În ciuda faptului că speculația ontologică ocupă un loc foarte proeminent în filosofia medievală, semnificația ei pentru

viziunea generală asupra lumii a Evului Mediu este foarte nesemnificativă În niciunul dintre reprezentanții acestei perioade argumentul ontologic nu formează baza întregii construcții sistematice Și aici, scolastica rămâne fidelă tendinței sale principale: nu extinde și nu îmbogățește viziunea existentă asupra lumii, renunță fundamental la încercările de restructurare sau, cel puțin, de a-și schimba justificarea tradițională Principalele eforturi ale "științei școlare" vizează o astfel de distribuție a materialului moștenit din patristică și filozofia antică, care ar servi în primul rând scopurilor predării școlare schiya-l în formă finită ; tuturor celorlalte forme de demonstrație, scolastica preferă radiantă x) Gaunilon, opunându-l lui Anselm, a subliniat că, urmând premisele argumentării sale, este suficient să ne imaginăm o insulă, mai bună sau mai mare decât pe care nu o putem imagina, pentru a-i recunoaște existența reală Bonaventura (De mysterio Trinitatis, Qu , Art ï) apără învăţătura lui Anselm în felul următor Conceptul de insulă perfectă în sine conține o contradicție internă, întrucât insula înseamnă o ființă imperfectă ("ens defectivum") și, prin urmare, o existență necesară nu poate fi predicatul ei Dimpotrivă, "când vorbesc despre o ființă mai mare decât care nu poate fi conceput nimic, nu există aici nicio contradicție între subiect și predicatul ei și, prin urmare, această ființă poate fi concepută destul de rațional" - "cum dico ens, quo nihil maius cogitari potest, hic nulla est repugnantia' inter subiectum et implicationem; et ideo rationabiliter potest cogitari" În același mod, Duns Scotus, după ce a aflat absența unei contradicții interne în conceptul de ens quo maius cogitar! non potest, concluzionează: "Dacă Dumnezeu este posibil, (El) există ("Si Deus esf possibîlis, est") Leibniz își dezvoltă concluziile într-un mod similar: "Ens ex cuius essentia sequìtur existentia si est possibile existir Atqui Deus est ens, ex cuius essentia sequitur existentia Ergo Deus sì est possibîlis, existit" (Dacă o ființă, din a cărei esență decurge existența, este posibilă, atunci (ea) există Dar Dumnezeu este o ființă, din a cărei esență decurge existența Prin urmare, dacă Dumnezeu este posibil, atunci El există) Biblioteca "Runivers" despre panlogism la Spinoza • gizm, foarte convenabil pentru a trage anumite concluzii din adevăruri deja date, dar complet nepotrivit pentru a descoperi altele noi Scolastica este lipsită de condiția principală pentru dezvoltarea filozofică normală - libertatea interioară Prin urmare, în ea se dezvoltă cu ușurință curente, în esență complet opuse spiritului general al înțelegerii sale asupra lumii, dar formal în nici un fel opuse doctrinei dominante și, aparent, slujind mai mare triumf al acesteia Speculația ontologică, care s-a dezvoltat de-a lungul Evului Mediu, servește ca o fundamentare rațională a adevărului de bază al întregii doctrine creștine Ea dezvăluie natura reală a presupozițiilor sale pentru prima dată în noua filozofie, unde încercările de construcție strict abstractă a întregii viziuni asupra lumii, nemaiinspectând corespondența acesteia cu filosofia religioasă tradițională, i se alătură direct IP Caracterul panlogetic al principalelor părți ale filozofiei lui Spinoza O trecere în revistă generală a celor mai importante două curente, în care apar clar elementele conceptului panlogistic, ne-a permis să aflăm premisele necesare pentru acesta și să stabilim principalele puncte ale dezvoltării sale succesive Panlogismul se dezvoltă din monoteism Nervul conducător al construcției sale este o teorie strict raționalistă a cunoașterii; metafizica care îndeplinește cerințele sale trebuie să-și pună ca sarcină reducerea întregii realități la un sistem autosuficient de concepte, a cărui

legătură logică este singura sursă a "relațiilor cauzale reale Eforturile panlogismului, având în vedere legătura sa genetică cu monoteismul, sunt îndreptate în primul rând spre rezolvarea problemei existenței cu adevărat în opoziția sa cu realitatea convențională și trecătoare Primul moment al panlogismului, atât din punct de vedere logic, cât și istoric, constituie o doctrină abstractă a ființei, și concluziile lui Parmenide despre neparticiparea completă a lumii existente a fenomenelor trecătoare, despre izolarea ei necondiționată în definițiile sale abstracte Biblioteca "Runivers" VL SHILKARÓKY leniyah reprezintă expresia clasică coerentă și completă a acestui moment Al doilea moment al panlogismului (existând ca bază logică a realității concrete) presupune, în primul rând, respingerea izolării necondiționate a existentului Acest refuz nu decurge din premisele necesare ale panlogismului, ci contrazice direct concluziile inevitabile din acestea; pe de altă parte, această inconsecvență face posibilă conectarea unității abstracte a ființelor cu multiplicitatea concretă dată în experiența noastră, relația dintre rațiune și efect Reducerea realității interioare a Zeității la un concept abstract al acesteia, rezoluția realității noastre condiționate într-un sistem de concepte care urmează în mod natural din conceptul de început absolut - așa este idealul panlogismului, spre a cărui realizare toate eforturile reprezentanţilor săi sunt îndreptate Studiul anterior al formelor inițiale ale doctrinei panlogistice ne-a simplificat mult sarcina principală: prin compararea ipotezelor de bază ale sistemului lui Spinoza cu enunțurile de bază și inamovibile ale oricărei doctrine panlogistice, pentru a afla identitatea lor internă În acest scop, nici măcar nu trebuie să schimbăm ordinea sistematică pe care o urmează Spinoza în dezvoltarea ideilor sale Este suficient să le reproducem în succesiunea pe care o găsim în expresia lor cea mai matură și completă, Etica, pentru a fi convinși că afirmațiile de bază ale filosofului nostru se încadrează fără nici cea mai mică violență în schema pe care am schițat-o în paginile precedente Înainte însă de a trece la o expunere sistematică a concepțiilor lui Spinoza în forma în care acestea s-au conturat în ultima sa lucrare, vom încerca în termeni cei mai generali să lămurim acel pământ intim pe care a crescut viziunea sa asupra lumii și care unește pentru el separat și părți aparent disparate ale sistemului într-un singur întreg Spinoza consideră că sarcina centrală a oricărei activități filozofice este cunoașterea naturii bunului suprem și a mijloacelor care conduc la acesta Foarte devreme ajunge la convingerea că singurul bine necondiționat constă în "cunoașterea legăturii care unește rațiunea (noastră) cu toată natura" (cognitio * Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA unionis, quam mens cum tota natura alphabet) *) În ce mod putem ajunge la o asemenea cunoaștere? Că se poate realiza deloc, presupune Spinoza de la bun început, posibilitatea cunoaşterii absolute nu constituie nici măcar o problemă pentru el, ca pentru un reprezentant al raţionalismului extrem Întreaga întrebare constă în alegerea mijloacelor pentru îndeplinirea acestei sarcini, și nu în fezabilitatea sa fundamentală Cunoașterea se realizează exclusiv în concepte clare și distincte Dacă începutul absolut este cognoscibil până la sfârșit nu numai în manifestările sale, ci și în esența sa interioară, atunci nu poate exista nimic în el care să depășească în mod fundamental limitele conceptelor noastre În acestea din urmă se dă tot ceea ce este necesar cunoaşterii absolute: filosoful găseşte în ele toate mijloacele pentru construirea unui asemenea sistem de concepte care să reprezinte o reproducere completă şi adecvată a ordinii obiective a realităţii

Raționalitatea necondiționată *) a tot ceea ce există, ca condiție pentru cunoașterea adecvată a realității - aceasta este premisa principală a sistemului lui Spinoza Această presupunere este, în același timp, baza și nervii conducători al fiecărui panlogism Spinoza este convins că în sistemul său o astfel de cunoaștere se realizează de fapt, realitatea concretă, ființa condiționată și trecătoare sunt derivate din ființa necondiționată și veșnică cu aceeași necesitate cu care egalitatea unghiurilor sale la două linii drepte este derivată din natura lui un triunghi O astfel de afirmație are ca premisă necesară, așa cum am subliniat deja, raționalitatea absolută a întregii existențe Tract, de intellectus emendatione, II,) Raționalitatea, în sensul corespondenței necondiționate cu relațiile gândirii noastre abstracte, nu trebuie confundată cu raționalitatea în sensul cel mai larg al cuvântului Înțelegerea concret-idealistă a lumii, de exemplu, recunoaște necondiționat caracterul rezonabil al adevăratului principiu al realității, negând cu hotărâre expresibilitatea acestuia în actele abstracte ale gândirii noastre În natura sa interioară, realitatea absolută este inaccesibilă gândirii noastre abstracte Dacă relația noastră cu Divinul ar fi determinată doar de rațiune abstractă, i-am putea atribui numai atribute negative Lui La acest rezultat duce panlogismul Biblioteca "Runivers" : VL SHILKARSKY • existentă și care decurge din el este dreptul nostru de a-i aplica categoriile noastre logice În aceleași acte logice, îmbrățișăm realitatea condiționată, fundamentând realitatea ei absolută și legătura lor internă Imanența lui Dumnezeu în univers este implicit dată deja în premisele contemplării lumii: dacă ființa necondiționată este transcendentă lumii, dacă este "mai înaltă decât rațiunea, mai înaltă decât ființa (υπέρνοος, υπερούσιος - Plotin), atunci calea conturată de către filozoful nostru evident că nu duce la dacă Pentru a fi subiectul unei cunoștințe adecvate, Dumnezeu trebuie să constituie cu realitatea concretă un întreg inseparabil, pe deplin exprimabil în categoriile noastre logice , Care dintre conceptele noastre avem dreptate să le aplicăm lui Dumnezeu în așa fel încât să exprime în mod adecvat esența lui interioară? Răspunsul decurge din nou din postulatul inamovibil al sistemului Relațiile de gândire corespund strict relațiilor reale "Primul" în ordinea reală a lucrurilor trebuie să fie şi "primul" pentru gândirea noastră "Primum ontolo-:gicum debet esse primum logicum" *) Așa cum în "ordinea realității" există un principiu care determină totul de la sine și este necondiționat de orice, tot așa în "ordinea ideilor" trebuie să existe un astfel de concept care să aibă un caracter absolut original, ridicându-se și determinând de la sine tot ceea ce poate fi subiectul gândirii noastre Cunoașterea absolută ar trebui să fie un sistem de concepte care se dezvoltă și urmează cu o necesitate absolută dintr-un concept de bază, cuprinzător) Întrucât un astfel de sistem reproduce în mod adecvat legătura reală a lucrurilor, atunci nu poate exista nimic în această legătură care să nu se încadreze fundamental în cadrul relațiilor pur ideale Dacă "ordinea lucrurilor" (ordo rerum) este exact aceeași cu "ordinea ideilor" (ordo idearum), atunci nu poate exista nicio diferență între o legătură logică și o legătură reală Dacă lucrurile "fără Dumnezeu nu pot exista și nici nu pot fi înțelese") Această formulă aparține celui mai mare reprezentant al catolicilor • ontologismul Gioberti) Vezi Tr de intellectus emendatione § Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA (sine Deo pes esse, pes concipi possunt), atunci dependența lor de Dumnezeu nu poate avea un alt caracter decât pur logic Dar dacă toate relațiile sunt reduse la relații logice, atunci începutul absolut

este doar diferit din punct de vedere logic de lumea lucrurilor finite Diferenta dintre ele este diferenta dintre conditionat si conditionat Deja în primele lucrări ale lui Spinoza, caracterul panlogistic al viziunii sale asupra lumii apare clar, așa cum arată schița pe care am schițat-o Deosebit de valoros în acest sens este Tractatus de intellectus emendatone, care ar trebui privit ca o completare importantă la Etică Prin urmare, într-o caracterizare ulterioară a filozofiei lui Spinoza, ne vom baza uneori pe materialul inclus în acest Tratat Caracterul panlogistic al doctrinei lui Spinoza despre Dumnezeu în sine Primele rânduri ale Eticii ne introduc în centrul viziunii despre lume a lui Spinoza "Prin cauza de sine înțeleg acel a cărui esență conține (în sine) existență sau a cărui natură nu poate fi înțeleasă altfel decât ca existentă") "Prin substanță înțeleg ceea ce este în sine și este înțeles prin sine, adică acela, al cărui concept nu are nevoie de conceptul de alt lucru" * * *) "De la Dumnezeu înțeleg o esență absolut infinită, adică o substanță formată din infinit de atribute, fiecare dintre ele exprimând o esență eternă și infinită") S-ar părea că avem aici definiții pur nominale ale conceptelor, a căror întreagă sarcină este de a clarifica cu posibilele) "Per causam sui intelligo id, cuius essentia inmplit existentiam, sive id, cuius natura non potest concipi nisi existens" (Eth I Def i)) Per substantiam intelligo id, quod in se est et per se concipitur; hoc est id, cuius conceptus non indiget conceptu alterius rei (Ib Def)) "Per Dcum intelligo ens absolute iniinitum, hoc est, substantiam constant- tem infinitis attributis, quorum unumquodque aeternam et infinitam essentiam exprimit" (Ib Def) Biblioteca "Runivers" VL SHILKARSKII acuratețea a ceea ce exact înțelege autorul prin acest sau acel termen Spinoza privește această întrebare cu totul diferit Pentru el, o definiție adevărată exprimă în mod adecvat natura lucrului care se definește *), în timp ce criteriul adevărului este exclusiv semne imanente ale definiției: claritatea și distincția sa Prin urmare, definițiile de mai sus trebuie considerate ca enunțuri faptice, anticipând în mare măsură conținutul părților principale ale sistemului Am atins deja la începutul acestui capitol pe baza tuturor construcțiilor lui Spinoza - teoria ultraraționalistă a cunoașterii - și am încercat să arătăm că implementarea ei consecventă și constantă este compatibilă doar cu o înțelegere panlogistică a lumii Singurul instrument al raționalismului este definiția, care pune natura unui lucru și servește drept bază pentru toate concluziile despre acesta O definiție perfectă trebuie să dezvăluie adevărata esență a unui lucru) La Parmenide, natura cu adevărat uscatului este determinată de predicatul ființei, care decurge analitic din conceptul de ființă În același mod, pentru Spinoza, adevărata ființă este "cauza lui însuși" din conceptul căruia decurge (ca predicat) existența (cuius essenda involvit existentiam) Întreaga cale dificilă duce mai întâi la a șaptea) și apoi la a unsprezecea teoremă) pentru a demonstra existența necesară) Eth I , Scol : veram uniescuiusque rei definitionem nih il implicare praeter rei definitae naturam mier de asemenea Tr de intel amenda Secțiunea) De intel amenda § : Definiția utdicatur perfectă, debebit intimam essen-tiam rei explicare (Comparați, de asemenea, a doua scholia cu cea de-a opta teoremă din prima carte) Ib § : recta inveniendi via est ex data aliqua definitione cogitationes formare ("Calea dreaptă spre descoperirea adevărului constă în formarea gândurilor dintr-o definiție dată*)) Ad naturaci substantia e pertinet existere (Existența aparține naturii substanței)) Deus sive substantia constans infinitis attributis, quorum unumquodque aeternam et infinitam

essentiam exprimit, necessario existit (Dumnezeu sau sub Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA afirmația necondiționului este complet de prisos, deoarece rezultatul său este dat în punctul de plecare Definiția substanței exprimă în esență același lucru ca și conceptul de "cauză a lui însuși", și anume, necondiționalitatea logică a oricărui alt concept (id, cuius conceptus non indiget concept tu alterius rei, a quo formari debeat) În fine, definiția lui Dumnezeu cuprinde două momente, dintre care doar primul (eus absolute infinitum) se referă la doctrina lui Dumnezeu în sine, în timp ce al doilea moment, căruia Spinoza dă caracter de explicație primului), de fapt încheie deja trecerea la următoarea parte sisteme (doctrina lui Dumnezeu ca bază logică a lumii) Prin ((ființă absolut infinită) Spinoza înțelege asta, a cărui esență exclude orice fel de limitare și negație Cu alte cuvinte, "ens absolute infinitum" este același cu "sub- stantia" și "causa sui" Toate aceste concepte exprimă doar un semn abstract și pur negativ al existenței cu adevărat - și anume, absolutitatea (logică) a acestuia Nu se spune nimic despre realitatea interioară a definiției existente a primei cărți Din nou, și aici, avem o asemănare izbitoare cu Parmenide, în care natura ființelor este epuizată de predicatul cel mai general și abstract al ființei și semnele negative de imuabilitate, imobilitate etc , derivate din acest predicat O analiză a primei, a treia și a șasea definiții ne-a făcut să credem că avem în ele variații ale aceluiași gând; ar fi mai ușor să le considerăm deodată în legătura lor organică inerentă decât să recurgem la o metodă pseudo-geometrică pentru a demonstra ceea ce era deja dat în întregime la punctul de plecare Acest punct de plecare poate fi exprimat într-o formulă scurtă ca fiind necesară a necondiționului logic stația, formată din nenumărate atribute, dintre care fiecare exprimă o esență eternă și infinită, există în mod necesar) *) hoc est substantiam constatera înfinitis attributis, quorum unumquod-que aeternam et infinitara essentiam exprimit Biblioteca "Runivers" VL SHIL KARSKY logica lui Parmenide, putem transmite în mod adecvat această propoziție astfel: există un "existent" abstract, necondiționat (logic) de niciun alt "existent", și, atât de la Parmenide, cât și de la Spinoza, aflăm doar că "existent" este și degeaba ai vrea să știi ce este Dacă din conceptul său decurge ființa "existentului", atunci categoria timpului îi este evident inaplicabilă: raportul predicatului cu subiectul este de natură supratemporală Existența este eternă - Deci pe bună dreptate a concluzionat Parmenide "Prin eternitate", spune Spinoza, "înțeleg existența însăși, în măsura în care rezultă în mod necesar dintr-o singură definiție a unui lucru etern" *) Dar existența decurge doar din determinarea începutului necondiționat*), deci absolut-existentul este etern Existența este infinită Căci nu există alt "existent" care să-l limiteze, așa este argumentul lui Parmenide într-o formă prescurtată Spinoza demonstrează același lucru și în același mod Dacă substanța nu ar fi infinită, ar fi limitată de altă substanță de aceeași natură din prima (deberet terminări ab alia eiusdem naturae s), dar Spinoza neagă această posibilitate, bazându-se pe teorema a cincea, care afirmă că "în natura lucrurilor, două sau mai multe substanțe de aceeași natură nu pot fi dat") Această afirmație exprimă în mod formal același lucru ca și principiul identității indistinctelor {prhicipium identități? indiscernihilium) Leibniz: "În natură nu există niciodată două ființe care ar fi una perfectă, ca cealaltă, și în care ar fi imposibil să se găsească diferențe ale interiorului") Autorul Monadologiei nu admite posibilitatea unui simplu *) Existentiam, quatenus ex sola rei aeternae definitione

necessario sequi concipitur Eth I Def) Напомнимъ читателю, что Spinoza опредѣляетъ обзолонденное (cauza sa), какъ "ceea a cărui esență implică existența" (Def, I i)) Eth , Dem -) "În natura lucrurilor nu pot fi date două sau mai multe din aceeași substanță" natura sau atributul*) La Monadologie § Izd Boutroux Str "II n'y a jamais dans la nature, deux Êtres, qui soient parfaitementΓαη comme l'autre et où il nesoit possible de trouver une différence interne, ou fondée sur une denomination ntrinséque* Biblioteca "Runiverse" О ПАНЛОГИЗМЪ У СПИНОЗЫ, diferența numerică a lucrurilor, neînsoțită de diferențe calitative Dar nu trage de aici concluzia că trebuie să existe o singură substanță, el acceptă, dimpotrivă, o multitudine infinită de ființe spirituale sau mai degrabă asemănătoare spiritelor - monade sau substanțe simple Evident, a cincea teoremă a fost inventată de Spinoza fără succes, dacă din ea se pot trage concluzii direct opuse Această teoremă nu are o semnificație independentă, este importantă doar pentru că pe ea sunt construite o serie de alte afirmații, apropo, ea joacă un rol important în demonstrațiile celei de-a treisprezecea teoreme (asupra indivizibilității unei substanțe) și a celei de-a paisprezecea teoreme (există o singură substanță) După ce am supus teorema a cincea unei analize atente, vom pătrunde astfel mai adânc în metoda pe care o folosește Spinoza în dezvoltarea ideilor sale De ce "în natura lucrurilor nu pot exista două sau mai multe substanțe de aceeași natură sau atribut"? Dacă ar fi multe substanțe diferite, susține Spinoza, ele ar diferi între ele fie prin atribute diferite, fie prin afecțiuni diferite Această poziție decurge pentru filozoful nostru din analiza conceptelor de substanță, atribut și afect (modus) Substanța există în sine; afecțiunile există în altul, dar tot ceea ce există (după prima axiomă) există fie în sine, fie în altul; afecțiuni") Deci, dacă două substanțe diferă exclusiv în atribute, atunci este clar că fiecare substanță are un atribut diferit de celelalte, sau că există o singură substanță cu același atribut (non dari nisi unam eiusdem attributi)) Dacă diferența de substanțe se bazează pe diferența de afecțiuni (cu același atribut), atunci, la urma urmei, afecțiunile sau modurile nu afectează adevărata natură a substanței: substanța este prima dintre afecțiunile sale (care din nou rezultă din concept), prin urmare trebuie considerat în sine (in se considera hoc est vere considerata) și considerat ca atare) Eth I Dem) Ib Dem Întrebări de filosofie, carte & Biblioteca "Runivers" VL SHILKARSKII în același timp, o substanță nu poate fi diferită de alta și, în consecință, există doar una cu același atribut Am reprodus argumentația lui Spinoza aproape literal, și este greu să nu fii de acord cu faptul că notoria "metodă geometrică" complică inutil cursul argumentării, necesită repetare constantă, atenție obositoare și face expunerea extrem de monotonă și incoloră Mai mult, ea nu se ferește în niciun caz de posibilitatea unor erori logice directe, a căror sursă comună este că definițiile abstracte unilaterale nu pot acoperi realitatea cu relațiile sale multiple Astfel, în argumentul pe care l-am reprodus, se pierde din vedere următoarea posibilitate: două sau mai multe substanțe pot avea atribute absolut identice într-o privință, iar în același timp, în altă privință, atribute diferite pot aparține fiecăreia dintre ele Concluzia lui Spinoza ar fi corectă din punct de vedere formal numai dacă natura substanței ar fi complet epuizată de un singur atribut, dar acest lucru, așa cum se știe, nu este permis nici măcar de însuși Autorul Eticii *) Revenind la considerarea întreruptă a celei de-a cincea teoreme, putem afirma că centrul argumentului, atât în aceasta, cât și în teoremele anterioare și pregătitoare, se află într-o analiză

abstractă a conceptelor de substanță, atribut și mod Întrucât, după cum am subliniat, pe această teoremă se bazează cea de-a opta teoremă (asupra infinitului substanței), analiza noastră ne dă dreptul să ajungem la concluzia că în această învățătură a lui Spinoza se urmează aceeași cale abstractă ca și în derivarea acelor atribute de substanță, pe care le-am întâlnit în paginile anterioare Metoda de derivare și rezultatul ei - insistăm încă o dată asupra acestui lucru - sunt fundamental aceleași la Parmenide și la Spinoza, *) Nu putem, în articolul nostru, să acordăm multă atenție criticii formale a argumentării pe care o găsim în Etica Cei interesați de ea se referă la "Die Philosophie des Spinoza iin Lichte-der Kritik" a lui Erhardt* , p - Din păcate, în această lucrare, la fel ca în comentariile valoroase ale lui Kirchmann, caracterul imanent al criticii nu este întotdeauna susținut Biblioteca "Runivers" despre panlogism la Spinoza numai gândul celui dintâi, neconstrâns de cerințele metodei geometrice, se deplasează pe calea cea mai directă și firească, în timp ce gândul celui de-al doilea pretutindeni alege un drum giratoriu, întortocheat și extrem de plictisitor: a nu vrea, cu orice preț, pentru a se despărți de "metoda geometrică" de prezentare, Spinoza ignoră decisiv acel adevăr al geometriei care spune că o linie dreaptă este distanța cea mai scurtă dintre două puncte O analiză a celei de-a cincea teoreme va facilita foarte mult investigarea căii pe care Spinoza procedează la stabilirea semnelor ulterioare ale absolutului "Substanța este absolut-infinită-indivizibilă" *) Dacă substanța ar fi divizibilă, atunci părțile rezultate din această împărțire fie ar păstra natura întregului, fie ar pierde-o În primul caz, ar trebui să admitem existența multor substanțe cu același atribut, ceea ce, conform celei de-a cincea teoreme, este imposibil În cel de-al doilea caz, substanța, despărțindu-se în părți lipsite de natura sa, ar înceta să existe, dar ființa substanței este predicatul ei necesar, decurgând din esența sa abstractă, prin urmare, presupunerea făcută duce la o contradicție logică) Și în ceea ce privește teorema luată în considerare, am putea pe bună dreptate să ne repetăm remarcile asupra afirmațiilor considerate mai devreme Substanța este una) Toate atributele aparțin esenței sale absolut infinite; dacă am permite alte substanțe în afară de ființa absolut infinită, atunci atributele acesteia din urmă ar coincide cu atributele substanței infinite, ceea ce contrazice teorema a cincea Din nou, acest rezultat ar putea fi atins într-un mod mai direct Compară cu argumentul lui Spinoza că) Substantia absolute infinita est indivizibilis (Et I,)) În primul corolar al teoremei pe care am considerat-o, propoziţia generală privind indivizibilitatea unei substanţe absolut infinite se aplică unei substanţe materiale (nullam substantiam corpoream, quatenus substantia est, esse divisibilem) Din punct de vedere formal, se poate obiecta că nu știm încă nimic despre substanța corporală și, prin urmare, nu avem dreptul să afirmăm nimic despre aceasta) Praeter Deum nulla dări ñeque concipi potest substantia (Et ,) (În afară de Dumnezeu, nicio substanță nu poate exista (fie dată), nici nu poate fi înțeleasă) * Biblioteca "Runivers" VL SHILKARSKII silogismul, prin intermediul căruia Parmenide dovedește unitatea (sau mai bine zis singularitatea) ființelor *), și veți fi, fără îndoială, de acord cu remarca lui Hegel; "Dar (acea afirmație, conform căreia) există o singură substanță, se află deja în definiția substanței, dovezile sunt doar încercări formaliste de gândire, care nu fac decât să îngreuneze înțelegerea lui Spinoza *) Pentru a completa trecerea în revistă generală a doctrinei lui Spinoza despre existența cu adevărat în sine, vom sublinia și faptul că

imuabilitatea substanței este dedusă în corolarul teoremei) ca o consecință a identității în ea a esenței abstracte (esentia) și ființa sau, mai simplu, conceptul și ființa Această identitate este deja implicată în definiția causa sui cu care începe Etica și, în consecință, întreaga cale plictisitoare care duce la teorema a douăzecea pentru demonstrarea celui de-al doilea corolar al acesteia se dovedește a fi redundantă În acest fel, verdictul lui Hegel este corect în raport cu dovada imuabilității existenței cu adevărat, cu drept deplin el putând fi extins la întreaga învățătură a lui Spinoza despre substanța absolut infinită în sine De la început până la sfârșit, avem în el o serie de concluzii abstracte despre natura necondiționului din conceptul său, un lanț de silogisme, începând cu conceptul de "cauză a lui însuși, a cărei esență include existența" Această definiție conține - ne vom permite să ne oprim încă o dată asupra acestui punct excepțional de important - o afirmație metafizică care stă la baza întregii filosofii a lui Spinoza Într-o formă mai disecată, conține același lucru ca și premisa originală a sistemului lui Parmenide Ținând cont de învățătura lui Spinoza despre adevărata determinare, *) Am citat-o la începutul capitolului despre Parmenide: Ceea ce (există) în afara existenței (este) inexistent: Nu există deloc inexistent Existența este una) "Dass aber nur eine Substanz ist, liegt schon in der Definition von Substanz; die Beweise sind nur formelle Quãlereien, die nur das Verstehen Spino-sas zu erschweren dienen*) Deum sive omnia Dei attributa esse immutabilia (XX, Cor a) (Dumnezeu sau toate atributele lui Dumnezeu sunt imuabile) Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA cine pune natura unui lucru, putem exprima prima definiție în următoarea formă: "Din esența abstractă (sau, mai simplu, din concept) cauzei sale, decurge existența lui", la fel ca la Parmenide, din conceptul abstract al ființei rezultă ceea ce este Am încercat în capitolul consacrat filozofului eleatic să arătăm că baza întregului concept panlogistic stă în identificarea ființei și a ființei Ființa, luată abstract din ființă*), nu este altceva decât gândire pură, abstracție goală, de aceea identificarea gândirii și a ființei (το γάρ αυτό νοειν έστίν τε ε?ναι) este deja dată în esență în poziția inițială a ambelor sisteme Să remarcăm în același timp că, dacă la Parmenide identitatea ființei și a ființei nu poate fi stabilită decât printr-o analiză abstractă a doctrinei sale, atunci la Spinoza o găsim direct și distinct exprimată în teorema cărții a douăzecea: " existența lui Dumnezeu și esența Lui sunt una și aceeași " *) Ne este deci îndreptăţit să insistăm că centrul oricărui panlogism, pătrunzând în care putem dezvălui cel mai uşor legătura interioară dintre toate construcţiile sale, formează identificarea fiinţei şi predicatul ei abstract de fiinţă, sau fiinţă şi gândire) Luând ca punct de plecare această identificare, doctrina lui Spinoza despre Dumnezeu în sine reproduce în întregime doctrina lui Parmenide despre ființă, reprezentând forma clasică a panlogismului, o expresie surprinzător de consistentă și completă a primului, fundamental și cu siguranță inamovibil al acestuia Această coincidență nu poate fi explicată, desigur, prin dependența directă a lui Spinoza de Parmenide Filosoful nostru nu avea, fără îndoială, decât cea mai generală și vagă noțiune despre marele său predecesor Este imposibil să se stabilească o relație genetică între ei, deși) miercuri pp și din articolul nostru) "Dei existentia eius que essentia unum et idem sunt") "Parmenide", notează Plotin (Bnneades V i,), "a adus Mintea și Ființa într-una și aceeași Ființă și, în același timp, nu a considerat Ființa în lucrurile lumii sensibile * (ΐ?ς ταυτό συνήγζν ον zac νοΰν zac το ον ούζ έν τοΐς

α'σΟητοίζ Ξτί&ετο) Biblioteca "Runivers" VL SHILKARSKII unele, deși foarte subțiri și greu de observat, firul istoric duce totuși de la fondatorul panlogismului până la cel mai mare succesor al acestuia: fără îndoială, influența semnificativă a înțeleptului eleatic asupra lui Platon; Realismul logic al lui Erugena, Wilhelm Champeau și Anselm de Canterbury se învecinează cu doctrina ideilor lui Platon, înțeleasă în adevăr foarte unilateral, prin neoplatonism Pe baza teoriei pe care au creat-o, se dezvoltă un argument ontologic, care este perceput de Spinoza și joacă un rol central în speculația sa abstractă Din punct de vedere istoric, punctul de plecare al întregului său sistem - conceptul de causa sui - este direct legat de construcțiile ontologice ale Evului Mediu *) Definiția existenței necondiționate ca "ceea ce a cărui esență conține existența" (id cuius essentia involvit existențialii) este extrem de comună în literatura filozofică școlară, iar revenirea repetată la argumentul ontologic în toate lucrările filozofice ale lui Spinoza face să presupunem că este din această sursă a împrumutat afirmația ființei existentei, izvorâtă din conceptul său abstract Spinoza străbate calea până la capăt, pe care Scolasticismul a făcut doar prima încercare timidă Admițând posibilitatea de a deriva ființa din conceptul de ființă perfectă în sine (ens, quo nihil melius) *), scolastica a recunoscut în principiu legitimitatea construcțiilor abstracte referitoare la adevărurile fundamentale ale religiei *) Spinoza a fost cel mai probabil influențat direct de scolastica târzie, care a fost subiectul predării școlare în vremea lui Freudenthal (Spinoza und die Scholastik în colecția "Philosophische Aufsatze", dedicată lui Eduard Zeller,) a comparat principalele afirmații ale "Cogitata metaphysica", prima și începutul celei de-a doua cărți a Eticii, cu diverse locuri din scrieri lui Suaretz (cel mai mare reprezentant al scolasticii târzii), Martini, Scheibler, Combachius și Heerebord, și a stabilit o serie lungă de coincidențe izbitoare) Din formula lui Alexandru de Galle, Optimum est optimum - argumentează doctor irrefragabilis - Ergo optimum est, quia intellectu eius quod est "optimum" intelligitur "esse" ("Cel mai perfect este cel mai perfect Prin urmare, cel mai perfect există, pentru că în conceptul de "cel mai perfect" conceptul de "existență" este deja conținut) Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA Dar nu prevedea și nu putea prevedea rezultatele la care trebuie să ducă o gândire abstractă, văzând în sine singura realitate adevărată Zeul lui Anselm și Bonaventura nu este doar o ființă logic necondiționată, căreia îi aparține doar semne abstracte și esențial pur negative, deductibile analitic din conceptul său, ci și o forță creatoare vie, în esența sa interioară inaccesibilă cunoașterii noastre abstracte La baza concepției noastre despre Dumnezeu stau, în primul rând, manifestările experienței religioase, pe care le atribuim acțiunii Lui asupra noastră, apoi contemplarea ordinii, a scopului și a frumuseții în univers, conducând în mod imperios gândul nostru la recunoașterea Creatorul rezonabil al universului Sursele de cunoaștere a Divinului pentru mintea noastră limitată pot fi doar a posteriori Aceste izvoare ale conceptului de Dumnezeu determină pentru reprezentanții gândirii religioase din Evul Mediu încrederea în existența Sa obiectivă: existența lui Dumnezeu, înainte de a deveni subiect de construcții abstracte, este dată ca un fapt indubitabil al unei conștiințe religioase vie Spinoza distorsionează această relație: "Natura Divinului, în diferența sa față de realitatea sa, adică, conceptul logic al ei, în abstracția ei existând doar în rațiunea noastră și nicăieri în afara ei, se dovedește a fi adevărata bază, cauza

realității Divinului Această perversiune stă la baza oricărui panlogism Doctrina lui Spinoza despre lume ca o consecință a esenței abstracte a Divinului Rezultatul general la care am ajuns în studiul anterior poate fi exprimat după cum urmează Doctrina lui Spinoza despre Dumnezeu în sine se învecinează istoric cu speculația ontologică medievală care a apărut din teoria realismului logic; Dezvoltând în mod consecvent doctrina ființei ca predicat abstract care urmează din conceptul de Zeitate, Spinoza creează prima și principala parte a sistemului său, care în toate esențiale coincide cu clasicul *) Lopatină Sarcini pozitive ale filosofiei Ch i, Ed Pagina Biblioteca "Runivers" VL SHIL KARSKY expresie a primului moment de panlogism în sistemul lui Parmenide Astfel, putem considera dovedită afirmația noastră cu privire la natura panlogistică a bazei viziunii despre lume a lui Spinoza Dezvoltarea ulterioară a ideii sale reprezintă o continuare a aceleiași căi abstracte pe care a parcurs-o filosoful nostru în doctrina sa despre Dumnezeu? Găsim în viziunea sa asupra lumii că al doilea moment al concepției panlogistice este desenat clar? Răspunsul afirmativ la această întrebare nu se poate ezita Am văzut că Spinoza vede sarcina principală a întregii sale activități filozofice în "cunoașterea legăturii care ne unește rațiunea cu întreaga natură" Această legătură, așa cum am încercat să clarificăm la începutul acestui capitol, nu poate fi de alt caracter decât una pur logică Dacă existentul cu adevărat este înțeles ca o entitate abstractă care se autodetermina sau, mai simplu, ca un concept necondiționat de orice alt concept, atunci lumea lucrurilor finite nu poate fi reprezentată altfel decât ca o consecință logică a acestui concept, în întregime condiționat de aceasta Unitatea lui Dumnezeu și a lumii trebuie redusă la unitatea de fundament și efect *), care condiționează și este condiționat) Conceptul de Dumnezeu are un caracter absolut original), el însuși *) postulează realitatea Divinității; dimpotrivă, toate lucrurile finite au un caracter derivat, baza ființei lor nu se află în sine, ci în δ existentă necondiționat) Cum, deci, își duce Spinoza doctrina despre lume ca o consecință a esenței abstracte a Divinului *) Fundamentul și consecința, ca concepte corelative, formează o unitate logică inseparabilă) În acest moment, panlogismul trece în panteism (Vezi pp și)) Eth i ani, soia Deuni esse absolute causam prirnam (Dumnezeu este absolut primul motiv)) T -e nefiind nevoie de alt concept) Dumnezeu este "un lucru care există în sine și care este înțeles prin el însuși" ("res quae in se est et per se concipitur"), în timp ce lucrurile finite sunt moduri ale substanței divine, care "fără substanță nici nu pot exista și nici nu pot fi înțelese "("sine substantia pes esse pes concipi possunt*) (Et , Dem) Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA În primul rând, el întâmpină dificultatea care apare inevitabil în trecerea de la primul moment al panlogismului la al doilea Existența cu adevărat în Spinoza, la fel ca și în Parmenide, este absolut închisă în sine; nu poate fi cauza nimănui, întrucât relația cauzală presupune o revelație reală a puterii, iar o ființă abstractă este absolut inactivă Panlogismul identifică cauza cu fundamentul, iar cauza reală cu consecința logică; totuşi, această identificare nu elimină dificultatea indicată: consecinţa este diferită de întemeierea ei, lumea, ca o consecinţă a unei fiinţe abstracte, există în afara ei; dar existentul este unul și în afara lui nimic nu poate exista; astfel, o viziune asupra existentului, ca pe baza lumii, introduce în ea o contradicție logică de neînlăturat, din care nu există decât o singură cale de ieșire, și anume, negarea necondiționată a oricărei alte realități, cu excepția

realității existentului (eleatism) Putem ajunge la aceeași concluzie examinând acele atribute pe care Parmenide și Spinoza le atribuie ființelor Toate sunt pur negative Definițiile originale ale ființei lui Spinoza (causa sui, id, cuius conceptus non indiget eonceptu alterius rei, ens absolute intinitum), așa cum am încercat să dovedim, exprimă doar ființa logică necondiționată Eternitatea existentului înseamnă doar inaplicabilitatea definițiilor timpului față de el, singularitatea substanței - doar absența pluralității în ea, în sfârșit, caracterul negativ al unor definiții precum indivizibilitatea și imuabilitatea nu necesită explicație Dacă ne întoarcem apoi către lumea lucrurilor finite, atunci, chiar după ce o rezolvăm într-un sistem de concepte abstracte, vom fi siliți să-i atribuim un anumit caracter pozitiv * * despre fiecare lucru, oricât de nesemnificativ și trecător ar fi acesta, știm ce semne îi aparțin în diferență de alte lucruri Dumnezeu și natura, natura producătoare și produsă (natura naturans și natura naturata) - ni se spune mai departe - formează inseparabile) Efectul cunoașterii depinde de cunoașterea cauzelor și implică eandine (Etli ï Ax) · Efect (дѣйствие) Biblioteca "Runiverse" VL ШИЛКАРСКИИ o unitate discontinuă, și anume unitatea de fundament și efect Dar > "cunoașterea efectului depinde de cunoașterea fundației " *) Dacă știm doar care atribute nu aparțin fundației, atunci ce consecință pozitivă putem obține din aceasta? Cum putem găsi trecerea de la predicatele negative ale realității autentice la predicatele pozitive ale realității condiționate? Spinoza nu numai că nu a arătat posibilitatea unei astfel de tranziții, dar în dezvoltarea ulterioară a ideilor sale a ajuns la concluzii care luminează clar contradicțiile interne ale unei astfel de încercări Din acosmismul primei părți generale a sistemului său, filosoful nostru trece la panteismul *) al următoarei părți generale rang) cu rațiune; prin urmare, trecând mai departe a patra axiomă, de dragul conciziei, înlocuim direct "efect" cu "efect", iar "motiv" cu "cauză" *) Termenul "panteism" în contrastul său cu "teism " este foarte des abuzat Dacă ignorăm unele dintre semnele care aparțin doar anumitor forme particulare de înțelegere a lumii panteiste (inconștiența principiului absolut al realității, afirmat în idealismul german) , teoria eman tsii neoplatonică și Cabala etc), atunci toate distincțiile actuale dintre panteism și teism se dovedesc a fi complet nereușite și conduc la o serie de neînțelegeri foarte semnificative Folosind semnele de mers ale panteismului, se poate foarte se numără cu ușurință printre susținătorii săi pe Augustin, Eriugen, gnostici, Eckart și Baader, autorul necunoscut al așa-numitului "Areopagitic" *' (sfârșitul secolului al V-lea și începutul secolului al VI-lea), adică o serie întreagă de cei mai mari reprezentanți ai gândirii creștine În același timp, astfel de semne generale și obscure ale teismului, precum personalitatea începutului absolut al universului, fac posibilă atribuirea lui Gassendi și Hobbes, Bacon și Voltaire "Într-adevăr", spune Lopatin , "avem aici o împărțire naturală a sistemelor în funcție de omogenitatea lor internă? Sunt teologii creștini mai asemănători în spirit cu Hobbes și Voltaire decât cu Augustin și misticii? (Probleme pozitive de filosofie Partea I, Ed II, p) Panteiste, în sensul strict al cuvântului, sunt doar acele sisteme "care afirmă doar diferența logică dintre necondiționat și condiționat, Dumnezeu și lume și neagă diferența reală? - pentru care Divinul și universul sunt de fapt unul şi acelaşi lucru, numai sub două unghiuri de vedere ale gândirii cunoscătoare (Ibid p) Exact așa privește Spinoza relația lui Dumnezeu cu lumea și, prin urmare, a doua parte generală a sistemului său (doctrina lui Dumnezeu ca bază a universului) trebuie Biblioteca

"Runivers " DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA pentru a încheia cu ateismul hotărât în părțile speciale ale sistemului care îmbrățișează filosofia naturală și psihologia În doctrina corpurilor, care coincide cu teoria corpusculară care predomina în vremea lui și în teoria vieții mintale, care constituie o verigă importantă în istoria școlii asociative, Spinoza uită cu desăvârșire că "lucrurile fără Dumnezeu nu pot nici să existe, nici fii inteles"; actualitatea lor dintr-unul condiționat se transformă într-un anumit sens în realitate absolută, și chiar singura, neavând nevoie de nicio derivație și nicio legătură cu o altă realitate superioară La prima vedere, poate părea că avem de-a face aici cu o contradicție flagrantă: sfârșitul sistemului nu știe nimic despre începutul său și nu depinde în niciun fel de el Aruncă o privire mai atentă, însă, la dezvoltarea ideilor lui Spinoza și vei vedea că această dezvoltare este dominată de o logică internă deosebită Existența cu adevărat, din care decurge lumea lucrurilor finite, nu este altceva decât o abstracție fără conținut, un gând în care nu există niciun conținut pozitiv, un neant pur Așadar, derivarea realității concrete din ea nu putea fi redusă la altceva decât la un joc mai mult sau mai puțin duhovnic cu definiții abstracte, care nu afectează nici lucrurile reale, nici relațiile reale Sfârșitul unui sistem dezvăluie doar ceea ce este ascuns la începutul său, dovedind în mod convingător eșecul oricărei încercări de a depăși conceptul de ființă cu predicatele sale pur abstracte și negative Un produs al abstracției extreme de la orice conținut pozitiv, un concept care are singurul obiect în sine fi recunoscut ca panteist în sensul strict și exact al cuvântului În prima parte generală (Doctrina lui Dumnezeu în Sine) nu există și în esență nu ar trebui să existe loc pentru lume, în timp ce în părțile speciale ale sistemului nu există loc pentru Dumnezeu Biblioteca "Runivers" VL SHILKARSKII însuși, în abstracția sa necondiționată de orice, nu poate fi singurul fundament al universului și al legilor care îl guvernează Astfel, contradicția fatală care apare în trecerea de la primul moment al panlogismului la al doilea său moment se păstrează complet în sistemul lui Spinoza După ce am stabilit acest fapt, putem trece la analiza următoarei părți generale a viziunii lui Spinoza asupra lumii în raport cu al doilea moment al concepției panlogistice Am văzut că panlogismul, străduindu-se să unească ființa abstractă cu lumea lucrurilor concrete, ajunge inevitabil să o reducă pe aceasta din urmă la concepte abstracte și relațiile lor Realismul logic al scolasticii timpurii, care este o dezvoltare unilaterală a doctrinei ideilor lui Plafon, reduce toată realitatea la un sistem sau - să recurgem la o imagine vizuală - o piramidă de concepte aranjate în trepte de generalitate logică descrescătoare Realismul logic ipostaziază în ordine inversă actele succesive ale gândirii noastre, ridicându-se de la un concept cu o sferă mai restrânsă la concepte cu o sferă mai largă: pașii generalității descrescătoare pentru el sunt pașii realității descrescătoare Cea mai înaltă realitate aparține produsului suprem al abstracției, cea mai generală dintre toate ideile, ideea de a fi; spre care toate celelalte idei converg și curg din el, până la conceptele de lucruri concrete care ocupă treapta cea mai de jos a piramidei Cum constituie cea mai abstractă dintre conceptele noastre baza de la care urmează tot ceea ce există? - La această întrebare, realismul logic, care constituie una dintre formele inițiale ale panlogismului, nu poate da niciun răspuns, la fel cum îndoielile noastre nu pot fi rezolvate nici măcar prin formă mai dezvoltată a acestui concept Realismul logic este un prototip clasic al celui de-al doilea moment al tuturor modificărilor ulterioare ale panlogismului, la

fel cum este sistemul lui Parmenide *) Ordinea naturală duce de la concepte mai puțin generale la concepte mai generale Biblioteca "Runivers" despre panlogism la Spinoza expresie clasică a primului moment al acesteia Cu toate acestea, semnificația lor pentru dezvoltarea unei viziuni panlogistice asupra lumii este departe de a fi aceeași Parmenide a creat o bază inamovibilă pentru toate modificările panlogismului, care nu permite nicio abatere în esență; dimpotrivă, realismul logic permite unele fluctuații În esență, panlogismul este cu siguranță eleatism (dacă nu neagă pluralitatea, este doar pentru că nu rămâne fidel principiilor sale) Dimpotrivă, în aplicarea ideilor sale la realitatea concretă sunt posibile fluctuații semnificative Primul moment este același în toate sistemele panlogistice, în timp ce al doilea moment îmbracă forme diferite, deși înrudite intern *) de eriugenism, spinozism, hegelianism și ontologism catolic al secolului al XIX-lea) *) Fiind, ca predicat al existenței cu adevărat, asumându-și toată realitatea, găsim în "ts ov" al lui Parmenide și în "l'Étre en général" al lui Malebranche și în "ens, cuius essentia inmplit existentiam" al lui Spinoza și în cel al lui Spinoza "das absolute Sein" de Hegel și în "esse in communi" de Gioberti, Fabre, Ubaghs și alți reprezentanți ai ontologismului catolic din secolul trecut) Această relație interioară a fost parțial remarcată de Bayle, care a numit realismul logic al lui Wilhelm Champeau "spinozisme non développé" (spinozism nedezvoltat)) Stabilirea dependenței istorice a lui Spinoza de diferitele curente ideologice din trecut nu se numără printre sarcinile studiului nostru Dacă atingem uneori întrebări legate de aceasta, este doar în trecere și fără a le oferi vreo semnificație semnificativă pentru conceptul nostru general de spinozism Nu investigăm problema dependenței directe a părților constitutive ale sistemului filosofului nostru față de acele sau alte relatări despre Parmenide, scolastici majori, etc Încercăm doar să aflăm cum coincid opiniile sale și cum diferă el de predecesorii săi Apoi, observând formațiuni ideologice asemănătoare la un număr de gânditori, uneori neștiind nimic unii despre alții, încercăm să determinăm baza ideologică generală pe care cresc, căutăm manifestări ale activității minții filozofice în ei, care, în relație cu față de realitate, se află pe unul dintre acele puține puncte de vedere de bază, a căror interacțiune și schimbare multiple formează istoria gândirii umane Desigur, în viziunea lui Spinoza asupra lumii se împletesc influențe extrem de numeroase și diverse, care, într-o măsură mai mare sau mai mică, fie îi deturnează gândul de la principalul său canal panlogistic, fie îl obligă din nou să se întoarcă la el Aceste oscilații nu le luăm în considerare în acest articol, limitându-ne sarcina la studiul curentului principal, care, ni se pare, se află în Spinoza Biblioteca "Runivers " - VL SHILKARSKII În ce raport cu prototipul clasic al celui de-al doilea moment al panlogismului este forma care ne ocupă? Spinoza reține doctrina lumii ca o consecință logică a "esenței" abstracte a Dumnezeirii, dar în același timp părăsește calea ontologizării ierarhiei conceptelor În teoria cunoașterii, filozoful nostru este un susținător al nominalizării extreme apare cu suficientă certitudine pentru a ne permite să considerăm sistemul său ca una dintre modificările clasice ale unei viziuni abstract idealiste asupra lumii Pentru cititorii "interesați de geneza filozofiei lui Spinoza, recomandăm cartea lui Dunin-Borkowski: "Der junge de Spinoza Leben und Wer- • degang im Lichte der Weltphilosophieu Munster i W Druck und Verlag der Aschendorffschen Buchhandlung Această carte aparține celor mai profunde și originale lucrări din toate cele istorice și filozofice

care literatura în general În ceea ce privește erudiția profundă și neobișnuit de versatilă, Dunin-Borkovsky este al doilea după Eduard Zeller: este un excelent filolog, fluent în toate cele mai importante limbi antice și noi, un cunoscător de primă clasă al filosofiei antice, patristice și scolastice, un cunoscător neîntrecut al filozofiei b a secolului al XVII-lea; remarcile cultural-istorice împrăștiate în cartea sa mărturisesc o profundă erudiție istorică, iar studiile sale subtile și strălucitoare (în principal în revista "Stimmen aus Maria-Laach") despre teologia dogmatică, critica biblică, istoria artei și istoria literară (voi aminti aici despre excelentele eseuri despre Parsi-căderea lui Wagner, Divina Comedie a lui Dante, dramele filozofice ale lui Calderon etc) provoacă surprindere profundă în fața versatilității cercetărilor sale spirituale, străine de cea mai mică nuanță de diletantism În ceea ce privește originalitatea în abordarea problemelor luate în considerare, subtilitatea inimitabilă a analizei, simpatia cu marii gânditori studiați din trecut, în cele din urmă, un talent artistic rar, atunci Dunin-Borkovsky îl depășește pe autorul Filosofiei grecilor literatură specială dedicată lui Spinoza, nici o singură operă nu poate rezista nici măcar în comparație îndepărtată cu cartea "Parintelui iezuit", ca • Domnul Polovtsova îl numește disprețuitor în recenzia sa, publicată în cartea a -a de Întrebări de filosofie și psihologie Opinia puternic negativă a domnului Polovtsova este, din câte știm, singura excepție dintre foarte numeroasele recenzii, note și articole provocate de cartea lui Dunin-Borkovski Împotriva ei, domnul Polovtsova are aproape toți cunoscătorii de seamă ai lui Spinoza din Occident, care recunosc în unanimitate meritele absolut excepționale ale lucrării luate în considerare Alfred Wenzel, cel mai înflăcărat, uneori frenetic admirator al lui Spinoza, care vede în sistemul său o dezvăluire aproape definitivă și necondiționată a adevărului - este greu, așadar, să-l bănuiești de o predilecție deosebită Biblioteca "Runivers " DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA "nalism, el nu poate, prin urmare, să includă direct în sistemul său o teorie, al cărei întreg sens se află în recunoașterea priorității logice și metafizice pentru conceptele generale Lumea decurge (logic) de la Dumnezeu, în această poziție postulatul ineradicabil al sistemului și nervul său în mișcare - dar această "urmărire" nu poate fi privită ca o coborâre treptată din >къ "iезуитскому патеру*-пишетъ въ лучшемъ нѣмецкомъ философскомъ журналѣ "Jurnal de filozofie, critică și filozofie * : "O nouă carte Spinoza") "Fără îndoială, această lucrare de anvergură a lui a Lesuiten este unul dintre cele mai valoroase Fenomene ale literaturii mai recente a lui Spinoza Este o lucrare care, pentru a putea asculta cu urechea la dezvoltarea intelectuală a tânărului filosof din sursele sale cele mai secrete, a trebuit să sape adânc în dărâmăturile trecut, dar nu balast mort (ne-am săturat), ci cei vii sursă la lumină și conține o abundență risipitoare de observații psihologice fine și sugestii pentru noi cercetări" (стр ï) Un recenzent al unui reviste atât de serios precum "Archiv fur Geschichte der Philosophie" (vol , Numărul I, octombrie), I Halpern ("Despinoza in neuer 'Beleuchtung"), deşi face o serie de obiecţii fundamentale la adresa lui Dunin -Borkovsky despre numeroasele întrebări ridicate în opera sa, totuși scrie despre cartea sa cu un entuziasm cald și de înțeles Din articolul amplu al domnului Halpern, vom cita câteva dintre cele mai caracteristice pasaje: "Er beherrscht die oben geschilderten Methoden (metode de cercetare istorică și filozofică) auf eine so meisterhafte Weise, dass man sein Werk nicht bloss zu kaum erreichbaren Musier nehmen, son dern auch zur Grundlage

bei Ausarbeitung der Methodologie der Geschichtsforschung benutzen kann* (Pagina) Opera lui Dunin-Borkowski este "eine hohe Schule der Philosophie, eine erbauliche Einleitung in ihre grosse Fabrik* (Ib) În concluziile sale, autorul său este "îndușător de modest și de precaut" ("rührend bescheiden und zurückhaltend"), în simpatia sa cu Spinoza, el este chemat să o interpreteze la cel mai înalt grad (p) polnische •Observationsgabe und Befãhigung zur Synthèse mit der deutschen Gelehrsamkeit, methodischer Überlegung, Fleiss und Ehrlichkeit, mit englischer Klarheit und Pragmazitat, mit franzosischem geistreichen Sinn, intuitiv treffenden Urtheil und Eleganz in der Aus führung of the author Despre următorul "talente artistice ale autorului" erhebt sich dei Verfasser so sehr über die unangenehme Prosa der Forschungsarbeit, dass er sie in litterarische Gestalt voli künstlerischen Reizes bannt, selbst die philosophischen Ideen treten in diesem vjunderschonen Bucb e gleines Dramas " Romans o Figure gleines (Pagina) În concluzie, domnul Halpern își exprimă încrederea că lucrarea lui D B "auf lange Zeit das "standard-work" des Spinozismus bleiben wird" (p) Nu voi plictisi cititorul cu numeroase recenzii similare, o voi repeta doar o dată mai mult, că toți anchetatorii competenți Biblioteca "Runivers " VL SHILKARSKY concepte dintre cele mai generale și abstracte (ideea de a fi) la concepte cu o sferă mai restrânsă Lumea este legată de Dumnezeu, ca o proprietate cu un lucru sau, ca să folosim terminologia aristotelico-scolastică, ca un accident cu o substanță Dumnezeu este baza lumii în același sens în care un lucru este baza proprietăților sale*) Cu cât aceasta sau acea entitate este mai reală, cu atât are mai multe proprietăți) O ființă absolut reală (ens realissimum) trebuie deci să aibă toate proprietățile posibile, iar Spinoza, deja în a șasea definiție a primei cărți, vorbește despre Dumnezeu ca pe o substanță "formată din nenumărate atribute" Dumnezeu se manifestă în lume ca un lucru în proprietățile sale, categoriile, lucrurile și proprietățile sale, substanțele și accidentele sunt corelative, legătura lor este de natură pur logică și, prin urmare, satisface necondiționat cerința de bază a celui de-al doilea moment al conceptului panlogistic Spinoza, cu a cărui părere am reușit să fac cunoștință, oricât de radical se deosebeau de D -B pe o problemă sau alta, să recunoască valoarea extrem de mare a cercetării sale Dintre oamenii de știință germani, voi numi aici pe Prof Ludwig Stein, autorul excelentului studiu amplu "Spinoza und Leibniz", A McGee și Otto Hauser, din engleză - autorul lucrării fundamentale a lui Pollock despre Spinoza, din franceza P Genys x) Propus de Hegel și asimilat de Ed Interpretarea lui Erdmann a doctrinei atributelor (atributele ca unghiuri subiective de vedere asupra unei singure substanțe divine - Erdmann numește această interpretare "modalistă", Kuno Fischer "formalistă", Erhardt "subiectivistă") poate fi acum considerată definitiv respinsă Cea mai comună interpretare a atributelor din ultima literatură despre Spinoza ca putere (die in der Substanz wirkenden Kräfte, die ein-zelnen in ihr befassten Potenzen - Camerer) ignoră natura abstract-idealistă a premiselor sistemului lui Spinoza: în contemplarea lumii , în care dependența cauzală reală redusă în întregime la dependență logică, nu este loc pentru conceptul de forță, iar dacă Spinoza îl introduce ici și colo în sistemul său, atunci cade într-o contradicție evidentă cu el însuși (Vezi mai multe despre asta la sfârșitul articolului nostru) Interpretarea atributelor, ca proprietăți ale unei substanțe, este cea mai simplă și naturală, fie și numai prin prisma dependenței neîndoielnice a terminologiei lui Spinoza de aristotelic-scolastică: termenii substație și atribute corespund substanței și accidentiei,Î ουσία și τα συμβεβ

ηχότα, lucru și proprietate) Eth I : Quo'plus realitatis aut esse unaquaeque res habet, eo plura attri-buta ipsi comppetunt Biblioteca "Runivers " DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA Avem aici, însă, o derivare reală a lumii de la Dumnezeu, la fel cum proprietățile sunt deduse din lucrul căruia îi aparțin Ceea ce numim un lucru este o anumită combinație de proprietăți sau atribute generale Putem scoate din această combinație elementele sale și le putem opune întregului; dacă doriți, această selecție poate fi numită o derivație, dar este evident, totuși, că nu are nimic în comun cu ceea ce cere Spinoza "Derivarea" proprietăților unui lucru din acel complex de proprietăți care caracterizează lucrul dat este inevitabil precedată de subsumarea lor în categoria unui lucru; gândirea noastră pornește aici din materialul experimental și îl subordonează propriilor sale categorii Spinoza, pe de altă parte, cere exact contrariul: lumea lucrurilor concrete trebuie să fie în întregime derivată din esența abstractă a Divinului, legată de aceasta prin relația logică dintre lucru și proprietate, substanță și accident, subiect și predicat Imposibilitatea acestei cerinţe decurge deja din caracterul strict abstract al existenţei cu adevărat: unitatea sa exclude orice pluralitate, inclusiv pluralitatea proprietăţilor; din esența abstractă a Divinității curg doar semne negative și, în consecință, orice încercare de a deduce din ea realitatea concretă cu semnele ei pozitive se ciocnește de învățătura abstractă despre ceea ce există în sine *); într-un cuvânt, aceleași dificultăți apar în trecerea de la primul moment al panlogismului la al doilea, a cărui inevitabilitate am discutat recent în detaliu Spinoza ignoră aceste dificultăți și nu reușește complet să observe că trecerea de la prima parte a sistemului la următoarele părți încheie un μετάβασιν ε?ς άλλο γένος Dumnezeu apare în univers ca un lucru în proprietățile sale J) Deci Spinoza atribuie substanţei divine atributele gândirii şi extinderii "Esența absolut infinită" (Ens absolute infi-nitum) se dovedește a fi nu numai o esență necondiționată, eternă, indivizibilă și neschimbătoare, ci și o substanță gânditoare și extinsă Este clar că ultimele două definiții ale substanței sunt obținute într-un mod complet diferit față de toate celelalte În timp ce semnele de necondiționalitate, indivizibilitate și imuabilitate sunt pur negative, atributele gândirii și extinderii exprimă natura pozitivă a substanței Întrebări de filosofie, carte - Biblioteca "Runivers" ow SHILKARSKY Fiecare dintre atributele substanței divine exprimă o latură definită a esenței sale infinite x) În fiecare dintre ele substanța se manifestă în întregime: Dumnezeu, fie că îl considerăm sub cutare sau cutare atribut, este unul și același Dumnezeu Dar la urma urmei, fiecare dintre atribute, care exprimă "realitatea sau esența substanței", *) este, de asemenea, neschimbător și infinit, așa cum este Cum, deci, din proprietățile infinite ale Divinului urmează lumea lucrurilor finite Dificultatea este dublată În primul rând, existența cu adevărat cu atributele sale strict abstracte și negative este declarat subiect de proprietăți sau atribute nenumărate și infinite în interior, apoi aceste atribute infinite se dovedesc a fi baza logică a lucrurilor concrete Atâta timp cât Spinoza rămâne în domeniul construcțiilor abstracte, el nu ne poate spune nimic despre care sunt acele proprietăți care exprimă esența infinită a substanței Dacă ar fi urmat constant calea care era singura legitimă din punctul de vedere al conceptului panlogistic, nu ar fi putut ieși din cercul vicios al definițiilor abstracte, care nu au nicio legătură cu realitatea concretă Prin urmare, el se mută într-o zonă cu totul diferită, cheamă în ajutor o viziune asupra lumii care nu

are nimic în comun cu panlogismul și, folosind acest nou cerc de idei, își aduce principalele enunțuri sub construcțiile sale ontologice stice Dintre nenumăratele atribute ale substanței, doar două ne sunt cunoscute - extinderea și gândirea *) Per Deum intelligo substantiam constante ni infinitis attributis, quorum tmumquodque aeternam et infinitam essentiam exprimit (Eth I Def) Eth Iio Dem realitatem sive esse substantiae) Să remarcăm totodată că Spinoza, susținând că dintre toate proprietățile lui Dumnezeu nu cunoaștem decât două, în mod ciudat nu observă contradicția acestei afirmații cu cerința "o cunoaștere adecvată a naturii lui Dumnezeu": după toate, dacă toate proprietățile unei substanțe, cu excepția a două, ne sunt complet necunoscute, atunci despre ce fel de cunoștințe adecvate putem vorbi?! Ultra-raport Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA Ce ne dă dreptul de a considera extinderea și gândirea drept proprietăți ale lui Dumnezeu? Este evident că cele mai ingenioase și strălucite operații abstracte asupra conceptelor de "cauză a sinelui", "esență absolut infinită" etc , nu ne vor mișca nici măcar un pas în această direcție Spinoza apelează la o altă sursă, sau, mai precis, la "Alte surse", unite, însă, printr-o strânsă legătură internă: fizica corpusculară a lui Galileo și Descartes și teoria asociativă a vieții mentale a lui Hobbes Este în subsumarea acestor două curente ideologice sub doctrina abstractă a ființelor (prin care subducției i se dă aparența de derivație) care se află în principal în originalitatea lui Spinoza În sistemul său, căile speculației ontologice medievale și noua știință naturală mecanică se intersectează și se împletesc în multe feluri Ce îi permite atunci lui Spinoza să vadă în extensie un atribut de substanță? Filosoful putea găsi idei materialiste despre Divinitate, de exemplu, în Cabala, dar nu această sursă a determinat doctrina sa despre substanța extinsă (substantia extensa) Teoria corpusculară care a dominat în timpul lui Spinoza a identificat corpul fizic cu corpul geometric, materia cu spațiul Pe de altă parte, descoperirile lui Copernic, Kepler și Galileo au eliminat teoria antică a limitărilor universului Materia s-a dovedit a fi infinită, neschimbătoare, eternă; schimbările reale privesc doar modificările ei și nu afectează deloc adevărata sa natură, care este complet epuizată de predicatul extensiei Știința mecanică a naturii, închizând toate procesele fizice într-o serie continuă și considerându-le ca modificări ale unui substrat unic și neschimbător, insistă asupra independenței necondiționate a acestuia din urmă față de orice; ea atribuie materiei același caracter pe care înțelegerea religioasă a lumii îl atribuie Divinului (scolasticii o desemnează prin termenul aseitas și se esse) Sistemul nistic al lui Spinoza la început admite un moment necondiționat irațional * Biblioteca "Runivers" VL SHILKARSKII În această "îndumnezeire" a materiei, atât de caracteristică filosofiei mecanice naturale a timpurilor moderne, se află, fără îndoială, baza învățăturii lui Spinoza despre Dumnezeu ca substanță materială Este prea evident, însă, că nu avem de-a face aici cu derivarea atributului extensiei dintr-o esență divină abstractă, ci cu o cu totul inacceptabilă din punctul de vedere al metodei panlogistice, convergența a două idei, din care prima a apărut într-un mod strict a priori (realitatea unei zeități, ca o consecință a conceptului despre el), a doua a luat naștere dintr-o teorie a cărei sarcină este să explice procesele concrete ale naturii și, prin urmare, are un caracter a posteriori Doctrina gândirii ca atribut al unei zeități se distinge printr-o complexitate extremă și este plină de ciudățenii *), care fac analiza sa extrem de dificilă Să subliniem doar principalele motive care au dus la crearea sa Teoria

asociativă a vieții mintale, care a apărut într-o dependență neîndoielnică de știința mecanică a naturii, a redus întreaga varietate a proceselor mentale la reprezentări și la diferitele lor combinații La fel ca în lumea materială, de fapt, există doar corpusculi, particule de materie, lipsite de orice altă definiție decât cea geometrică, așa că în lumea spirituală, doar reprezentările sunt reale "Recunosc", spune Descartes, "nu mai mult de două categorii superioare de lucruri, o categorie de lucruri spirituale, cealaltă de lucruri materiale" *) Lucrurile materiale, susţine Spinoza, presupun un substrat, al căruia sunt modificări; acest substrat este în acelaşi timp o proprietate a substanţei divine Prin acest atribut, toate lucrurile și procesele lumii fizice sunt unite cu o ființă absolut infinită x) Cum, de exemplu, să înțelegem afirmația că nici voința și nici gândul nu aparțin lui Dumnezeu (ad Deum pes voluntas pes ùiieïlectus pertinent), dacă Dumnezeu este o substanță gânditoare (substantia cogitans)) Principia philosophiae I Non autem plura quam duo summa generi rerum agnosco, unum rerum intellectualium aliud rerum materialium Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA raportul consecinţei la fundament Dacă toate fenomenele lumii spirituale sunt legate de substanța infinită în același mod - și asta presupune de la bun început panlogismul - atunci trebuie să aibă și un substrat legat de eus realissimum în același mod ca și atributul de extensie Procesele mentale separate presupun un anumit atribut în care ele sunt date ca modificări ale lui și care le leagă de Divinul, ca o consecință cu baza Spinoza îl numește un atribut al gândirii Baza doctrinei acestui atribut este astfel formată din psihologia intelectualistă și, într-o măsură și mai mare, prin analogie cu doctrina atributului extensiei Doctrina lui Dumnezeu ca substanță gânditoare reprezintă o subsumare și mai arbitrară și mai încordată a procesului principal) al vieții mentale sub conceptul de substanță absolută ca atribut al său, deoarece în gândire, ca atare, nu există în mod evident semne precum imuabilitatea și infinit; între timp, numai aceste semne oferă o oarecare bază, deși foarte nesemnificativă, pentru convergența materiei (sau extinderea) cu substanța infinită) În paginile anterioare am încercat să arătăm cum baza panlogistică a sistemului lui Spinoza decurge din sarcina centrală a întregii sale activități filozofice și din acele premise cu care el leagă posibilitatea fundamentală a soluționării acestuia Am ajuns la concluzia că principala trăsătură a sistemului, constând în înlocuirea relațiilor cauzale reale cu relații logice, este deja implicită în cerința unui aspect pur abstract, neîntemeiat pe niciun fel *) Eth , i Dem Competir Deo atribuirmi, cuius conceptum singulares omnes cogirationes involvunt, per quod etiam concipiuntur) De bază din punctul de vedere al teoriei intelectualiste) Acest motiv este dat numai în ambiguitatea termenului infinit: esenței abstracte a Divinității, infinitul aparține într-un sens pur negativ (și anume că conceptul său "nu are nevoie de conceptul de alt lucru), în timp ce teoria corpusculară, din care pornește Spinoza, atribuie infinitul materiei într-un mod pozitiv Biblioteca "Runivers" VL SHILKARSKY experiență externă, nu internă, cunoaștere a realității Construcția abstractă a existenței cu adevărat, în sine (adică în conceptul său) conținând sursa propriei realități și a oricărei alte realități, formează baza întregii viziuni despre lume a lui Spinoza Subordonarea restului sistemului acestei concepții de bază este, desigur, extrem de artificială și forțată Am putea fi deja parțial convinși de acest lucru, având în vedere doctrina atributelor, o încălcare și mai accentuată a premiselor sistemului și abaterea de la

singura cale legitimă din punctul de vedere al panlogismului consistent reprezintă, de exemplu, doctrina dorinței a păstra fiinţa, ca adevărată esenţă a fiecărui lucru *) Asemenea abateri, iar Spinoza are un număr extrem de mare de ele, provin din imposibilitatea fundamentală a sarcinii pe care și-a propus-o: relațiile reale nu se pot reduce complet la relații imaginabile, cunoștințele noastre nu se pot închide într-un sistem autosuficient de concepte abstracte Dar filosoful nostru se încăpățânează spre acest ideal Într-o încercare de a subordona toate părțile sistemului conceptului panlogistic principal, se află întreaga originalitate a viziunii despre lume a lui Spinoza Eliminați-l și ce va rămâne din "sistemul" lui? Filosofia mecanică a naturii? Psihologie asociativă? Toate aceste învățături în sine nu conțin nimic original și caracteristic lui Spinoza, ele apar la mulți predecesori și contemporani ai filosofului nostru Fără teoria substanței, fără doctrina atributelor), sistemul care ne ocupă ar fi complet lipsit de unitate internă, iar influența sa colosală asupra gândirii filozofice din ultimele două secole ar fi un fel de ciudată neînțelegere Pentru istorie *) Eth III Conatus, quo unaquaeque res in suo esse perseverare conatur nihil est praeter ipsius rei actualem essentiam Această afirmație introduce un moment voluntarist în sistem, distrugându-i caracterul general intelectual și stic "Lucrurile", notează Lopatin cu această ocazie (Positive Problems of Philosophy, Part I, p , notă), "din stări dezinteresate și pasive experimentate de substratul universului, se transformă în centre de forțe auto-active, cu încăpățânare apărându-și independența* -) T -e fără acele părți ale sistemului care au o pronunțată caracter panlogistic Biblioteca "Runivers" DESPRE PANLOGISM ÎN SPINOSA Spinoza este important în primul rând ca cel mai îndrăzneț și consecvent exponent al doctrinei panlogistice, primul care încearcă să-i subordoneze problemele filosofice) În aceasta se află, în primul rând, cheia influenței lui Spinoza asupra noii filosofii europene Raționalismul dogmatic care predomină în ea, dezvoltat constant, nu poate conduce la nicio altă înțelegere a lumii, cu excepția celei panlogistice Biblioteca "Runivers " Doctrina lui Rosemini a fiabilității și critica ideologiei sale') eu Doctrina certitudinii, a cărei prezentare este dedicată celui de-al treilea volum al Noii experiențe, completează ideologia lui Rozmini și constituie ultima sa parte În acest pasaj al lucrării sale, Rosemini încearcă să reunească începuturile și sfârșiturile ideii sale principale și să închidă lanțul tuturor raționamentelor anterioare cu ultima verigă de legătură *) Conceptul de certitudine este strâns legat în Rosemine de alte două concepte, cu conceptul de convingere și conceptul de adevăr Din această definiție este clar că certitudinea nu este pur și simplu adevăr, pentru că pot avea idei adevărate și mă îndoiesc de ele În acest caz, nu există certitudine Adevărul în sine nu este suficient; trebuie să fie adevărat și pentru noi, adică avem nevoie de anumite motive pentru care credem în mod rezonabil în el Mai mult, certitudinea nu este o simplă convingere, căci o convingere poate fi falsă sau poate fi destul de consecventă cu adevărul și foarte fermă și, în același timp, se bazează pe temeiuri false În al doilea caz, persoana ar fi convinsă de adevăr, dar nu ar exista nicio certitudine în această convingere Prin urmare, fiabilitatea constă în trei Vezi Întrebarea nr Phil și PsychL) Nuovo Saggio, v iii, p R - "") Sh, Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI ROZMINI DESPRE AUTORIZARE ȘI CRITICA IDEOLOGIEI SA de elemente: i) din adevărul obiectului;) dintr-o convingere fermă în materie;) dintr-un motiv sau motiv care provoacă condamnare De aici rezultă, în primul rând, că certitudinea nu poate fi

oarbă, nu poate fi un simplu fapt și nu poate fi cauzată de supunerea pur instinctivă față de ceva Reid, care a prezentat o astfel de opinie, a făcut un mare rău cercetării filozofice Căci dacă natura mă inspiră în mod necesar să cred în anumite propoziții, înseamnă asta că aceste propoziții sunt adevărate? "Dacă trebuie să fiu de acord cu ele pentru a-mi păstra existența, care fără ea ar înceta, atunci întrebarea este, ce mă face să fac asta, dacă nu un principiu, oricât de puternic și de invincibil, dar totuși un principiu orb al interesului meu? Este ceea ce este necesar și util pentru mine, deci și adevărul pentru mine? Nu este aici adevărul înlocuit de utilitate (utilitate) și necesitate Dacă este așa, atunci nu cad eu în întunericul de odinioară și în întuneric și mai sumbru, deoarece acest întuneric este necesar și esențial?) Învățătura lui Reed stabilește tirania și fatalismul acolo unde natura spiritului nostru este în esență liberă și "așează absurditatea pe tronul adevărului" Această latură a învăţăturii lui Reid a trecut în întregime în filosofia lui Kant Ceea ce la Reed era un fapt rezumativ al sugestiei naturale, la Kant devine un sistem atent analizat de forme a priori, dar asta nu le schimbă caracterul, iar universalitatea lor, ca și la Reed, rămâne cu totul exterioară și fatală Acesta este motivul pentru care rațiunea teoretică a lui Kant este lipsită de orice forță cu adevărat obiectivă și are aplicare numai în domeniul fenomenelor pure, adică destul de subiectiv Prin urmare, conceptul de adevăr al lui Kant devine subiectiv, dar nu este adevărul subiectiv o contradicție în cuvintele)? Rosemini distinge între două principii de certitudine Pe primul îl numește principium essendi și îl raportează la adevărul subiectului însuși; pe al doilea îl numește principium cognoscendi și îl raportează la procesul convingerii, care se formează numai) III, s) III, io e III, II Biblioteca "Runivers" V e în n după ce conștiința prinde un anumit semn de adevăr În funcție de aceasta, credibilitatea în sine poate fi de natură internă sau externă În primul caz, al treilea dintre elementele de fiabilitate notate, i e de bază, poate fuziona indistinguit cu primul, adică cu adevărul, deoarece există cazuri când la baza convingerii se află percepția intuitivă a însuși adevărului subiectului *) În al doilea caz, se pune întrebarea despre certitudinea autentică a unui semn de adevăr, apoi despre semnul acestei certitudini și din nou despre certitudinea acestui semn etc , etc -e certitudinea exterioară, de exemplu, realizată în autoritate, nu are stabilitate în sine și, din punctul de vedere al filosofiei, trebuie redusă în mod necesar la certitudinea interioară, care este deci singurul tip de certitudine cu adevărat filozofică) Cu alte cuvinte, cel mai înalt principiu al certitudinii este intuiția sau a vedea adevărul (la vista della verità) Cum, atunci, putem vedea adevărul sau să-l înțelegem intuitiv? Dacă vrem să constatăm adevărul propoziției: "omul este o ființă mai nobilă decât animalele, putem da rațiune:" deoarece mintea umană este mai nobilă decât senzațiile La rândul său, pentru a justifica această poziție, ne putem referi la faptul care are ceva universal, senzațiile sunt limitate la particular Astfel, putem urca de la o fundație la alta pentru o perioadă foarte lungă de timp, iar mintea noastră nu își va găsi satisfacție pentru ea însăși până când nu ajungem la cea mai înaltă și ultimă fundație A vedea ultima bază a oricărei propoziții înseamnă a-i vedea adevărul) Până ajungem la ultima fundație, în toate fundamentele până la penultima, deosebim cunoașterea de certitudine a fi la curent cu vreo propunere nu înseamnă încă a o cunoaște cu certitudine În ultimul fundament, cunoașterea și certitudinea trebuie să coincidă, să fie identificate, să devină ceva unificat 'O PI,) PI,) PI,) III

Biblioteca Runiverse Omul de știință RAZMYNY O DOSTOVERN ȘI CRITICA IDEOLOGIEI EGOULUI și absolut de nedistins *) În ultima fundație libertatea noastră se termină Nu o putem accepta sau respinge Voința noastră nu participă în niciun fel la ea; este absolut necesar Dar se încheie nu numai convingerea și acordul nostru, ci și cunoștințele noastre Ultimul motiv nu este numai principiul certitudinii, ci şi principiul cunoaşterii şi, evident, pentru toate reprezentările posibile acest principiu trebuie să fie acelaşi) Această identificare a cunoașterii și a certitudinii în ultimul fundament conține implicit o rezolvare pozitivă a problemei criteriologice Căci ultimul principiu al totalității cunoștințelor umane a fost deja stabilit de Rosemini în primele două volume din Noua Experiență Dacă, în ultimul principiu, cunoașterea și certitudinea sunt absolut identice și indistincte una, atunci ultimul principiu al cunoașterii, stabilit de Rosemini, va fi în același timp și ultimul principiu al certitudinii Cu alte cuvinte, ideea de a fi luat universal, această idee cea mai uimitoare, implantată în noi de natură și făcându-ne rezonabili, în același timp, ne înzestrează cu capacitatea de a înțelege adevărul ca adevăr) De aceea, în opera sa de tineret, Rosemini a numit "adevărul singura formă a rațiunii" Scepticii nu mai pot întreba: "Este adevărul cognoscibil?" ei pot întreba doar dacă mintea umană trebuie să fie mulțumită de adevăr, adică acea ultimă temelie, pe care întreaga rasă umană o consideră adevărată) Deci, prin identificarea cu ultimul principiu al cunoașterii deja stabilit, se stabilește cel mai înalt principiu al certitudinii Pentru ca această stabilire să nu fie abstractă, este necesar să se justifice aplicarea criteriologică concretă a ideii de ființă posibilă, adică să arate cum, prin intermediul acestei idei, se dovedește adevărul cunoașterii pure și, în al doilea rând, adevărul cunoașterii bazate pe experiență) III, ib) PI, i Y) III, i) Opuscoli filos A,) NS III, Biblioteca Runiverse V e r n II Adevărul cunoașterii pure este dovedit în primul rând de faptul că principiul ei de bază este recunoscut ca fiind mai presus de orice posibilă infirmare Scepticii care se angajează în aceste respingeri nu neagă, în general, existența iluziilor sau a "aparițiilor" Ei nu spun deloc că nu trăim iluzii Dimpotrivă, ei spun că percepțiile noastre ne înșală și că prin urmare ele nu ne pot conduce în stăpânire Dar la urma urmei, primul "intelect", prima noastră înțelegere, este ideea de a fi; și din această idee, așa cum s-a arătat mai înainte, se nasc toate celelalte idei Aceasta înseamnă că scepticii care doresc să sape sub cele mai profunde fundamente ale cunoașterii ar trebui să își ridice întrebarea sceptică cu privire la ideea de a fi, adică despre principiul suprem al certitudinii *) Întrebarea sceptică despre ideea de a fi, ca cel mai înalt principiu al certitudinii, are trei forme particulare În primul rând, înțelegerea noastră a ideii de a fi nu este o iluzie pură? În al doilea rând, este posibil ca o persoană să știe ce este în afara ei? Și, dacă este posibil, ce servește drept punte între el și ceea ce este diferit de el? În al treilea rând, chiar dacă admitem că ceva este înțeles în cunoașterea noastră, nu este acesta distorsionat și schimbat de modul nostru de a-l percepe? Aceste întrebări se rezolvă de îndată ce ne concentrăm pe ideea de a fi și ne eliberăm relația mentală cu aceasta de metafore și reprezentări care nu pot avea nicio aplicație la ea) De fapt, prima întrebare este plină de o neînțelegere clară Conceptul de iluzie este format din două elemente: i) aparență și) realitate Fără realitate, care se presupune a fi de neînțeles pentru percepție, este de neconceput să ne facem o iluzie Pentru a înțelege aparențele ca realitate, trebuie neapărat să pronunțăm o judecată și

numai atunci când există o judecată este posibilă o greșeală, adică robit de iluzie Dar la urma urmei, ideea de a fi este absolut simplă, este pură intuiție, nu este loc în ea pentru nicio judecată și, prin urmare, nu poate introduce în niciun fel) PI,) IP, Biblioteca Runiverse DOCTRINA LUI ROSMINI DESPRE FIABILITATE ȘI CRITICA IDEOLOGIEI SA în înşelăciune Căci a gândi a fi universal nu înseamnă deloc a admite că așa și așa ceva există Dacă m-aș gândi la asta în timp ce mă gândeam la ideea de a fi, s-ar putea să cad în eroare A gândi a fi universal înseamnă a o gândi în nedeterminare absolută, în posibilitate pură, iar posibilitatea pură este doar gândire și nimic mai mult Dacă scepticul, insistând pe cont propriu, ar fi vrut să pună la îndoială însuși faptul că ideea de a fi ne-a fost dată, atunci s-ar afla într-o situație de imposibilitate absolută de a-și realiza cumva îndoiala, pentru a nega poziția că "a gândi, gândim ceva" este complet de neconceput, fără a depăși granițele nu ale unui conținut definit al gândirii, ci ale gândirii ca atare Pentru a ataca ideea de a fi, trebuie deja să o folosești - acest lucru este la fel de imposibil ca și distrugerea gândirii cu gândul Așadar, ideea de a fi este un element constitutiv, neschimbător al gândirii noastre, prezent în mod egal în fiecare mișcare a gândirii și, prin urmare, absolut inaccesibil scepticismului, care nu poate fi îndreptat decât către latura schimbătoare și diverse determinări ale gândirii noastre) A doua întrebare, dacă este posibil ca o persoană să cunoască ceva diferit de el însuși, este, de asemenea, plină de neînțelegeri În această întrebare însăși, conceptul de diferit, conceptul de obiect, este deja la vedere Dar ideea unei ființe nedeterminate nu conține nimic altceva Gândindu-mă, nici nu afirm, nici nu neg că există ceva în afara mea Cred doar la posibilitatea unei astfel de existențe * *) Pot să greșesc în cutare sau cutare aplicare a ideii de obiect, adică idee despre un lucru luat în sine, dar că am o asemenea idee în asta nu mă pot înșela Scepticul poate contesta afirmația: știu că există un obiect în afara mea, dar el este complet neputincios împotriva afirmației: înțeleg ce înseamnă un alt obiect decât mine) A căuta o punte între mine și ceea ce este în afara mea înseamnă a transfera schema materială și mecanică către o ființă pur ideală Omul are capacitatea NII, ') PI, III, *) V, - III, Biblioteca "Runivers" : V rn să gândească lucrurile în sine, complet independent de ființa lor psihologică, adică el are ideea unei ființe nedefinite, complet obiectivă *) A treia întrebare: dacă spiritul nostru își comunică formele lucrurilor percepute și dacă le distorsionează, este la fel de ușor de eliminat ca și primele două Până la urmă, a fi, luată universal, înseamnă doar absența absolută a oricărei forme și a oricărui fel de anumite moduri de existență A treia întrebare a scepticilor se poate referi numai la modurile de a fi, și nu la ființa însăși, luată în nedeterminare absolută) Deținută în primul rând de spiritul nostru este doar această idee; toate celelalte idei sunt dobândite de noi În consecință, spiritul nostru poate adăuga la lucrurile percepute doar ideea de ființă nedefinită, adică, cu alte cuvinte, spiritul nostru nu adaugă nimic (definit) la lucrurile percepute) Rațiunea noastră în esența ei interioară este destul de veridic și de încredere, iar filosofii critici, care încearcă să depășească rațiunea (transcenderé) cu rațiunea și să creeze o filozofie "transcendentală", urmează calea contradictoriei interne *) Deci, obiecțiile scepticilor împotriva principiului de bază al cunoașterii sunt eliminate Acest principiu este recunoscut ca fiind mai presus de toate posibilele respingeri Acum este necesar să se arate valoarea sa de criteriu, adică stabiliți o relație definită între ideea unei ființe

nedefinite și între adevăr) Adevărul este înțeles ca însemnând cele mai diverse lucruri, dar în toate diferitele concepții despre adevăr există ceva în comun, iar Rosemini definește acest comun ca o instanță care este prezentă în toate înțelegerile adevărului) Conceptul de instanță conține) PI, zo) ПI, зi J PI,) Toate obiecțiile tocmai ridicate împotriva scepticilor Rosemini le consideră modeste neoriginale și încearcă să arate că sunt cuprinse în întregime în "tezaurul filozofiei creștine", mai ales în "Toma de Aquino" PI, -) W,) miercuri Opuse, filosofici, I, urm Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI ROSMINI DESPRE FIABILITATE ȘI CRITICA IDEOLOGIEI SA în sine raportul cu ceea ce este "reprodus" din instanță, adică a copia Dacă copia este absolut asemănătoare copiei, se numește adevărată, corectă, adevărată Prin urmare, există o diferență între adevăr și lucrurile adevărate Prima este o instanță, în timp ce lucrurile sunt adevărate numai în conformitate cu gradul de corespondență lor cu instanța Deci, cu adevărul în cea mai strânsă legătură este conceptul de asemănare, asemănare, similitudine Este necesar să o înțelegem pentru a afla, așa cum ar trebui, conceptul de adevăr *) Orice obiect poate fi luat ca exemplu, atâta timp cât acest obiect este considerat în mod tipic, ca un fel de normă Astfel, natura este luată ca exemplu de către pictor, în măsura în care o reproduce, considerând-o a fi vreo normă de neatins; atât de exemplară este viața socială pentru scriitorul tragic sau comic care o reproduce În general, fiecare original este o copie, iar în acest sens St Ieronim, denumind textul ebraic al Bibliei - veritas hebraica) Dar, conform celor stabilite mai înainte, orice asemănare (sau asemănare) poate fi doar în percepțiile noastre, și nu în lucrurile în sine, pentru că are o relație necesară cu mintea noastră Prin urmare, asemănarea dintre multe obiecte poate fi definită ca "posibilitatea ca obiectele să fie percepute de minte din categoria de același fel") Conceptul de specie și conceptul de instanță sunt în cea mai strânsă relație Și întrucât speciile nu sunt altceva decât specificarea unei idei de bază, adevărului i se poate da următoarea definiție perfect precisă: "Adevărul este o idee, în măsura în care este exemplar" Expresia obișnuită despre multe adevăruri este de înțeles în sensul că există multe specii exemplare *) Dar adevărurile speciilor nu sunt absolute, pentru că ele sunt limitate la o singură clasă de lucruri care sunt cunoscute prin ele Lucrurile separate aparținând aceleiași clase au un anumit mod de a fi care le limitează și le definește Dar toate lucrurile, indiferent de ce fel sunt !) PI, · ·) PI, , nota) IP,) PI, - Biblioteca Runiverse G V E R n niciunul nu aparținea, au ceva în comun unul cu celălalt, ceva în care sunt necondiționat la fel Acest lucru comun este luat în afara oricăror determinări Prin urmare, ideea de a fi este acea idee care reprezintă (rappresenta) și face toate lucrurile cunoscute; toate speciile pot fi reduse la ea, prin urmare poate fi numită veao a tuturor speciilor, sau o copie a tuturor instanțelor *) Cu alte cuvinte, adevărul unic, universal, absolut, în care toate lucrurile sunt cunoscute, este ideea de a fi, sau, după cum spune Augustin, verum est declarativum aut mafistativum esse Bonaventura și Toma d'Aquino sunt de acord cu aceasta, cu care noùssimum in quo omnes canceptiones resolvunter est ens și, în același timp, cognitio est quidam veritatis effectus Deci, ideea de a fi, aplicată lucrurilor reale, se transformă într-un principiu al cunoașterii și, ca urmare, primește multe aspecte, deoarece ideea de ființă nedefinită conține practic patru principii ale oricărui raționament: I, the principiul cunoașterii, , principiul contradicției, h, principiul substanței și , principiul cauzei

Certitudinea stabilită a ideii de a fi este împărțită în certitudinea principiilor) Dar cu certitudinea principiilor, avem ocazia de a trece cu certitudine la diferitele obiecte ale minții δ) Rozminy a definit credibilitatea ca fiind "o credință fermă și justificată" Până acum, a fost discutat doar primul și cel mai important aspect al acestei definiții, și anume, despre un motiv care duce la o convingere rezonabilă sau despre adevăr A doua latură a acestei definiții, care este concentrată în conceptul de condamnare, necesită, de asemenea, clarificare și caracteristici precise Convingerea depinde de voință, dar nu în totalitate Bazele convingerii, care se află în sufletul inerent al ideii umane de a fi, sunt implantate în noi chiar de natura Prin urmare, convingerea noastră nu este oarbă, nu ne este smulsă cu forța și, în același timp, nu putem decât să o experimentăm, pentru că lumina adevărului este evidentă în cel mai înalt grad Omule, de când *) Sh,) Sh, -) IP, -) IP,) IP, - Biblioteca Runiverse DOCTRINA LUI ROSMINI despre DOSTOV-LRN ȘI CRITICA IDEOLOGIEI SA El vede adevărul în măsura în care îl recunoaște Și acest lucru se explică prin natura ideii înnăscute de a fi Nu cere nimic de la noi, concluzionează în sine consimțământ pentru sine; sau, si mai bine, exista o intuitie a acestui acord) Cea mai bună dovadă că oamenii sunt prin natură convinși de principiile raționamentului sunt acei filozofi care încearcă să le respingă, adică sceptici Căci ei pot respinge valabilitatea principiilor raționamentului doar bazându-se pe ele tot timpul De aceea, aceste principii pot fi numite universale, iar ele sunt cele care formează ceea ce se numește bunul simț (senso commune) Prin bun simț, Rosemini înțelege și acele concluzii imediate care pot fi trase din principiile generale ale raționamentului de către cei mai needucați oameni cu o logică completă, și deosebește bunul simț de opiniile generale sau credințele bazate pe tradiție * *) A te răzvrăti împotriva opiniilor generale este uneori legitim, alteori criminal, dar a te răzvrăti împotriva principiilor raționamentului sau împotriva bunului simț înseamnă pur și simplu a cădea în nebunie sau chiar în nebunie (pazzia)) Scepticii care obiectează la universalitatea principiilor raționamentului nu fac distincție între cunoașterea directă și cunoașterea reflexivă Prin cunoaștere directă, toată lumea cunoaște principiile raționamentului Nu toată lumea își cunoaște cunoștințele reflective *) Cine se îndoiește cu adevărat de ele, depășește astfel limitele gândirii, adică înnebuneşte, iar Dumnezeu însuşi nu putea convinge astfel de oameni în mod logic de certitudinea adevărului) III Deci, intuiția de a fi este un fapt cu totul de netăgăduit, care stă la baza oricărei certitudini, nesupus niciunei îndoieli Acum întrebarea este cum se poate aplica criteriologic ideea de a fi) Sh, bo) PI, i) W, o) w,) PI, Întrebări de filosofie, carte & Biblioteca "Runivers" V er i b cunoștințe experiențiale sau obiective x)? Principiul care stă la baza posibilității de a aplica ideea de a fi la lucruri reale, considerate în sine, își are rădăcinile în acea proprietate "uimitoare" a ideii de a fi, pe care Rosemini o desemnează drept obiectivitate absolută Acesta din urmă constă în faptul că ființa, considerată de rațiune, este esențial diferită de actul în care și prin care este considerată În ideea de a fi, analiza distinge două momente diferite: x) Actul subiectului, a vedea și a contempla ființa, și) A fi, sau ceea ce este văzut și perceput de rațiune Acesta din urmă, complet independent de rațiune, este ceva diferit și esențial diferit de rațiune Prin urmare, în intuiția de bază a ființei, este necesar să se admită două activități: activitatea cunoscătorului și activitatea cunoscutului, activitatea subiectului și activitatea obiectului Mai

mult decât atât, activitatea obiectului este mai importantă, deoarece evocă intuiția în subiect, iar subiectul doar o experimentează Prin urmare (fiind) obiectul aici este latura activă, constitutivă, subiectul este latura constitutivă și pasivă, activă numai în sens psihologic *) Datorită acestei pasivitati logice absolute în intuiția de bază a ființei, posibilitatea trecerii de la ideea de a fi, luată universal, la lucrurile existente separat, este justificată cu o logică absolută sau cu o necesitate logică deplină Dar până acum a fost fundamentată doar posibilitatea tranziției Pentru a realiza această posibilitate și a o traduce în realitate, este necesar să înțelegem necesitatea interioară a judecății prin care afirmăm existența unei substanțe sau cauze, adică află în virtutea cărui principiu realitatea prezentă a unui lucru este legată de o necesitate internă şi ideală pentru noi) Determinismul particular al lucrurilor individuale poate fi numit materia lor Orice chestiune a tuturor lucrurilor poate fi numită fapt general sau facticitatea lor generală *)· Prin urmare, întrebarea care tocmai s-a pus poate fi formulată după cum urmează: cum se poate trece de la ideea de a fi la fapte? Pe aceasta in- *) III, pp) PI,) IP,) IP, , Biblioteca Runiverse DOCTRINA LUI ROSMINI DESPRE FIABILITATE ȘI CRITICA IDEOLOGIEI SA Cererea lui Rosemini răspunde în primul rând că însăși esența spiritului ideii noastre de a fi este un anumit fapt primar (fatto primigenio) și că în el însăși natura ne dă materia primă (materia prima) Fiecare idee dobândită care conține materia în sine într-o determinare specială, nu este altceva decât o modificare a primei materie Această modificare constă în faptul că materialul senzațiilor este combinat cu forma minții *) Această expresie trebuie luată într-un sens special, deoarece, dacă este luată la propriu, poate provoca neînțelegeri Materia în sensul său propriu nu poate fi identificată cu forma, pentru că este ceva diferit de cunoaștere Cunoașterea constă în actul de identificare a materiei cu forma, adică într-o judecată care stabilește o astfel de relație între materie și ființă, în care materia este considerată ca o actualizare și termen al ființei însăși) Materia cunoașterii, luată de la sine, este misterioasă și întunecată Prin urmare, rădăcina cunoașterii este întunecată "Căci, în cele din urmă, cunoașterea este un fapt și este generată de o necesitate superioară, care provine din cea mai înaltă dintre toate naturile, în fața căreia filosoful trebuie să-și plece capul în umilă adorație") Mai precis, gândirea sa, legătura formei cu materia în cunoaștere, Rosemini explică astfel: Ideea de a fi, inerentă nouă prin natură, este contemplată de noi într-o stare imperfectă (in uno stato imperfetto) Imperfecțiunea acestei stări constă în faptul că ființa, contemplată de noi, este contemplată în afara propriilor termeni Prin urmare, în intuiția noastră de a fi nu există nicio intuiție a lucrurilor reale, care sunt termenii ei Prin urmare, ființa pe care o contemplăm este complet nedeterminată Prin urmare, lucrurile pe care le cunoaștem ni se par separate de minte Dacă ființa pe care o contemplăm ar fi cuprinsă în toată activitatea, completitatea și completitatea ei, atunci l-am vedea direct pe Dumnezeu) Dar dacă ființa este contemplată de noi în afara termenilor ei reali, atunci ea este întotdeauna înțeleasă de noi ca un principiu ideal J) PI,) PI,) III,) III, -) II, - õ* Biblioteca Runiverse V E R n termenii sau începutul lor Acest început al ideii de a fi, în urma căruia ființa se numește inițiatic (iniziale) și pune o punte între materie și forma cunoașterii Imaginați-vă", spune Rosemini, "că, scotocind prin pământ, am atacat trunchiul unei statui antice Și, continuând să sapă mai departe, printr-un anume gol am găsit mai multe brațe și picioare Deja

în trunchiul însuși există date despre care avem un motiv solid să considerăm mâinile și picioarele găsite ca aparținând sau nu Natura ființei inițiale este exact ca acest trunchi Așa cum trunchiul este lipsit de membre, tot așa ființa inițială este lipsită de termenii ei, dar la fel cum în trunchi toate părțile unei statui întregi și complete sunt așezate ideal, tot așa în ființa inițială toți termenii ei posibili sunt prezenți în mod ideal De îndată ce senzațiile încep să opereze în noi, anunțând realități individuale, le înțelegem imediat ca termeni ai ființei inițiale, mereu inerenți minții noastre Conceptul de similitudine, afinitate, asemănare, care este atât de important pentru Rosemini din cauza înțelegerii sale "copie * goale" a adevărului, își are rădăcinile în conceptul de ființă inițială și este fundamentat de faptul că lucrurile au, parcă, o ființă dublă - în mintea cunoscătoare şi în sine Rosemini şi aici îşi afirmă acordul cu Bonaventura şi Toma d'Aquino *) Conceptul de ființă inițială face o punte între forma cunoașterii și conținutul acesteia și stabilește certitudinea în aplicarea ideii generale de a fi la lucruri reale Percepția acestor lucruri reale se încadrează în trei clase: i) percepția despre noi înșine;) percepția corpurilor;) percepția lui Dumnezeu Iluminarea criteriologică a primelor două percepții nu adaugă nimic la cele spuse mai sus, deoarece fiabilitatea percepției sinelui nostru) și fiabilitatea percepției corpurilor *) Rosemini consideră ca o concluzie directă din poziția generală despre inițial fiind Întrebarea cunoașterii lui Dumnezeu este de o natură ușor diferită și este important pentru noi să spunem ce PI,) itz, -) Sh, - *) III, - Biblioteca Runiverse DOCTRINA LUI ROSMINI DESPRE FIABILITATE ȘI O CRITICĂ A IDEOLOGIEI LUI, ceea ce spune aici Rosemini, având în vedere faptul că acest punct în sine este extrem de important și, în plus, critica ulterioară a ideologiei lui Rosemini va avea o legătură directă asupra acestui punct Despre cunoașterea lui Dumnezeu, Rosemini vorbește dezinvolt și în treacăt Rosemini ar dori să confirme certitudinea cunoașterii lui Dumnezeu cu privire la interpretarea sa reală a legii cauzalității Dumnezeu, ca primă cauză a Universului, este cunoscut în mod destul de sigur în existența sa, deoarece, așa cum sa arătat mai devreme în fundamentele ideologiei, legea cauzalității este o dezvăluire strictă și destul de logică a principiului de bază - cunoașterea și, prin urmare, este conținută , așa cum ar fi, firesc în însăși natura ideii de bază Singura întrebare este cât de corect poate fi considerat Dumnezeu cauza universului Dar această întrebare este eliminată printr-o simplă considerație: toate lucrurile, toate lucrurile create au doar ființă și, prin urmare, o au doar așa cum sunt primite Sursa originală a ființei nu este ceea ce are ființa, ci ceea ce este ființa Această ființă este Dumnezeu *) Există unele dificultăți în această idee, pe care tradiția veche le consideră negative Trebuie să distingem două laturi în ideea noastră despre Dumnezeu Noi, în primul rând, îl luăm pe Dumnezeu în relația Sa cu lumea finită și, în al doilea rând, în noi înșine Pentru a pătrunde în esența lui Dumnezeu, este necesar să respingem toate determinările ideii lui Dumnezeu prin relația cu lumea finită și, prin urmare, prima latură a cunoașterii noastre despre Dumnezeu este negativă Dar este posibil ca noi să depășim granițele acestei cunoștințe negative? Rosemini cu siguranta spune: nu) Nu poate exista cunoaștere directă a lui Dumnezeu pe pământ Putem gândi pozitiv despre Dumnezeu doar simbolic, prin asemănări și analogii, adică aproximativ și, probabil,) Dumnezeu, ca idee, este posibil; care este esența Lui, putem defini negativ, ca fiind opusul absolut al tot, limitat și finit Putem spune: A fi conceput într-un act

de completitudine este Dumnezeu, dar în această formulă, formal complet corectă, conceptul de ființă completă sau perfectă este ceva pentru mintea omului nu-) PI,) III,) III, yuo Biblioteca "Runivers" V E R n inteligibil *) Acesta este numele inefabil al lui Dumnezeu) Toate erorile filozofiei post-kantiene se bazează pe presupunerea unei idei pozitive a lui Dumnezeu Fichte, Schelling, Butervek, Bardili își concentrează toată atenția asupra actelor prin care se realizează cunoașterea și nu investighează deloc: ï) obiectul cunoașterii, luat în sine, și) limitele puterilor cognitive umane) Dacă Kant a căzut într-o extremă și a negat posibilitatea de a cunoaște existența lui Dumnezeu, atunci urmașii săi au căzut în cealaltă extremă, afirmând posibilitatea de a cunoaște nu numai existența goală a lui Dumnezeu, ci și plinătatea ființei Sale) Din această presupunere a reieșit nevoia unei interpretări a lui Dumnezeu, despre care nu putem avea decât o idee negativă, să apelăm la surogate ale gândirii pozitive, adică la imaginație și fantezie Dar imaginația filosofică în acest caz nu poate aduce în joc decât acele materiale pe care le posedă, adică trebuie să umple ideea lui Dumnezeu cu toate celelalte lucruri pe care le știm pozitiv, iar acestea sunt natura și omul Prin acestea din urmă concepem esența nominală a lucrurilor, prin cele dintâi, realul Prin intermediul acestora din urmă concepem un lucru necunoscut, un X, a cărui esență nu este nici specifică, nici generică, și de aceea pot fi numite idei goale Primele reprezintă esența reală a unui lucru, specie sau numai generice și pot fi numite idei complete "Cel care amestecă aceste două serii diferite de idei și afirmă pozitivitatea tuturor ideilor trebuie neapărat să cadă în panteism și în alte mii de erori Ființele, dintre care nu putem avea decât idei goale, trebuie create din imagini false ale fanteziei și din ficțiuni, care trebuie să joace rolul de idei pline III, Yui) III, yuz) PI, i ,) III, i o IP, Biblioteca Runiverse Omul de știință RAZMYNY O DOSTOVERN ȘI CRITICA IDEOLOGIEI EGOULUI De aici vine Dumnezeu, compus din diverse trăsături ale spiritului și materiei, umplute cu cele mai ciudate elemente, amestecate în o mie de feluri bizare, fără nicio ordine și lege, întrucât visele continue ale imaginației dezordonate nu se pot supune legii Iată o sursă inepuizabilă a celor mai bizare sisteme, a celor mai inventive și grandioase sisteme, sisteme care sunt uluitoare și încântătoare la prima cunoaștere cu ele, dar de scurtă durată, ca orice minciună și iluzie "*) Așadar, certitudinea în cunoașterea lui Dumnezeu poate fi completă și desăvârșită numai cu condiția ca noi să urmăm calea negativă în această cunoaștere, afirmând simplul fapt al existenței unei cauze superioare și absolute și refuzând să pătrundem complet în esența ei pozitivă, în ființa sa inscrutată De îndată ce trecem la afirmații pozitive despre Dumnezeu, certitudinea logică se termină și începe utilizarea ilegală a imaginilor fanteziei, metaforelor analogiilor, adică Acele procese ale minții care se ocupă doar de probabilitate și au un caracter conjectural și aproximativ Doctrina certitudinii, pe care tocmai am schițat-o, completează schița generală a ideologiei lui Rosemini, fiind ultima ei parte esențială Acum, cadrul general al sistemului ideologic al lui Rosemini în momentele sale principale este totul în fața noastră În expunerea filosofului, care nu cunoștea complet literatura filozofică rusă și foarte puțin studiat în literatura europeană (franceză, germană și engleză), am aderat în mod conștient la o metodă obiectivă strictă, încercând chiar să păstrăm (desigur, în cadrul limite posibile) arhitectonica lui Rosemini însuși Acum trebuie să aruncăm o lumină critică asupra expunerii care a fost făcută, să-i scoatem în evidență punctele forte, să-i supunem punctele

slabe analizei filosofice și, mai mult, să punem filosofia lui Rosemini în legătură cu gândirea europeană generală a secolului al XIX-lea Această sarcină ia forme deosebite, deoarece sistemul de ideologie al lui Rosemini, așa cum este expus în New Experience, a cauzat i) W, Biblioteca "Runivers" V, E R n una dintre cele mai puternice critici pe care le cunoaște istoria filozofiei și anume critica lui Gioberti Dar de vreme ce critica lui Gioberti nu este în sens strict imanentă, ci mai degrabă dialectică, transcendend afirmațiile literale ale lui Rosemini și, ca să spunem așa, continuând creativ și dezvăluind grăunțele vii ale ideologiei lui Rosemine, ea trebuie luată în considerare separat Și din moment ce critica lui Gioberti este îndreptată cu multă pricepere și îndrăzneală către punctele cele mai centrale ale sistemului lui Rosemini și aruncă lumină asupra punctelor sale cele mai slabe, tratarea noastră critică a schiței de mai sus a ideologiei lui Rosemini trebuie să dobândească în mod necesar caracterul de incomplet și preliminar Vom face acum în mod deliberat doar acele observații și vom oferi doar acele considerații care nu se potrivesc cu considerațiile critice ale lui Gioberti Principalele neajunsuri ale sistemului ideologic Rosemini sunt strâns legate de principalele sale avantaje Iar aceste virtuţi se reduc în principal la două puncte: i) la strădania monistă de a construi întregul corp al teoriei cunoaşterii pe un singur principiu; și) o străduință antipsihologică de a trasa o linie de demarcație între condițiile subiectiv-factuale în care au loc procesele cognitive și între conținutul lor logic obiectiv I Rosemini și-a propus ca scop de a deriva dintr-un singur principiu întreaga multiplicitate de forme ideale care acționează și se revelează în procesele cunoașterii Această idee a lui este profund în acord atât cu sarcinile eterne ale filosofiei, cât și cu sarcinile determinate istoric ale filosofiei la începutul secolului al XIX-lea Într-adevăr, încă din epoca eleienilor și a lui Heraclit, filosofia s-a ocupat de problema opoziției dintre unul și mulți, iar sistemul ideologic al lui Rosemini poate fi caracterizat pe scurt ca o încercare de a reconcilia antinomia acestor două concepte și de a arăta în special în sfera privată a subiectelor epistemologice că între unul și mulți este de conceput o reconciliere superioară, dialectică În plus, sarcinile pe care Rosemini le rezolvă în sistemul său ideologic sunt în cea mai strânsă legătură cu sarcinile filozofiei germane post-kantiene Între Noua Experiență a lui Rosemini și Știința lui Fichte se poate stabili, în anumite limite, un paralelism curios Ca Fichte Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI ROSMINI DESPRE FIABILITATE ȘI CRITICA IDEOLOGIEI SA În știință, Kant se străduiește să deducă multiplicitatea formelor a priori din principiul de bază, adică Din eu, așa că Rosemini încearcă în New Experience să arate cum dintr-o singură "idee-mamă", adică din ideea de ființă nedefinită, sunt derivate mai întâi armonios principiile raționamentului, iar apoi întregul set de idei sus la ideea unui corp concret Diferența dintre Rosemini și Fichte că Fichte pornește de la fundamentele filozofiei kantiene și, încercând să meargă "dincolo de Kant" în spiritul lui Kant, folosește metoda transcendentală și a priori unitate și fundamentează prin cel mai înalt principiu totalitatea ideilor epistemologice exprimate în filosofia europeană, și în același timp folosește metoda ideologică și a posteriori Formularea problemei este mai amplă și mai istorică la Rosemini, dar execuția ei este mai strălucitoare și mai luminoasă consecvent în Fichte Nu o dată Rosemini numește metoda lui ideologică Dar întrucât această metodă nu este altceva decât o analiză ideologică a cunoștințelor date faptic, o

analiză ghidată de acele forme de cunoaștere disponibile care se stabilesc prin constatare psihologică, metoda lui Rosemini, pe lângă faptul că este ideologică, se caracterizează și prin a posteriori Acest lucru face ca expunerea lui Rosemini să fie pozitivă, precaută, mereu aproape de fapte și observații Și, în același timp, aceasta introduce o imperceptibilă ambivalență în toate deducțiile lui Rosemini, obligându-l să le producă fie pe liniile ideale de legătură internă între o formă de gândire și alta, fie căde în factualitatea goală și discontinuă a unei compoziții prezente din punct de vedere psihologic de cunoaștere, fără nicio valabilitate internă Deoarece sarcinile noastre nu includ caracterul complet al imaginii critice, ne oprim doar asupra punctelor principale și cele mai semnificative În primul rând, Rosemini consideră că ideea unei ființe nedefinite și principiul său de bază sunt înnăscute și demonstrează acest lucru în modul menționat mai sus Indiferent cum ar fi privit această dovadă, un lucru este cert cu o evidență completă: de îndată ce ideea unei ființe nedefinite devine înnăscută, își pierde inevitabil nedeterminarea și sacralitatea V E R n se numeste cu o serie intreaga de conditii foarte definite Vb într-adevăr, ce este innăscurea? Putem atribui acestui cuvânt vreun sens perceptibil, rămânând în limitele conceptului strict conturat de ființă nedefinită? Conceptul de ființă nedeterminată semnifică o ființă care este luată fără nicio determinare, adică pentru a folosi cuvintele lui Rosemini, absolut în afara termenilor ei reali Mai mult, deși Rosemini însuși nu spune acest lucru în mod direct, ființa nedefinită se poate raporta nu la o singură clasă de termeni, ci la doi esențial diferiți, și anume: la clasa de termeni care sunt reali metafizic și la clasa de termeni care sunt reali empiric Deci, Dumnezeu, în opinia sa, este o ființă completă (compiuto), și întrucât orice completare a ființei inițiale este o determinare, întrucât, pe de altă parte, determinismul ființei inițiale prin senzațiile noastre nu poate fi în niciun caz identic odată cu determinarea fiinţei iniţiale într-o fiinţă concretă şi absolută a lui Dumnezeu, atunci trebuie să admitem o categorie specială de determinism metafizic Într-un astfel de caz, conceptul de înnăscut va fi de două ori dincolo de conceptul de ființă nedeterminată Ea presupune un dublu determinism, în același timp metafizic și empiric Conceptul de înnăscut este, în primul rând, supraempiric în ceea ce privește modul în care este introdus ceea ce este recunoscut ca înnăscut Ideea înnăscută de a fi trebuie să fie imprimată de o Ființă care stă deasupra fluxului temporalității, în care dispariția și apariția, creșterea și moartea sunt inevitabile, adică O ființă metafizică și, în plus, caracterul impresiei trebuie să fie el însuși metafizic, căci ființa înnăscută trebuie să fie indestructibilă în fluxul temporalității, trebuie să rămână nemișcată în mijlocul mișcării și devenirii universale Pe de altă parte, înnăscurea, pentru a fi reală pentru o persoană, trebuie să fie înconjurată de o serie întreagă de condiții de natură empiric Pe lângă sursă și mod, înnăscurea presupune un mediu, adică , în ce s-a născut Cu alte cuvinte, presupune o anumită constituție psihică și fiziologică, iar fără ea va fi doar o idee, nu o idee înnăscută Astfel, între ideea de ființă nedeterminată și înnăscut se deschide un întreg abis de diviziuni esențiale și profunde   lichi Conceptul de înnăscut depășește cu mult limitele ființei nedeterminate Și între timp, acest lucru nu ar trebui să fie în ordinea raționamentului strict logic, pe care Rosemini îl urmărește și, în plus, această diferență nu este de fapt observată sau realizată de Rosemini Acest lucru nu ar

trebui să fie, deoarece toate trăsăturile care caracterizează ideea de a fi (o altă întrebare cu ce severitate) sunt derivate de Rosemini dintr-o considerare imanentă a naturii ideii în sine În mod ideal, procesul de raționament al lui Rosemini ar trebui redus la două puncte: la ideea de a fi, luată ca obiect pur și la rațiunea pură care contemplă această idee Toate concluziile care trebuie trase din această contemplare trebuie să fie absolut imanente, adică nedepăşind esenţa ideii în sine Cu conceptul de înnăscut, Rosemini rupe imanența raționamentului său, introduce ceva complet străin ideii de ființă nedefinită, comite un μετά^ασις εις άλλο γένος inacceptabil Metoda ideologică este încălcată, în primul rând, prin acceptarea în sine a momentului ontologic (sursa și caracterul înnăscutului) și în al doilea rând, prin acceptarea momentului antropologic în sine (mediul psihofiziologic al înnăscutului) Dar tocmai am spus că Rosemini nu observă greșeala pe care a făcut-o și nu este conștient de greșeala sa - asta lasă pecetea întâmplării și a arbitrarului asupra tuturor "deducțiilor" sale ulterioare Într-adevăr, în deducții ulterioare, Rosemini se bazează nu numai pe proprietățile ideii de a fi, luate în sine, ci și pe caracterul înnăscut al acesteia, care este o proprietate a subiectului cunoscător, și nu o proprietate a ideii și obiectului Astfel, el precede deducția totalității ideilor din ideea de a fi prin raționament general și, în același timp, face o afirmație fundamentală, care are o importanță decisivă pentru tot ce urmează El susține că "ideea de a fi ne formează mintea în cele două momente ale sale - intelectul și rațiunea, și constituie spiritul nostru în raționalitatea și semnificația sa" *) Fără această afirmație, el nu ar putea nici măcar să înceapă "deducția", deoarece deducția sa este ghidată nevoia de a explica totalitatea ideilor, ca să spunem așa, depuse în experiența umană IP, Biblioteca "Runivers" • V E R n te Posibilitatea acestei amânări necesită în mod necesar un mediator, care, pe de o parte, ar fi asemănător cu ideea principală, implicat și apropiat de ea și, pe de altă parte, ar avea o organizare psihofizică, fără de care "experiența umană" " este imposibil Acest intermediar este "format" în raționalitatea sa de ideea de ființă nedefinită Dar întrebarea este: cum se formează? Dacă procesul de formare a unui spirit rațional este o proprietate a ideii de ființă nedefinită Se poate deduce din esența acestei idei strict logic? Evident că nu în niciun fel Rosemini nu încearcă să-l scoată la iveală El face pur și simplu o afirmație care este complet de neînțeles dacă rămânem în limitele ideii de ființă nedeterminată și foarte înțeleasă dacă te bazezi pe doctrina înnăscută a acestei idei Până la urmă, conceptul de înnăscut include atât un moment ontologic, cât și unul antropologic, iar originea unui "spirit rezonabil" capabil să aibă o experiență specific umană este ascunsă în însăși conceptul de înnăscut Un spirit rațional, având o experiență specific umană, pentru explicarea corectă a căreia Rosemini își construiește întreaga ideologie, este necesar pentru Rosemini și fără el toate deducțiile s-ar opri complet, dar Rosemini nu o primește dialectic din ideea de ființă nedefinită, dar dogmatic din dezvăluirea imperceptibil de perfectă a introdus ilegal conceptul de înnăscut În spatele afirmației lui Rosemini despre formarea "spiritului rezonabil" prin ideea de a fi, se află o întreagă antropogonie, în care ambele aspecte ale conceptului de înnăscut - ontologic și antropologic - trebuie corelate creativ, activ și, cel mai important , infinit definit Pentru a încheia cu conceptul de înnăscut, să subliniem încă o neînțelegere esențială, care apare în deducțiile lui Rosemini și stă în legătură cu conceptul de înnăscut Experiența, potrivit lui Rosemini,

este formată din două laturi, din senzații și din ideea de ființă nedefinită Așa cum a doua nu poate fi dedusă din prima, tot așa și prima nu poate fi dedusă din a doua Dacă nu sunt deductibile, atunci ele sunt de natură diferită, în esență diferite și separate unele de altele Ce le leagă? Rosemini răspunde: unitatea sentimentului și a subiectului perceptor este senziente ed intelligente Dar întrebarea este, de unde a venit această unitate? Este derivat ideologic sau sparge în DOCTRINA LUI ROZMINI PRIVIND FIABILITATE ȘI CRITICA IDEOLOGIEI SA $' raționament printr-un fapt complet nejustificat? Rosemini încearcă să deducă ideologic conceptul de l-ul nostru, dar el însuși distinge între conceptul de eu și sentimentul de eu De unde vine sentimentul? Fără ea, unitatea subiectului, simțirea și înțelegerea, care este necesară pentru conectarea senzațiilor cu ideea de a fi, este imposibilă, dar ea însăși nu poate fi dedusă nici din conceptul de yag, cu atât mai puțin din idee de ființă nedefinită Căci Rosemini declară definitiv și continuu că ideea nu este deductibilă din senzații, iar senzațiile nu sunt deductibile din idee Ce se întâmplă? Rezultă că unitatea subiectului sentiment și sentiment, nici în ideea lui, nici în realitatea sa, nu poate fi fundamentată ideologic În ideea sa, ea nu poate fi fundamentată deoarece nici senzațiile, nici simțirea nu au puncte de contact cu ideea și deci sinteza între subiectul perceptor (chiar dacă presupunem că acest subiect, dar numai ca "spirit rezonabil" este format din ideea de a fi) iar subiectul care simte sau simte este imposibil din punct de vedere ideologic Ca realitate, unitatea subiectului care înțelege și simte nu poate fi constatată decât psihologic, adică ca fapt pur sau, în cel mai bun caz, ca act pur, dar nu există loc nici pentru un fapt pur, nici pentru un act pur în ideea unei ființe nedefinite Această unitate, din nou, este un moment de antropogonie ascunsă dincolo de orice ideologie care are loc în raționamentul lui Rosemini din sămânța înnăscutului Și între timp, pe "unitatea" subiectului, se poate construi o derivație de idei care se realizează în cunoașterea impură sau experimentală Aici se poate face o considerație generală Conceptul de înnăscut este strâns legat de raționalism În ea, raționalitatea unei ființe umane, ruptă din rădăcinile cosmice și din destinul său divin, este redusă la minimum posibil, în timp ce tot ceea ce rămâne într-o persoană, minus înnăscutul, este recunoscut de la sine ca nerezonabil, neinteligent și numai psihologic Dar atunci când acest nerezonabil, afirmându-se în sine și dezvoltându-se, ridică problema drepturilor minimului înnăscut al raționalității de a stăpâni asupra lui, întrebarea se transformă inevitabil într-o negativă, căci nerezonabilul nu poate considera obligatoriu pentru el însuși să-și conformeze deciziile cu rațiune Deci în raționalism conceptul ' V E R n înnăscutul este instabil în interior, ducând inevitabil la posibilitatea negației sale, iar Rosemini, poate ultimul aderent major al doctrinei înnăscutului, este în acest punct moștenitorul direct al raționalismului cartezian și, în același timp, moștenitorul tuturor reticențelor izbitoare a acestei doctrine A doua serie a criticilor noastre este strâns legată de ceea ce am numit efortul antipsihologic al lui Rosemini de a trasa o linie de demarcație între condițiile subiectiv-factuale ale cunoașterii și conținutul lor obiectiv-logic Rosemini distinge cu sârguință între primul psihologic și cel primul ideologic-primo psicologico e primo ideologico ; pretutindeni el subliniază obiectivitatea ideii de a fi și independența sa completă față de subiectul cunoaștere Tocmai pentru a face ideea de a fi cât mai

diferită de întreaga psihologie a cunoașterii, care este întotdeauna concretă, factuală, Rosemini privează ideea de a fi, în primul rând, de orice hotărâre, iar în al doilea rând, de toată realitatea Și întrucât realitatea presupune în mod necesar certitudinea, atunci în irealitatea ideii de a fi, în pura ei posibilitate, trebuie să vedem punctul cel mai înalt al efortului antipsihologic al lui Rosemini Această caracteristică poate fi numită, pe scurt, posibilismul lui Rosemini Luând ființa pe cât posibil, Rosemini a vrut să-și asigure gândul, parcă, de orice contact, cel puțin în principiu, cu prezentul, cu actualul, cu psihologul Iar această aspirație, dacă o luăm doar în plan, și nu în execuție, trebuie recunoscută ca fiind destul de legitimă și profund în acord cu sarcinile esențiale și de bază ale considerației filosofice a problemei cunoașterii Tendințele antipsihologice ale lui Roseminy găsesc un răspuns viu în filosofia modernă, iar între posibilismul lui Roseminy și, de exemplu, tărâmul fără subiect al adevărului logic pur al lui Husserl, s-ar putea, dacă se dorește, să stabilească asemănări izbitoare Din păcate, tendințele antipsihologice nu pătrund în gândurile lui Rosemini profunzimile și, în general, ideologiile sale ocupă un loc departe de a fi dominant, împletit cu tendințe direct opuse Am observat deja cum conceptul de înnăscut se sparge în mod neașteptat și nejustificat în seria ideologică a construcțiilor lui Rosemini Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI ROZMINI DESPRE DOSTOV'URN ȘI CRITICA IDEOLOGIEI SA Acum să spunem că, rămânând în prevederile de bază ale ideologiei, Rosemini nu și-ar fi putut duce până la capăt tendințele antipsihologice De fapt, depășirea psihologismului implică nu un moment, așa cum crede Rosemini, ci și filozofii moderni care se luptă cu psihologismul, iar pe neștiutul lui Rosemini tendințele continue, ci două Primul moment constă în realizarea exactă a naturii obiectului gândirii logice Pentru Rosemini, acest obiect este ideea unei ființe nedefinite, sau ideea unei ființe posibile, ireale În ce măsură această idee este capabilă să servească la depășirea psihologismului, nu vom spune acum Eseul polemic al lui Gioberti luminează viu acest aspect al întrebării Al doilea punct, nu mai puțin fundamental decât primul și complet inconștient al lui Rosemini, este întrebarea: cum poate un obiect supra-psihologic al gândirii logice să fie proprietatea gândirii umane, i e a acelei gândiri, care în întregul ei este și psihicul uman Ființa ideală este prin natura sa super-psihologică Prin urmare, ființa ideală, ca atare, nu are nevoie să depășească nimic Depășirea psihologismului este o problemă cu care se confruntă nu ființa ideală, ci gândirea umană Pentru ca ființa ideală să formeze baza unei depășiri specific umane a psihologiei, este necesar să se indice un mod de legătură supra-psihologic între ființa ideală și psihicul uman Recunoașteți acest lucru și nu încercați să o faceți Rosemini nu observă că în această întrebare se conturează două serii de dificultăți: dificultățile de depășire a psihologismului în alcătuirea cunoștințelor, luate ca rezultat al proceselor cognitive, și dificultățile de depășire a psihologismului în alcătuirea cunoștințelor, luate ca act a subiectului cunoscător Prima serie de dificultăți constă în faptul că ființa ideală și materialul dat de psihicul uman, adică senzațiile interne și externe, conform principiilor lui Rosemini, sunt absolut diverse în natură, iar între timp, toate cunoștințele concrete ale unei persoane ar trebui să apară, după Rosemini, combinația lor organică și este de neconceput atât fără una, cât și fără cealaltă Dar cum este posibilă această legătură? Ideal- Biblioteca "Runivers" V E R n ființa nouă este absolut nedeterminată, adică fără formă, pentru că fiecare formă

determină, ceea ce înseamnă că nu este deloc predispusă la vreo determinare anume, concretă* Pe de altă parte, sentimentele și senzațiile interioare sunt absolut lipsite de idealitate Atunci cum se pot întâlni două principii absolut străine unul de altul? Până la urmă, întâlnirea cu ei în om, ca simultan simţind şi înţelegător^, este un caz special în problema generală a posibilităţii de a le întâlni în general Și, în consecință, întrebarea noastră acoperă și cazul omului Dacă nu există o legătură ideală între ființa ideală și senzații, atunci senzațiile nu pot determina ființa ideală, iar ființa ideală nu poate comunica senzațiilor idealitatea sa, așa cum nu poate, de exemplu, vopsea de ulei "determină" sunet / kb într-o anumită culoare, și invers, sunetul nu poate comunica sonoritatea acestei incredibile determinări Având în vedere caracterizarea pe care Rosemini o dă ființei și senzațiilor ideale, combinația lor pare pur și simplu de neconceput, iar această neconceput nu este deloc diminuată de simplul fapt că, după Rosemini, combinația lor este dată în om Căci dacă unirea lor este exact ceea ce este necunoscut, iar această incertitudine se transformă în certitudine numai dacă este explicată prin considerații generale, care la Rosemini mărturisesc definitiv împotriva posibilității de a combina seria ideală cu seria sensibilă și, deci, pentru Rosemini, omul este absolut, enigmă, miracol de neînțeles, instanță negativă, a nu pozitiv, infirmare, nu confirmare *) r, nu numai ca fenomen, ci și ca esență Drews vorbește mult despre religiozitatea autonomă, dar neagă complet autonomia eului uman Libertatea creștină îi este străină El recunoaște doar libertatea spiritului atot-un, dar această libertate nu este în niciun fel diferită de necesitate Monismul extrem al lui Drews intr-un mod ciudat intră în contact cu dualismul extrem, care a găsit recent o expresie vie în cartea Vol E Trubetskoy "Contemplarea lumii a lui Vl S Solovyov "*) Și monismul lui Drews, identificând complet pe Dumnezeu și lumea, și dualismul lui Prince E Trubetskoy, care separă complet pe Dumnezeu și lumea, neagă în egală măsură pluralitatea substanțială a ființei, pluralismul metafizic și personalismul Real metafizic, substanțial doar Unul; multiplicitatea lumii, eu a unei persoane nu sunt reale, nesemnificative Și Prinț E Trubetskoy ajunge la monism extrem, combinat în mod unic cu dualismul Iar Drews este forțat să profeseze un dualism care distruge lumea și omul, în numele monismului său Acestuia i se poate opune în mod decisiv pluralismul metafizic și personalismul, pentru care eul omului este o realitate metafizică indestructibilă, cu adevărat existentă Multiplicitatea sinelui rămâne în Dumnezeu și nu dispare în Dumnezeu Monismul lui Drews, în patosul său de negare a feței, are o afinitate cu conștiința religioasă a lui L Tolstoi Eliberarea de om, respingerea de antropologie condamnă la înțelegerea greșită a misterului creștinismului, a misterelor ego-ului Drews îl identifică pe Dumnezeu și pe om într-un anumit sens, dar tocmai de aceea el Vezi articolul meu despre cartea Carte E Trubetskoy "Despre utopismul pământesc și ceresc" în cartea din septembrie "Gândirea rusă" pentru Biblioteca "Runivers" RELIGIA MONISMULUI neagă că omul este un microcosmos și microtheos Religia monismului în numele unității neagă omul, lumea și Dumnezeu Căci în filosofia inconștientului, până la urmă, totul se prăbușește și dispare, totul se închide și înflorește Drews, dimpotrivă, învață că baza filozofiei religiei ar trebui să fie afirmarea conștientă a antinomiei Pentru conștiința antinomică, nici teismul pur, nici panteismul pur, nici transcendentismul pur, nici imanentismul pur nu sunt acceptabile Teismul ortodox nu este antinomie-chen, este rațional, deoarece acceptă o singură teză, antinomiile, și

construiește pe ea o ontologie absolută Conștiința creștină antinomică trebuie să afirme atât transcendența lui Dumnezeu față de lume, cât și imanența De asemenea, trebuie să afirme atât dualismul, cât și monismul De asemenea, afirmă până la capăt nu numai pe Dumnezeu, ci și pe om, nașterea lui Dumnezeu în om și nașterea omului în Dumnezeu, afirmă și unirea antinomică a metafizicului și istoricului De asemenea, leagă monismul ființei Divine cu pluralismul, pluralitatea lui l, întreaga ierarhie cosmică într-un singur Sine Divin Pentru conștiința antinomică, viața religioasă este bogată în toate culorile și modulațiile Pentru conștiința monistă, care nu vrea să cunoască antinomianismul, viața religioasă devine abstractă, toate culorile vieții se estompează în ea și toate florile se ofilesc v Există un patos religios în lupta lui Drews împotriva creștinismului, există un radicalism în sensul său imanent al lui Dumnezeu Filosofia sa religioasă poate juca chiar un rol pozitiv în sarcina istorică de eliberare de formele brute ale materialismului ecleziastic și de dualismul transcendental semitic din cadrul creștinismului Aceasta este misiunea pozitivă a spiritului german, a marelui misticism german și a marii filozofii germane Spiritul germano-arian luptă împotriva degenerarii creștinismului bisericesc, suprimat de spiritul dualismului semitic, semitic transcendent, împotriva obiectivizării misterului creștin, ca având loc în exterior, în lumea obiectivă, și nu în interior, în adâncuri, a spiritului și în calea omului, împotriva religiozității hetero nominale Creștinismul trebuie să se elibereze de iudaism, de stăpânirea Vechiului Testament Se confruntă cu o criză profundă Questions of Philosophy, KN , Biblioteca "Runivers" NIKOLAI BERDYAEV nașterea unei noi vieți spirituale, autonomie și spontaneitate fără precedent a unei persoane Dar spiritul pur arian în sine este "infructuos și lipsit de putere din punct de vedere religios, nu există profeții, nici apocalipsă în el În acest spirit există netezimea și insipiditatea monismului Sarea antinomiei religioase presupune o inoculare semitică cu sânge arian*) Iar umanitatea creștină în spiritul ei nu este umanitate pur ariană, ideea mesianică, născută în spiritul semitic, a intrat organic în ea Și în conștiința mesianică se află toată sarea vieții religioase De aceasta se leagă eshatologia, atât de străină de spiritul arian și german Pentru religia germană, la care visează Drews, nu va exista nicio problemă eshatologică; conștiința apocaliptică este caracteristică spiritului slav Antisemitismul german al lui Drews și Chamberlain îi conduce la anticreștinism Aici adevărul germanismului se transformă în minciună Drews ajunge până acolo încât declară că întregul spirit al marii culturi latine este semitic și la naiba Aceasta este deja o minte îngustă și autoafirmare germană Sarcina mea a fost să dezvălui contradicțiile inconștiente ale religiei monismului, care nu vrea să cunoască antinomia vieții religioase, și neputința ostilității sale față de creștinism Dar filosofia religiei a lui Drews este un simptom serios al fermentului religios și al renașterii viitoare Conține adevărul înțelegerii lumii și a omului ca viață interioară a Divinului Imanentismul radical al lui Drews merită o atenție serioasă și poate avea o valoare pozitivă în mișcarea religios-filosofică a timpului nostru Nikolai Berdiaev *) Spiritul semitic a dat naștere marii filozofii religioase a Cabalei În Cabala se dezvăluie o doctrină a Omului, absolut excepțională în semnificația sa Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Cărți și broșuri noi primite de la editori Abramowski, Edward Zrôdla podswia domosci i jej przejawy Varşovia Art C i p k Aleksev (Askoldov) S A Gândire și realitate Moscova Art IV-f- C ï r o k · ' Besant, A Calea către inițiere și

perfecțiunea omului SPb Art o C k Bezobrazova M V Cercetări, prelegeri, lucruri mărunte SPb Art C p Anuarul bibliografic V PI Indexul sistematic al literaturii pentru Ed I V Vladislavleva Moscova Art C ï r k ' Bogomolov, S Diverse moduri de a justifica geometria SPb Art Bhagavad Gita Kaluga Art i C k Belyaev V A Leibniz și Spinoza SPb Art XX-f- Weisfeld, M Freuds Psychologie ais eine Transformationstheorie "Sf de Vizeva, Theodor Varsava Transl din franceza A Zusman Moscova Art C k Vinogradov S N Logic Art pentru C o k Jurnalul scriitorilor Nr I martie Sankt Petersburg Art C K Verevsky GI Psihologie matematică Nikolaev Art C k B Vysheslavtsev etica lui Fichte Moscova Art XIXΨ C s r * Biblioteca "Runivers" de cărți și broșuri noi Georgov, I Semnificația pentru lingvistica copiilor Sofia Art Al lui Le development du language chez l'enfant Ledeberg-Gand Art i Al lui Die Universitatsbildung in Bulgarien Leipzig Art io Gerasimov, N Nirvana și mântuirea Moscova * Art C i r k Disterweg, Adolf Ghid pentru profesorii de germană Moscova Art IV - C i r k legat Droenes, L M Baza bio-psihologică a delirului bolnavului mintal Odesa Art Elakhov, A În căutarea lui Dumnezeu Un studiu despre Dante Varşovia Art C k Al lui Unde este subiectivismul și diletantismul real Varşovia Art i C k Al lui Literatura rusă despre scriitorii occidentali Eseul critic Varşovia Art C k Iorgensen Johannes Felul meu Din daneză Moscova Art C k Karev, N Esența procesului istoric și rolul personalității în istorie SPb Art XI+ C s r Krasov, A A , Ce așteaptă țara noastră de la școală pentru reînnoirea ei Moscova Art C k ' Leadbeater, Ch Clairvoyance St Petersburg Art ii C k Lichnov, B Limitele cunoaşterii în ştiinţele naturii Kiev ' Artă C i r k Maeterlinck, Maurice Moarte Traducere autorizată a lui I Ar-denin SPb Art C și r k "Aus Natur und Ceisteswelt Müller-Freienfets, R Poetik Leipzig Art C ï r k Raport despre starea și activitățile Universității Imperiale Yuryev în Iuriev Piza-Rio Branco Situație gravă politică în Brésil Paris, Art *' Rabindranath Tagore Înțelegerea vieții Transl V Pogossky Moscova Art C și r Radin, E P Futurism și nebunie SPb St C k, zRank, * și Sachs, H The Significance of Psychoanalysis in the Spiritual Sciences SPb Ï Artă C i r k Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Rehmke, J Die Seele des Menschen Leipzig Art C ï M pf Ruffini, Francesco Libertate religioasă Istoria ideii SPb Art VIII-P C i r k Semenov, Petr Evoluția plăcerii Kiev Art Fenelon Despre creșterea fetelor Moscova Art XVII-j-ioi C kop în legare Verworn M Die Mechanik des Geisteslebens Leipzig Art C ï M pf Fröbel, Friedrich Eseuri pedagogice TI Educație umană Moscova Art C rub în legare T II gradina copiilor Moscova Art Xl-j-jSi C freacă în legare ' Shilov, A XIV Congresul Internațional Anti-Alcool de la Milano (- septembrie) Moscova Art C yu k Schulze, R Tehnica experimentului psihologic SPb , St XII+ C s r Erato-Slutsky, L Cultul vieții Ed II Kiev Art XI+ C i r Ediția Intermediarului T L Sukhotina Maria Montessori și noua educație C k R Fröhlich și B Snow Carte de artă pentru copii Și eu C k Cartea lui proprie """ al -lea C o k lui proprie """ al -lea C k Elin, I L Castraveți C h la Al lui Varză C la Polyakova, V Jocuri preferate pentru copii C k Pokrovsky S "Între natură" C și r Lidanova, L "În munții Caucazului" C și r John William Nylander Băieți în Metsol C o k Lucy Fitch-Perkins Micul olandez C Biblioteca "Runivers" Știri și note Privatdozent A A Krogius le cere autorilor cărților și articolelor nou publicate despre psihologie să-i trimită o copie a lucrărilor lor pentru a fi revizuite în jurnalul publicat din aprilie a acestui an: Central-blatt fur Psychologie und psychologische Paedagogik Adresa: St Petersburg, st Udelnaya, strada Knyazheskaya, A A Krogius Biblioteca "Runivers" Societatea Psihologică

din Moscova- CCLXXXII Procesul-verbal al reuniunii administrative anuale din februarie Ședința a fost deschisă la ora în redacția revistei "Probleme de filosofie și psihologie", sub președinția lui L M Lapatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența membrilor actuali ai Societății: N A Abrikosova, N P Korelina, M M Rubinstein, V M Khvostov, G G Shpett și A M Shcherbina În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) Procesul-verbal al ședinței precedente a fost citit și aprobat) Secretarul N D Vinogradov a citit un raport despre starea Societății de Psihologie din Moscova pentru anul trecut Raport aprobat) Memoria membrului activ decedat al Societății V P Zykov a fost onorat prin ridicare) Trezorierul N A Abrikosov a raportat un raport privind mișcarea sumelor de numerar ale Companiei pentru anul trecut Raport aprobat) Secretarul redacției revistei "Întrebări de filosofie și psihologie" N P Korelina a raportat despre raportul de publicare a revistei numite în anul trecut Raportul a fost aprobat) În legătură cu declarația lui N D Vinogradov și M M Rubinshtein, s-a hotărât să se solicite lui G I Chelpanov să convoace în viitorul apropiat Comitetului de organizare pentru pregătirea Congresului psihologic de la Moscova și să clarifice întrebarea dacă acest Congres ar putea fi organizat în cursul anului η Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ) L M Lopatin a informat despre telegrama de salut transmisă de acesta membrului de onoare al Societății A T Koni (cu ocazia împlinirii vârstei de de ani) și despre răspunsul lui A θ Cai) Bibliotecarul A P Sokolov a citit un raport despre biblioteca Societății de Psihologie S-a decis să facă apel la membrii Psych Societatea cu o cerere de a returna cărțile luate din bibliotecă și de a dona publicații filozofice bibliotecii Societății Au fost fixate zile și ore pentru eliberarea cărților membrilor Societății Pentru a completa biblioteca, s-a decis să se aplice unor periodice cu o propunere de a face schimb de publicații și de a aloca de ruble din dobanda capitalului premiului numit dupa D A Stolypin) Proiectul de regulament privind premiul numit după Vl S Solovyova Proiectul a fost aprobat de Societate, în același timp s-a decis să se solicite Consiliului Societății să elaboreze câteva paragrafe suplimentare și să le supună aprobării Societății) S-a auzit o propunere scrisă cu privire la oportunitatea de a alege pe Serghei Maksimovici Popov ca membru de onoare al Societății, care a oferit servicii semnificative activităților Societății (propunerea a fost semnată de L M Lopatin, N D Vinogradov, N P Korelina și V P Khvostov) În buletinul de vot care a urmat, S M Popov a fost ales în unanimitate membru de onoare al Societății de Psihologie din Moscova Şedinţa a fost suspendată la ora / seara Raport privind starea Societății de Psihologie din Moscova pentru perioada de la martie până la februarie Componența Societății În anul de raportare au avut loc următoarele modificări în componența Societății: membrul de onoare V Shuppe, membrul fondator V t Miller, membri titulari: V M Sobolevsky, P V Preobrazhensky, I V Tsvetaev, V P Zykov, aleși ca membri de onoare: I Remke O Külpe și T Lipps, Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ membri titulari: O D Lurie, f A Steppun, H N Ilyina-Vokach, S I Tsereteli, V N Polovtsova Până în februarie , Societatea era formată din membri de onoare, membri fondatori, de membri titulari, de membri concurenți și membri corespondenți, pentru un total de persoane ■ Consiliul Societăţii Consiliul Societății, ales în ședința anuală din februarie , în anul de raportare era format din următoarele persoane: președintele, profesorul L M Lopatin, tovarășul președintelui, prof G I Chelpanov, candidat vicepreședinte V P Serbsky, secretar N D Vinogradov, secretar adjunct V

M Hvostov, candidat vicesecretar N P Korelina, trezorier # L Abrikosov, trezorier asociat - asistent universitar L N Bernshtein și bibliotecar - prof P P Sokolova " Activitățile Societății) Întâlniri În anul de raportare, Societatea a avut întruniri niy - două administrative (unul dintre ele este anual, celălalt este de urgență) și patru regulate În sesiunile regulate, au fost citite și discutate rezumatele următoarelor persoane: N O Lossky "Remarci critice asupra psihologiei lui Bergson L M Shcherbina "Metodologia eticii", B V Yakovenko "Filosofia lui W Schuppe* și "Sistemul filosofic al lui Josiah Royce" pregătire pentru Aleși la Congres: G I) Revista (Questions of Philosophy and Psychology^ a fost publicată în anul de raport sub conducerea lui L M Lopatin; comitetul editorial a inclus, în plus, următoarele persoane: Yu I Aikhenvald, A N Bernshtein, N D Vinogradov, B K Mlodzeevsky , P I Novgorodtsev, G A Rachinsky, V P Serbsky, N A Umov și G I Chelpanov) A fost publicată a -a ediție a "Proceedings of the Moscow Psychological Society": "Un tratat despre purificarea intelectului" Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ note, în traducere, cu o introducere și note ale unui membru titular al Societății, V N Polovtsova) Premiul L "A Stolypin Până la decembrie , pentru Premiul D A Stolypin a fost prezentat un eseu cu deviza "Simplitate și claritate" Pentru examinarea eseului prezentat, la ședința din decembrie a fost aleasă o comisie * din următoarele persoane: G I Chelpanov, N D Vinogradov, B K Mlodzevsky și V P Karpov Președintele comisiei, conform regulamentului de atribuire, este președintele Societății L M Lopatin Raportul Trezorierului Societății de Psihologie pentru -(anul) Primit* Restul articolului / g p Taxe de membru " - Pentru vânzarea publicațiilor Societății " DIN M K MOROZOVA "- o conform biletului de investiție Mosk Uh Borcan , " Emis* La " η " η ~ b ρ k- Despre organizarea întâlnirii etc Post , Telegr și plecați Papetarie, tipografie si recompensa Pentru publicații și anunțuri După structura bibliotecii Pentru traducere și corectare Paulsen La biroul revistei "Întrebări de filosofie și psihologie" % adăugat la contribuția Mosk Uh borcan Soldul din casa de marcat pentru anul p k " " "nod" " " "Σ " " " " " DE LA " η P k- " " Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Statul de capital al Societății de Psihologie din ianuarie : La casa de marcat pentru p k Bilet de depozit Mosk Contabilitate Banca nr (prima D A Stolypin: capital și ° /) p k r k Trezorierul N Abrikosov CCLXXXIII Procesul-verbal al ședinței închis (de către invitați) la februarie Ședința a fost deschisă la ora în holul Consiliului de Administrație al Universității, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența domnilor Membri activi ai Societății: B N Babynina, N A Berdyaeva, A O Bachinsky, D V Viktorov, I A Ilyina, N P Korelina, A V Kubitskaya, M K Morozova, M M Rubinstein, П P Sokolova, A N Severtsova, V M Hvostov, G G Shpett, A M Shcherbina, B V Yakovenko și invitați În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) Un membru cu drepturi depline al Societății, G G Shpett, a citit un rezumat sub titlul "Fenomenologia ca știință de bază" (New Ideas of Husserl)*) După o pauză, a avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care au participat, pe lângă referent, următoarele persoane: I A Ilyin, B V Yakovenko și L M Lopatin) În partea închisă a ședinței (fără invitați) au fost propuși pentru alegerea membrilor cu drepturi depline ai Societății; H N - Aleksev (L M Lopatin, N D Vinogradov, G G Shpettom), S L Frank (L M Lopatin, N D Vinogradov, B V Yakovenko) , A P Boltunov (L M Lopatin, N D Vinogradov, G I Chelpanov) B P Vysheslavtsev* Biblioteca "Runivers" - SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ (L M Lopatin, B V Yakovenko, N P Korelina), A I Ognev (L M

Lopatin, G I Chelpanov, N D Vinogradov, B V Yakovenko) , M P Polivanov (L M Lopatin, G I Chelpanov, N D Vinogradov) Şedinţa a fost suspendată la ora noaptea CCLXXXIV Procesul-verbal al ședinței închise (cu invitați) din februarie Ședința a fost deschisă la ora , în sala Institutului de Psihologie, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența domnilor membri titulari: B N Babynina, Π P Blonskago, S N Bulgakov, D V Viktorova, I A Ilyina, H N Ilyina-Vokach, V P Karpova, N P Korelina, M K Morozova, G A Rachinskago, M M Rubinshtein, A N Svertsova, A N Svertsova, G H G , A M Șcherbina , membru-concurent al H P Foerster și oaspeți În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) Un membru cu drepturi depline al Societății, I A Ilyin, a citit un rezumat sub titlul: "Învățătura lui Hegel despre esența gândirii speculative") Având în vedere timpul târziu, dezbaterea rezumatului a fost amânată până la următoarea ședință) A avut loc un vot în partea închisă a ședinței propuse pentru alegerea membrilor cu drepturi depline ai Societății: H N Alekseva, A P Boltunova, B P Vysheslavtsev, A I Ognev, M P Polivanov și S L Frank Toți candidații au fost aleși (M P Polivanov în unanimitate, A P Boltunov, A I Ognev, S L Frank - cu majoritate de împotriva I, B P Vysheslavtsev - cu majoritate de ii împotriva , H N Aleksiev - cu majoritate și împotriva) D E Jukovsky (L M Lopatin, I A Ilyin, N D Vinogradov) a fost propus pentru alegere ca membru cu drepturi depline al Societății Întâlnirea a fost închisă la ora noaptea Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ CCLXXXV Procesul-verbal al ședinței închise (cu invitați) din martie Ședința a fost deschisă la ora , în sala Institutului de Psihologie, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența domnilor membri titulari: B N Babynina, A P Boltunova, D V Viktorova, I A Ilyina, N N Ilyina-Vokach, H P Korelina, A I Ognev, M M Rubinstein, F A Steppun, A M Shcherbina, membri - concurenți A V Blomerius, H P Foerster și oaspeți · În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) A fost organizată o dezbatere pe tema rezumatului lui I A Ilyin "Doctrina lui Hegel despre esența gândirii speculative" Pe lângă referent, la dezbatere au participat următoarele persoane: M M Rubinshtein, L M Lopatin și F A Steppun) În partea închisă a ședinței au fost citite și aprobate procesele-verbale ale celor trei ședințe anterioare) S-a făcut un buletin de vot pentru D E Jukovsky, propus spre alegere pentru membri cu drepturi depline ai Societății Candidatul a fost ales în unanimitate Întâlnirea a fost închisă la ora noaptea CCLXXXVI Proces-verbal al ședinței solemne dedicate cinstirii lui I G Fichte (la centenarul morții sale) din martie Ședința a fost deschisă la ora în Sala Teologică a Universității, sub președinția lui G I Chelpanov, cu secretarul adjunct N P Korelina, în prezența unui membru de onoare L M Lopatin și a membrilor titulari; H N Alekseva, B N Babynina, A P Boltunova, M I Bruna, K N Wentzel, D V Viktorova, N D Vinogradova, B P Vysheslavtseva, V E Giatsintova, D E Zhukovsky, I A Ilyina, H N Kolova, D - G P Korelina, A V Kubitskaya, M K Morozova, Π I Novgorodtseva, Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ A I Ogneva, M P Polivanova, G A Rachinsky, Π P Sokolov, A M Shcherbina, B V Yakovenko, membri ai televiziunii competitive A V Blomerius, N P Ferster, M N Khmelenskaya și invitați În cadrul ședinței au fost citite următoarele rapoarte: i) L M Lopatin: "Perspectiva generală a lui I G Fichte*) B V Yakovenko: "Ideea principală a filozofiei teoretice I G Fichte") I A Ilyin: "Filozofia lui Fichte, ca religie a doi) B P Vysheslavtsev: "Filosofia religioasă a lui Fichte" Întâlnirea a fost închisă la */ noaptea Biblioteca "Runivers" Lista membrilor Societății Psihologice

afiliate la Universitatea Imperială din Moscova, până la mai Membri de onoare: Guerrier, Vladimir Ivanovici Zverev, Nikolai Andreevici (membru fondator) Karinsky, Mihail Ivanovici Koni, Anatoly Yedorovich în Lopatin, Lev Mihailovici ' Popov, Serhiy Maksimovici · Șciukin, Serhii Ivanovici ' Windelband, Wilhelm (Germania) Wundt, Wilhelm (Germania) io Gefding, Harold (Danemarca) și Kuelpe, Oswald (Germania) Lipps, Theodore (Germania) Remne, Johann (Germania) Ribault, Théo dull (Franța) IJ Richet, Charles (Franţa) Membri fondatori: tb Anuchin, Dmitroi Nikolaevici, prof Moscova Univ Kovalevsky, Maksym Maksymovich, prof St Petersburg Univ Fortunatov, Filipp Θedorovici, academician Imp Acad • Știință Membri validi: Abrikosov, Alexii Alexѣevici Abrikosov, Nikolai Aleksievici Aikhenvald, Iuli Isaevici Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Aleksev, Alexander Semenovici, doctor în drept de stat Aleksiev, Nikolai Nikolaevici, prof Comercial Inet Alferov, Alexander Danilovici, profesor, miercuri, manual administrator Andreev, Konstantin Alekseevici, prof Moscova univ Henri, Victor Appelrot, German Germanovich, profesor adjunct al Institutului Agricol Babynin, Boris Nikolaevici Bazhenov, Nikolai Nikolaevici, doctor în medicină Basistov, Aleksey Pavlovich, masterand în filozofie Bachinsky, Aleksey Osipovich, Pr -Profesor asociat Moskov univ h Bezobrazova, Maria Vladimirovna, doctor în filozofie, Universitatea din Berna Bezobrazov, Pavel Vladimirovici, Maestru în arte istorie Berdiaev, Nikolai Alexandrovici Bernstein, Alexander Nikolaevici, medic psihiatru Blonskyi, Pavel Petrovici, Priv -Conf Moscova Univ Boborykin, Petr Dmitrievici, scriitor Boltunov, Aleksandr Pavlovici, conf univ Moscova, Bobrov, Yevhenii Alexandrovych, profesor al Universității din Varșovia Brun, Mihail Isakievici, jurat întors Bryukhatov, Lev Dmitrievich, profesor, gimnaziu, uc stabilire Bulgakov, Serghei Nikolaevici, prof Comerţ Internet Wagner, Vladimir Alexandrovych, doctor în zoologie Vasiliev, Aleksandr Vasiliev, prof Kazansk Univ Vasiliev, Nikolay Aleksandrovici, Priv -Conf Kaz Univ Vvedenskyi, Alexander Ivanovici, prof St Petersburg Univ Wentzel, Konstantin Nikolaevici Veselovsky, Aleksey Nikolaevici, doctor în literatură generală, prof Lazarev, institut Vernadsky, Vladimir Ivanovici, Academician Imp Acad • Nauk Viktorov, David Viktorovich, pr -conf Moscova univ Vipper, Robert Yurievich, prof Moscova univ Viktorski, Serghei Ivanovici, rev -Conf univ Moscova univ Vinogradov, Nikolai Dmitrievici, doctor în filozofie Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Vinogradov, Pavel Gavrilovici, prof Oxford sc la câmpuri Worms, Alfons Ernestovich Wulfert, Anton Karlovich Vysheslavtsev, Boris Petrovici, pr -asoc Moscova, lângă câmpuri Gambarov, Yuri Stepanovici, prof Petersburg politehnic Hannushkin, Petr Borisovici, medic psihiatru Gherasimov, Osip Petrovici Hyacintov, Vladimir Egorovici Gilyarov, Aleksey Nikitich, prof Kiev Univ Golytsyn, carte, Boris Borisovych, academician Imp Acad Științific Horbov, Mykola Mykhailovych ' Grot, Konstantin Yakovlevici, prof St Petersburg Univ Hrushka, Apollon Apollonovich, prof Moscova Univ Gorskaia, Zinaida Stepanovna Gorodensky, Nikolai Gavrilovici, profesor Tiflis Cursuri superioare pentru femei Gromoglasov, Ilya Mihailovici, maestru de teologie Gutor, Vasily Petrovici Davydov, Nikolai Vasilievici Danilevski, Vasily Yakovlevici, prof Harkov univ De-Roberti, Evgeniy Valentinovich, scriitor Deryuzhynskyi, Vladimir Θedorovych, editor al Jurnalului Ministerului Justiției Johnston, Vera Vladimirovna Efimenko, Alexandra Yakovlevna, scriitoare Zhakov, Kalistrat Falaleevich, priv -asistent St Petersburg univ Zhegalnin, Ivan Ivanovici, maestru al matematicii pure Jukovski, Dmitri Evghenievici Jukovski, Mykola Yegorovici, prof Moscova Univ

Zantsevici Konstantin Petrovici, jurat întors Zernov, Dmitri Nikolaevici, prof Moscova Univ Zograf, Nikolay Yurievici, prof Moscova Univ Ivanovskyi, Vladimir Nikolaevici, asistent-prov Kazansk universitate Ivantsov, Nikolay Aleksandrovici, doctor în zoologie Ilyin, Ivan Alexandrovici, conf univ Moscova universitate Ilyina-Vokach, Natalia Nikolaevna Kazansky, Alexander Pavlovici, prof Novoros univ Kannabikh, Yuri Vladimirovici, medic psihiatru Karpov, Vladimir Porfirevici, prof Moscova univ Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ • Karev, Nikolai Ivanovici, doctor în istorie generală Kistyakovsky, Bogdan Aleksandrovich, priv -docent Kolubovski, Iakov Nikolaevici Konissi, Daniil Pavlovici J Konovalov, Dmitri Grigorievici, lector Moscova Zhenek superior Kursov Korelina, Nadejda Petrovna, secretarul redacției "Voprosov Phil și Psych Kornilov, Alexandru Alexandrovici, prof Moscova univ Korobkin, Fedor Semenovich, profesor, gimnaziu, educațional cap Korsh, Fedor Evgenievici, Academician Imp Academ ştiinţă, și așa mai departe Kotlyarevskyi, Serghei Andreevici, prof Moscova Univ ιoí Krol, Mihail Borisovici, medic psihiatru Kubytskyi, Alexander Vladyslavovich, student absolvent de filozofie Lange, Nikolay Nikolaevici, prof Novoross Univ Lann, Ferdinand, lector Moscova Univ Lapshin, Ivan Ivanovici, prof St Petersburg Univ Lakhtin, Mihail Yurievich, medic psihiatru Lednitsny, Alexander Robertovici ju Losskyi, Mykola Onufrievici, Priv -Conf St Petersburg universitate Lurie, Osip Davydovych dar Lyubavskyi, Matvey Kuzmych, rectorul Moscovei Univ ii Liutoslavskii, Vikentii Frantsevici Malshin, Alexander Ivanovici, medic psihiatru Manuylov, Aleksandr Apollonovich, doctor în politică, economie ii Masaryk, Θoma Osypovych, prof Universitatea din Republica Cehă Praga Bine Menzbir, Mihail Aleksandrovich, doctor în zoologie Miliukov, Pavel Nikolaevici, maestru de rusă istorie Mlodzeevsky, Boleslav Kornelievici, doctor în matematică pură Mokievski, Pavel Vasilevici, doctor Miere Morozova, Margarita Kirillovna Morokhovets, Lev Zaharovich, prof Moscova univ Nekrasov, Pavel Alekseevici, doctor în matematică pură Nemirovici-Danchenko, Vladimir Ivanovici, scriitor Novgorodtsev, Pavel Ivanovici, director al Institutului Comercial Ognev, Alexandru Ivanovici Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Ognev, Ivan Florovici, prof Moscova univ Osipov, Nikolay Evgrafovich, psihiatru Okhorovich, Yulian, doctor în medicină Pervov, Pavel Dmitrievich, profesor, mijlociu, educațional administrator Petruşevskii, Dmitri Moiseevici, doctor în istorie generală Polyvanov, Mihail Pavlovici, conferențiar Moscova Univ Polovtsova, Varvara Nikolaevna, doctor în filozofie, Universitatea din Bonn Popov, Ivan Vasilevici, prof Moscova, spirituală Acad Porzhezynskyi, Viktor Karlovici, prof Moscova Univ Postovsky, Nikolai Pavlovici, medic psihiatru Przhevalskyi, Vladimir Vladimirovici Radlov, Ernest Lvovych, profesor de filozofie la Facultatea de Drept Rachynsky, Hryhoriy Aleksѣevici Rjnhondkovski, Nikolai Ivanovici Rozanov, Matvyi Nikanorovici, prof Moscova Univ Rossolimo, Hryhoriy Ivanovich, medic psihiatru Roth, Vladimir Karlovych, medic psihiatru Rubinshtein, Moisei Matvyevich, asistent prov Moscova Univ Ruzskyi, Nikolay Vittovych^ priv -Conf univ Moscova Univ Rutkovskyi, L V , conf univ St Petersburg Univ Rybakov, Θedorъ Egoroviciъ, prof Moscova Univ Savyn, Aleksandr Nikolaevici, prof Moscova Univ Savodnyk, Vladimir Θedorovych, profesor de liceu, profesor stabilit Samsonov, Mykola Vasilievici, conf univ Moscova universitate Serbskyi, Vladimir Petrovici, medic psihiatru Sergi, Giuseppe, profesor de antropologie la Rimsk Univ Sidorov, Evgenii Alexandrovici Sikorskyi, Ivan Alekseevici, prof Kievsk Univ ·

Scriabin, Alexandru Nikolaevici, prof Mosk, conserv Smirnov, Theodor Aleksandrovici Sokolovskiy, Pavel Emilievych, doctor al Romei drepturi Sokolov, Pavel Petrovici, prof Moskov spiritual, acad Sofronov, Fedor Vasilievici, doctor zemstvo Spassky, Anatoly Alekseevici, prof Moscova spirit acad Steppun, Fedor Avgustovich MSW Struve, Petr Berngardovici, scriitor Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Sukhanov, Serghei Alekseevici, medic psihiatru Severtsev, Alexey Nikolaevici, prof Moscova univ Tanev, Vladimir Ivanovici, jurat întoarce Timiryazev, Klementiy Arkadyevich, doctor în botanică Timkovsky, Nikolai Ivanovici, scriitor Tihomirov, Pavel Vasilevici, prof Liceul Nizhyn Trubetskoy, prinț, Evgeniy Nikolaevich, doctor de stat drepturi Ulianitsky, Vladimir Antonovici, prof Harkov, univ Umov, Nikolay Alekseevici, prof Moscova univ Favorskyi, Andrey Evgrafovych, jurat întors Filippov, Alexander Nikitich, prof Moscova Univ Fon'-Stein', Stanislav' θedorovych', priv -asistent Moscova universitate Frank, Semen Ludvigovici Hvostov, Veniamin Mikhailovici, doctor în drept roman Khoroshko, Vasiliy Konstantinovych, psihiatru Tsereteli, Sofia Ivanovna Chelpanov, Gheorghi Ivanovici, prof Moscova Univ Chizh, Vladimir Edorovici, prof Iurievsk Univ Shaykevich, Martyn Osypovych, psihiatru Shaternikov, Mihail Nikolaevici, doctor în medicină Schwartz, Alexandru Nikolaevici Shervinskyi, Vasilii Dmitrievici, prof Moscova Univ Shpett, Gustav Gustavovych, priv -asistent Moscova Univ Shtein, Vladimir Ivanovici, scriitor Șcherbakov, Serghei Aleksandrovici, profesor, cf student stabilire ï Șcherbina, Aleksandr Moiseevici, priv conf univ Moscova Univ Everling, Serghei Nikolaevici Eichenwald, Aleksandr Aleksandrovich, doctor în fizică Yakoby, Pavel Ivanovici, medic psihiatru Yakovenko, Boris Valentinovici Yakovenko, Vladimir Ivanovici, medic psihiatru Membrii concurenti: Abrikosova, Maria Filippovna Abrikosova, Glafira Aleksevna Abrikosov, Alexandru Alekseevici Andreeva, Alexandra Aleksevna Blomerius, Agnes Vasilievna Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Goncharova, Anna Sergeevna Gorski, Konstantin Nikolaevici Zotov, Stepan Vasilevici Karynskaya, Maria Alexandrovna Lyubenkova, Iulia Lvovna Lviv, carte, Dmitroi Petrovici Mazarovici, Nikolai Ivanovici Metner, Elena Mihailovna Moshkina, Ekaterina Dmitrievna Malkovskaia, Sofia Alexandrovna Mamontov, Mihail Anatolievici Pavlov, Alexandru Vladimirovici Petrunkevici, Anastasia Sergheevna Remezov, Ivan Dmitrievici Ferster, Natalia Pavlovna Hmѣlenskaya, Maria Nikolaevna Şah'-Nazarov', Semen' Grigorievici' Membri corespondenți: Heller von-Ravensburg Max Dessoir A Bayersderfer Schrenk fon-Notzing x Levitsky, I N Demkov, M I Gartwig Andrey Fedorovich Notă Taxele de membru sunt acceptate în biroul revistei "Probleme de filosofie și psihologie", iar în timpul întâlnirilor - în sala de ședințe Membrii din alte orașe sunt rugați să-și adreseze contribuțiile la biroul revistei "Questions of Philosophy and Psychology" Contribuție pentru membrii activi ruble, pentru membrii-concurenți io r intr-un an Consiliul Societății atrage atenția domnilor membrii Societății la § din Cartă · Biblioteca "Runivers"